



This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

### Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

### About Google Book Search

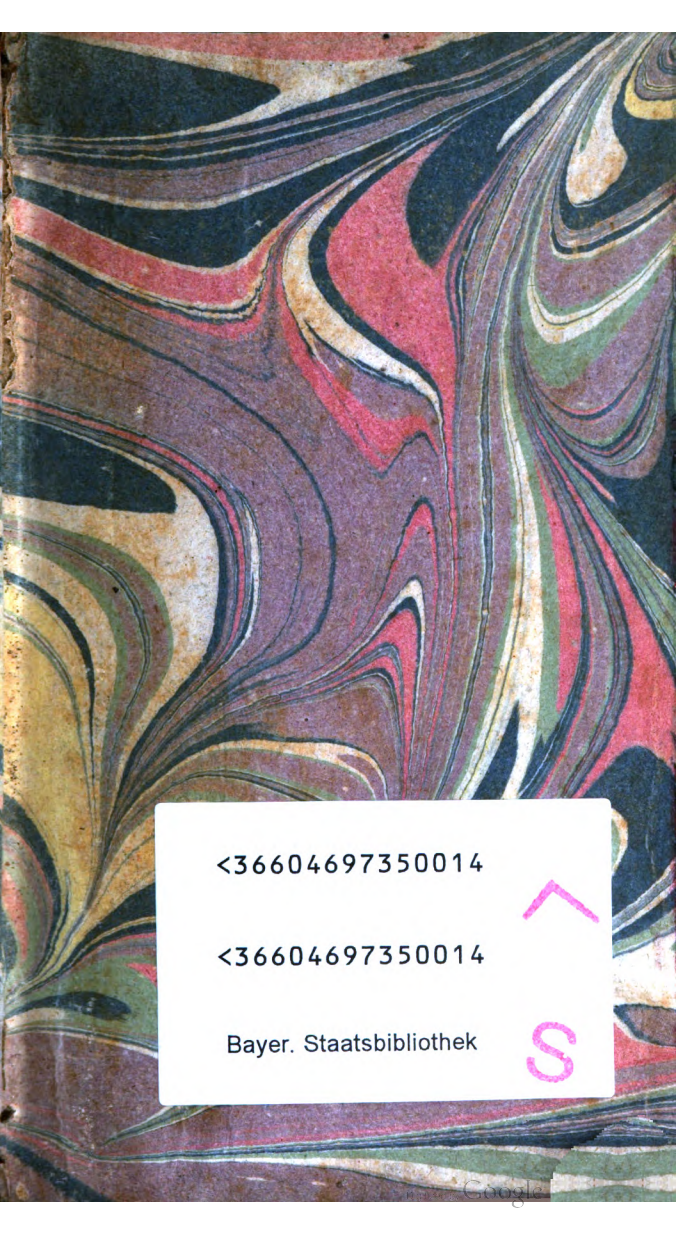
Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>





*Ch. Wink. del.*

*Söckler sc. 1779.*



<36604697350014

<36604697350014

Bayer. Staatsbibliothek

7

S



5629

Num ant 64

0



CHRIST. ADOLPHI KLOTZII.  
HISTORIA  
NVMORVM  
CONTVMELIOSORVM.  
ET  
SATYRICORVM.

R



CVM FIGVRIS AERI INCISIS.

---

ALTENBURGI  
EX OFFICINA RICHTERIA  
M. DCC. LXV.







## PRAEFATIO.

**C**onstituexam huic libello disputatio-  
nem praefigere, in qua de capi-  
tibus, quibusdam rei numariae,  
quae mihi nondum explicita satis, aut  
omnino a viris doctis neglecta viderentur,  
exponere, et ad ea illustranda harum lit-  
terarum studiosos adhortari animus erat.  
Quanquam enim patrum memoria com-  
plures doctissimi viri ad hanc doctrinae  
liberalioris partem ingenium operamque  
suam contulerunt, atque etiam nostra  
aetate multa praeclare disputata et docte  
scripta eduntur, quibus rei numariae stu-  
dium egregie adiuuatur ornaturque: plu-

## PRAEFATIO.

*ra tamen, quam aliquis facile credat,  
 relictæ iacent, nec indigna illa doctorum  
 hominum ingeniis, nec inutilia, aut in-  
 iucunda. Certe iucundius mihi videtur,  
 licet hæc voluptas non paruum laborem  
 adiunctum habeat, aut aliquid novi inue-  
 nire, aut obscura illustrare, et ignota  
 præferre in lucem, quam in indicibus  
 librorum habitare, aut per latifundia hu-  
 manitatis præcedorum more excurrere, et  
 singulis mensibus libellum aliquem mis-  
 rum edere, in quo unum alterumve anti-  
 quitatis caput, quod nemo ignorat, ob-  
 scura diligentia, ridiculaque in iactantis  
 omnium Thesaurorum titulis, immorta-  
 libusque Græteri, Reinesii et sexcento-  
 rum aliorum nominibus cuique versui ad-  
 pingendis ambitione, ita illustratur, ut  
 solere et posse eos hoc agere, qui non ipsos  
 fontes adeant, e rivulis Piriscianis hau-  
 riant, nec, præter compilandi doctri-  
 nam*

## PRAEFATIO.

nam aliorum peritiam, vlla re excellant, facile quisque intelligat.

Huic igitur hominum generi in aurem nonnulla dicere, Deoque Risui litare cupienti mihi ecce! illud praeter omnem opinionem accidit, ut a Friderico Magno in Academia Halensi philosophiam et eloquentiam aemulantem studia iuventutem docere iuberer. Quod quidem munus nisi ea alacritate accepiſſem, quae est, quae omnium rerum prima et iucundissima sunt, accipere ſotemus, immo qua nos homunculos Deorum iuſſa capeſſere daret: et honore illo, et felicitate, et commendatione ſummorum, quos Sapientiſſimus Regum in conſilio habet, virorum indigniſſimus viderer. Accingenti vero me ad iter, iam ſarcinulas colligenti, totque obruto negotiis, quae per caput et circa laſus ſaliunt, quaeque, licet non magnitudine, multitudine tamen a ſua

## PRAEFATIO.

*Musarum consortio auellunt, nullum omnino otium relictum est. Quare totam illam disputationem in aliud tempus reservare cogor, nihilque nunc addere vacat praeter ea, quae omnino praeteriri nequeunt.*

*Primum igitur lectorum quorundam causa, quos ideo nostro libello infensos fore video, quoniam illius auctor non historiarum professoris titulo conspicuus, pallioque violaceo ornatus incedit, horum igitur causa moneo, me historiam numorum contumeliosorum contexere, non indicem illorum dare voluisse. Hinc multos omisi, quos addere facile poteram, eosque tantum recensui, qui reliquis memorabiliores viderentur. Cur vero quosdam tacuerim, qui nostris temporibus prodierint, omnes facile diuinabunt. Numorum non paucos ipse in manibus habui olim, eosque in commentariis*

## PRAEFATIO.

*riis meis descripsi. Sed vel sic indicaui libros, ubi appareant, adeoque conspici possint ab his, qui curiosius rem cognoscere voluerint. Copiosius causas narrare, quae numos Satyricos protulerint, non lubuit. neque enim historiam scribere, nobis propositum fuit. Paucis igitur ea omnia attigimus.*

*Ipse vero libellus noster si tibi, lector, non displicuerit, quod vel boni ominis causa spero, gratias velim agas habeasque Viro Cl. SAMVELI BENIAMINO REICHELIO, bonarum litterarum in Gymnasio Altenburgensi professori longe eruditissimo. Dedit enim vir optimus hoc suo erga me amoris, ut specimina operarum corrigeret, nec paucas horas, quas iucundius consumere poterat, in re tam molesta collocaret. quam quidem molestiam illum vix in tanta copia schedarum, quae quasi Sibyllae folia,*

Verſo



## PRAEFATIO

Verſo tenuis cum cardine ventus.

Impulit, et teneras turbavit ianua frondes,  
volitabant, peſſimaque ſcriptura notatae  
erant, ſuſtenturum fuiſſe credo, niſi ama-  
bili viro ipſa Dea Amicitia adſtiſſet,  
blanditiis ſuis et dulci alloquio omne  
illud taedium minuere ſtudiſſet et leua-  
re. Verum, ut dixi, non licet plura  
nunc addere. Scripſi Gottingae, cui  
Deus faueat, cuique ſeruet ſumum  
Munchhuſium (audi Deus votum!)  
quam diutiſſime! Prid. Kal. April.  
a. 1765.



In



**I**n tanta optimorum librorum copia, quibus res numaria cum veterum tum recentiorum temporum egregie illustratur, explicaturque mirifice, (quot enim, et quam insigni doctrina et ingenio instructi viri se ad hoc studium contulerunt, quo nescio an iucundius vtiliusque vllum sit alius litterarum genus!) miror neminem de numis exposuisse, quos et ad contumeliam infamiamque aliorum, et ad irrisionem hominum cusos esse constat, eorumque seriem disponere, et quasi historiam contexere studuisse. Nam et magnus, si recentiora tempora spectes, eorum numerus est, et quorundam interpretatione temporum hominumque historiae multum lucis adfunditur, neque ipsa res aut iniucunda est cognitu, aut indigna, in qua aliquis ingenium diligentiamque ostendat. Quid? quod exemplis potest doceri, ipsos reges et principes iniurias, quas numis contumeliosis sibi illatas esse putauerint,

## *Historia numorum*

aegerrime tulisse, atque etiam illas causas belli adnumerasse. Plurimos equidem puto difficultatibus deterritos esse, quae antiquitatis memoriam scrutantibus suboriuntur. Nihil enim fere difficilius est, quam aliquid certi de iis antiquorum numorum dicere, qui ad hoc genus pertinere videantur: cum et monetariorum ignorantiae quaedam tribui debeant, quae noua et mira videantur, et fraude auaritiaque nouorum artificum numi effingantur, atque etiam in iis, de quorum antiquitate non dubitandum est, ea tantummodo, quae verisimilia sint, sequi debeamus. Nullus veterum scriptorum aliquid de eiusmodi numis dixit, ne ille quidem, apud quem fere nullam antiquarum rerum frustra quaesiueris, Plinius in Historia naturali. Quare etiam nos, in origine horum numorum explicanda, minus nobis felices fuisse videmur, quam optauimus, exspectauimusque ipsi, antequam ad scribendum accederemus. Nam licet hoc numorum genus antiquis iam temporibus cognitum fuisse mihi probabile videatur: nullo tamen, quibus temporibus illorum origo assignanda esset, documento deprehendere potuimus. Antiquis vero eiusmodi numos ideo credo non ignotos fuisse, quia, ut est ingenium humanum

manum nulla in re callidius acutiusque, quam in vindicta de inimicis fumenda, video illos ea Satyrarum genera vsurpasse, quae numorum Satyricorum cudendorum occasionem praebere possent.

Initium faciamus a pictoribus, quorum aliquot petulantibus et ignominiosis operibus claros vidit antiqua aetas. Non dicam, Antiphilum iocoso nomine Gryllum ridiculi habitus pinxisse, atque inde hoc genus picturae gryllorum nomen accepisse (a). Pertinet huc Clefides, qui, cum nullo honore a regina Stratonice exceptus esset, pinxit volutantem cum piscatore, quem illam amare sermo erat, eamque tabulam in portu Ephesi proposuit (b). Bupalus et Anthermus, sculptores clari, Hipponactis imaginem, qui LX Olympiade vixit, cuique notabilis vultus foeditas erat, lascivia iocorum, ridentium circulis proposuere, amarissimis verbis ab irritabili poeta lacerati (c). Quid?

A 3 quod

(a) v. Plinium in *Hist. Nat. L. XXXV. f. 39. p. 702. ed. sec. Hard.*

(b) *Ibid.* L. XXXV. f. 40. p. 707.

(τ) Ib. L. XXXVI. c. 4. p. 724. Suidas ἐκπύναξ·  
γράφει δὲ πρὸς Βούκαλον καὶ Ἀθηνίην, ἀγαλμα-  
τοποιούς, ὅτι αὐτῶ ἐκίνας πρὸς ὕβριν ἐργάσαντα.

quod Deos quoque picturarum licentia irriterunt. Ctesilochum, Apellis discipulum, Plinius narrat (*d*) petulanti pictura innotuisse, Ioue Liberum parturiente depicto, mitrato et muliebriter ingemiscente inter obstetricia Dearum. Qui locus multum facere mihi videtur ad illustrationem alius picturae petulantis in vasculo Etrusco, a Winckelmanno dato (*e*), amorem Iouis et Alcmenae ridicule exhibentis. Habuit igitur antiqua aetas picturas famosas, quas a tabulis in alia monimenta migrasse cur negemus? Addam quaedam de gemmis antiquis, in quibus satis ridiculas figuras petulantis artificis manus sculpsit.

Adspiciat mihi aliquis deformes moriones et monstrosos, capite semiraso et ridiculo vultu, in gemma Florentina (*f*), aut in aliis (*g*) non minus monstrosas imagines confi-

(*d*) in *Hist. Nat.* L. XXXIII. p. 707.

(*e*) *Geschichte der Kunst des Alterthums.* p. 115. add. p. 221.

(*f*) vid. *Museum Florentin.* in T. II. tab. 86. g. 3.

(*g*) exempli causa vide *Museum Cortonense.* p. 60. *Museum Etruscum* T. I. tab. 186. *Museum Florent.* T. I. t. 45-51.



consideret. Illam Gorlaei gemmam (h),  
 asinum palliatum, ad duo palliatos acceden-  
 tem quae habet, quis seueri argumenti esse,  
 censeat, quis non ludicri et ridiculi? Aliam  
 gemmam, quae exhibet Europam per ma-  
 ris undas hircos equitantem, illiusque cursum  
 baculo incitantem, Cupidine pone sequente,  
 et sublatis comploisque quasi manibus pecu-  
 dis cursum accelerante, in ludibrium Iouis  
 sculptam esse cuset, idoneus harum rerum  
 iudex, doctissimus Schlaegerus (i). Sed  
 nulla gemma est memorabilior illa Stoschia-  
 na, quam Winckelmannus describit (k).  
 In ea exhibetur mulier vestita, sedens sub  
 arbore, ramum dextra tenens, et quasi me-  
 ditabunda sinistrae caput applicans. E re-  
 gione illius aedicula habet Priapi statuam.  
 Altera parte apparent septem Priapi, in cir-  
 culo collocati, quorum in medio limax.  
 Singulae Priaporum statuæ appositae habent  
 litteras, e quibus verbum INVICTA com-  
 ponitur.

A 4

ponitur

(h) vid. *Dactylioth. Gorlaei*. P. II. gemm. 507.

(i) *Gemma antiqua sistens Europae raptum, imagine prorsus singulari adumbratum, illustrata dissertatione epistolari*. Hamburgi. 1734.

(k) *Description des pierres gravées du feu Baron de Stosch*. p. 443.

ponitur. Supra MESSAL infra CLAUDI legitur. Primum verbum vir doctus bene explicat e versu Iuuenalis (1):

*Et lassata viris necdum satiata recessit.*

Limacem vero putat symbolum voluptatis esse, quoniam in quolibet huius generis animalis natura utrumque sexum coniunxerit. Addere potuisset, Plautum (m) meretrices appellasse *limaces*, et lectores ablegare ad ea, quae Taubmannus e Scaligero super causis huius appellationis adfert (n). Simul etiam operae pretium est, conferre aliam geminam memorabilem, limacem in basi exhibentem, et a Baudelotio datam (o). Nar- rat ibidem Cl. Winckelmannus, Marcum Antonium Sabbatinum habuisse geminam, quae in corona Priaporum media exhiberet nudam foeminam, limaci insidentem, infra scripto verbo MESSALINA. Habemus satis acerbum iocum geminae caelo mandatum; habuimus picturas contumeliosas: transeamus nunc ad numos antiquos. Atque primum quidem in iudicio de contumeliosis numis

(1) Sat. VI. 129.

(m) apud Varronem de L. L. VI. p. 76.

(n) ad Plauti Curcul. II, 1. p. 274, et Bacchid. III. 1. p. 470.

(o) *L'utilité des Voyages.* (Paris. 1693.) p. 343.

numis pronuntiando admodum caute nos  
versari debere, monemus. Varias in numis  
occurrunt imagines, varias conspiciuntur po-  
tendum aliarumque rerum figurae, quae in-  
soliti aliquid habeant, novitate sua nos ali-  
quantum turbent, neque tamen contume-  
liosae censendae sint. Duobus rem exemplis  
illustremus. Primum nobis praebebunt duo  
aerei numi, a Doruillo ad Camarinam relati,  
in quibus caput formae admodum rotundae,  
totam faciem exhibens, densis cincinnis for-  
mam ambientibus, lingua ore exserta (p).  
Altera in parte alter sex, alter tres globulos  
habet. Posset alicui mira haec res videri,  
immo posset, linguam ore exsertam ridiculi  
causa esse, alius suspicari. Verum errabis,  
quicumque eiusmodi aliquid in hoc numo la-  
tere censuerit. Nam quemadmodum glo-  
buli pondus et valorem numi indicant: ita in  
adversa parte Medusae caput apparere, simi-  
lia monumenta docent, ut viri docti recte  
tradiderunt. Quibus ab illis dictis hoc unum  
addemus: praeter numum Pariorum cum ca-  
pite Medusae linguam exserentis (q) esse in

A 5 Museo

(p) sunt in Doruilli *Siculis* Tab. XIV. n. 6. 7.  
vide *commentar.* p. 435.

(q) vid. *Thesaur. Palatin.* p. 242. et *Tbej.*  
*Brandenburg.* T. I. p. 434.

Museo Etrusco (r) Mineruam plastico opere ex argilla confectam, quae scutum tenet, in quo Gorgonis caput ore exertam habet linguam, ideo, quod linguae usus, ut Gorius dicit, id est, sermonis in omni re praestat, atque excellit. Quam interpretationem licet neque cuiquam obtrudere velim, neque ipse lubenter accipiam, illud tamen clarum est, nihil hic mysterii quaerendum esse. Dabimus alterum numum. Habet ille (s) in aduersa parte Romae caput, cum denarii nota, simulque asini caput, quod retro collum est: in altera parte sunt Dioscuri hastati in equis cum verbis M. IVNI ROM. In hoc numo si quis putet asini caput contumeliosum aliquid indicare, non recte iudicat. Quare etiam Hauercampius dicit (t): „Asini caput mihi ad Brutorum cognomen spectare videtur, quod, ut iudecorum, in numis expressum nemo cauilletur, quam Furii Crassipedes pedem tumescentem, alii aliud, quod

„funi-

(r) in T. I. tab. 31. vide Goriū in *comment.* p. 93.

(s) exstat in Goltzii *Fast. Magistrat.* p. 134. in Patini *Numism. Famil. Rom.* p. 139. in Vaillantii *Num. Fam. R. T. I.* tab. 77. et in Morelli *Thef. Famil. in numis Gent. Iun.* tab. 1. n. 3.

(t) in *Commentar.* p. 221.

similiter in dedecore poni posset; signave-  
rint; ad nominis sui originem indicandam. M. Iunius Brutus id fecit, ut ab aliis Iunius, qui  
Libonis, Perae, et similia gerebant cogno-  
mina, discerneretur. Equidem facile viro  
docto assentior, omnem abesse debere ca-  
villationem, sed causam, quam addit, me  
non recte capere fateor. Non nego, no-  
mina saepe dedisse occasionem symbolorum  
in numis. In familiae Pinariae numis (w)  
manus extensa ad nomen Scarpi, et in nu-  
mis Q. Voconii Vituli (x) vitulus eodem re-  
spicit. In numo Malleoli (y) est malleus  
supra caput expressus, et in numis Q. Pom-  
ponii Musae (z) apparet novem sororum  
vna. Lucius Lucretius Trio (a) numo se-  
ptem stellis insigniendo; et Lucius Valerius  
Aesciculus (b) instrumento fabrilis, quod

(\*) in *Thef. Morellian. Famil. f. Fam. Pin.*  
n. 5. 6. et *Thef. Imper. f. Aug. T. 3* i. n. 20.  
22. 24.

(x) in *Thef. Brandenb. T. II. p. 602.* in *Thef.*  
*Morell. Imp. f. Iul. Caes. t. 3. n. 18.* ( )

(y) in *Thef. Brandenb. T. II. p. 572.* ( )

(z) *Ibid. p. 576.* ( )

(a) *Ibid. T. II. p. 561.* et in *Thef. Morell. f.*  
*Fam. Lucret.* ( )

(b) in *Thef. Brand. T. II. p. 591.* et in *Thef.*  
*Morell. f. Fam. Valer. t. 1.*

acis dicitur, proponendo nominis rationem habuerunt. Idem in aliis numis obseruarunt viri docti: e quibus, si quis plura exempla desideret, adire poterit Philippum a Turre (c), Hauercampium (d) et illustrem Car. Ferdinandum Hommelium (e), qui copiosius de hoc more Romanorum, a nominibus suis insignium formam repetendi, exposuerunt. Quomodo autem asini symbolum ad Bruti nomen respiciat, nondum video. Aliam certe nominis huius causam memini Lium (f) dare. Ergo, inquit, ex industria factus ad imitationem stultitiæ, quum se suaque prædæ esse regi fueret, Bruti quoque haud abnuia cognomen: ut sub eius obtentu cognominis, liberator ille populi Romani, animus latens opperiretur tempora sua. Sed nolo plura de hac re disputare. Nihil ignominiosi hic exhiberi, ostendunt etiam numi, in quibus Dacia apparet, baculum seu vexillum tenens, cui impositum caput asini (g). Nam,

(c) in *Monumentis Antiq.* p. 20. 21.

(d) ad *Tbesaur. Morell. Famil. Rom.* p. 467.

(e) In *iurisprudentia Numismat.* p. 168.

(f) *Lib.* I. c. 56. 8. v. Ios. Scaliger ad *Pompon. Fest.* L. II. f. v. *Brutus.*

(g) vid. *Vaillantii Numism. aer. Imper. in Colon. iure Latia donat. percussa.* T. II. p. 306.

Anselm.

Nam, ut Palatini verbis utar (*b*), "asinus,,  
*ἀντρητον* animal ab antiquis vocabatur, quod,,  
 Homero locum dedit, Aiace inter prae-,,  
 liandum asino comparare. Sic liber diui-,,  
 nus Iacobi et Leae filium nominat Issachar,,  
 seu asinum fortem, quod constans esset, fir-,,  
 mus et intrepidus. Daci ideo fortassis dicti,,  
 asini, quod asinos haberent in vexillis.,,  
 Quibuscum conueniunt, quae Ludou. Iober-  
 tus (*i*) et Paulus Pedrusius (*k*) de asino Da-  
 ciae insigni, fortitudinisque symbolo dicunt.  
 Quorsum vero haec? nempe ut intelligatur,  
 non omnia, quae ludicram speciem habeant,  
 lusus causa et ridiculi inuenta editaque fuisse.

Nunc accedamus propius, atque Graeca  
 Latinaque numismata perlustremus omnia;  
 videamusque, an eorum quibusdam contu-  
 meliosum aliquid et satyricum infit. Qua  
 in re explicanda ita versabimur, ut et asse-  
 ramus ea, quae viris doctis super quibusdam  
 numis

Anselm. Banduri *Numism. Imper.* T. I. p. 4.  
*Museum Farnesianum* T. IV. tab. 9. 1. *Imper.*  
*Rom. Num. Aur. ducis Croii et Arschot.* t. 42.

(*b*) in *Numism. Imperat.* p. 390.

(*i*) dans la *Science des Medailles antiques et*  
*modernes.* T. I. p. 403.

(*k*) ad *Museum Farnes.* l. c. p. 157.

numis in mentem venerunt, et, quae nostra sit de illorum opinionibus sententia, indicemus, atque etiam, quae nobis in numis primi observasse videamur, exponamus. Primum dicamus de numis minorum quorundam populorum, quorum paucos tantummodo inveni huc a viris doctis relatos esse.

Sunt Agrigentini numi, quorum altera pars habet aquilam leporem vnguibus prehendentem petentemque rostro, altera cancerum marinum (1). Refert hos numos Begerus ad Rheginorum tyrannum, Anaxilam, qui primus in Siciliam intulit leporem (m), inque suis numis signari curavit, et sub aquilis latere putat Theronem, Agrigentinum tyrannum, et Gelonem, a quibus ad Himeram cum Carthaginensibus victus est. Quae interpretatio si vera esset, haberemus numum satyricum satis antiquum. Sed cum non sine necessitate ad eiusmodi mysteria confugiendum sit, rectius docetur cum ab Hauercampio (n), tum in Dorville *Siculis*,

(1) vid. *Thef. Brandenb.* T. I. 375. confer ibid. p. 338. adde *Musei Pembrochiani Numism.* T. II. t. 3.

(m) vid. Pollucis *Onomast.* V, 12, 75.

(n) ad Phil. Parutae *Sicil. Numism.* p. 416.



*lis* (o), aquila, paguro, lepore, reliquisque, quae in numis Agrigentinis apparent, animalibus indicari abundantiam, et copiam eorum animalium, aucupium et piscatum in iis locis. Similiter iudicemus de alio Phocaeensium numo (p), qui habet delphinum, cui a lupo vis inferitur, conculcante illum et fauce appetente. Idem Begerus putat, Phocaeenses hoc typo crudelitatem et iniustitiam alicui, vel populo, vel regi, exprobrare voluisse, Romanosque, illorum urbem diripientes, lupo indicari coniicit. Sed ipse suam opinionem alio loco (q) relinquitur videtur, et imperium maris iactare Phocaeam credit. Populum imperium maris sibi vindicantem existimat etiam indicari Istriarum numo (r), in quo aquila Delphino infistit, illumque rostro appetit. Quae nisi certa sunt, probabiliora tamen videntur iis, quae antea dixerat. Prioris certe numi typus alias quoque visitur. Quemadmodum igitur Faliscorum numum (s), ubi aquila ore

(o) in T. II. p. 352.

(p) in *Thef. Palatin.* p. 271.

(q) *Thef. Brand.* I. p. 494.

(r) *Ibid.* I. p. 488. et in *Palatin.* p. 266. add. *Museum Pembroke.* T. II. t. 12.

(s) in *Numis Bodleian.* T. IV. p. 257. adde notas p. 128.

ore vel ungibus leporem discerpit, quem Fr. Wise non ausus est interpretari, symbolum venationis exhibere puto: ita idem statuendum esse censeo, de numo Velien-  
sium (†), vbi leo ceruum prostrernit. Nam nonne haec interpretatio multo facilior, simplicior, ideoque verior est, quam si ad victoriam, aut ad alicuius iniurias respici dixeris?

Neque ego puto in Graecorum numis aliquid inueniri, quo illi victis contumeliam iniuriamque adferre voluerint. Qua in opinione me imprimis confirmat illud, quod et apud Diodorum Siculum (u) lego, pri-  
scos Graecos non e saxis, sed, vt quamprimum interiret inimicitiarum memoria, e vulgaribus lignis statuisse tropaea, et Plutarchus (x) narrat, eos, qui primum lapidea atque

(†) *Thes. Brand.* I. p. 346.

(u) *Bibl. Hist. L. XIII.* p. 154. ed. Rhodom.

τίνας χάριν οἱ πρόγονοι πάντων τῶν Ἑλλήνων ἐν ταῖς κατὰ πόλεμον νίκαις κατέδειξαν οὐ διαλίθων, διὰ δὲ τῶν τυχόντων ξύλων ἐσάναι τὰ τρόπαια; αὐτὸν οὐχ ὅπως ὀλίγον χρόνον διαμένοντα ταχέως ἀφανίζονται τὰ τῆς ἐχθρας ὑπομνήματα,

(x) in *Quaestion. Rom.* p. 373. T. II. (Francof. 1620.) Οὐδὲ παρὶς Ἑλλήσιν οἱ πρῶτοι λίθινον καὶ χαλκοῦν σήσαντες τρόπαιον ἐνδοκιμῆσι.

atque aenea tropaea statuerint, male audiuisse. Non eos igitur, qui omne iniuriarum vestigium delere vellent, inimicitias tamen gestas numis inscribere, earumque memoriam omni aeternitati tradere voluisse, probabile videtur. Neque inemini, vllum Graecorum numum esse, qui a viris doctis, quasi contumeliosus et satyricus prolatus explicatusque sit.

Ingrediamur Latium, simulque ampliore in multo spatiosiore inque campum ingrediamur. Erunt enim nobis multo plura dicenda de numis quibusdam, qui nonnullis contumeliosi visi sunt. Quorum argumentis examinatis diligenter, nostram sententiam dicemus.

Spintriae appellantur numi quidam, altera parte numerum aliquem, altera monstrosas libidines exhibentes. Hos ad irridendam incredibilem Tiberii libidinem cusos putare quosdam, Addisonus scribit (y). videamus, qua veritatis specie illorum opinio firmetur. Memoriae prodidit de Tiberio Suetonius:

(y) *Remarcks of several parts of Italy.* Lond. 1705. ego vtor versione Theotisca, Altenburgi, 1752. p. 211.

B

nus (z): *Secessu vero Capreenſi etiam ſellariam excogitavit, ſedem arcanarum libidinum: in quam undique conquiſiti puellarum et exoletorum greges, monſtroſique concubitus repertores, quos ſpintrias appellabat, triplici ſerie connexi, inuicem inceſtarent ſecoram ipſo, ut adſpectu deficientes libidines excitaret.* Tacitus etiam rei meminit (a): *tumque, ait, primum ignota ante vocabula reperta ſunt ſellariorum et ſpintriarum ex foeditate loci ac multiplici patientia.* Praeterea huc pertinent duo alia loca Suetonii. Nam et de Caligula dicit (b): *Spintrias monſtruoſarum libidinum aegre, ne profundo mergeret, exoratus, vrbe ſubmouit: et de Vitellio (c): Pueritiam, primamque adoleſcentiam Capreis egit, inter Tiberiana ſcorta, et ipſe perpetuo Spintriae cognomine notatus: exiſtimatusque corporis gratia initium et cauſſa incrementorum patri fuiſſe.* Rem multis verbis explicare non lubet: vix etiam licet (d). Liceat tantummodo addere ineditum adhuc epigramma Stratonis e codice bibliothecae Vinarienſis:

Tgeis

(z) C. 43. p. 551. ed. Burm.

(a) in *Annal.* VI, 1.

(b) c. 16. p. 629.

(c) c. 3. p. 191.

(d) confer Turnebi *Aduerſ. L. V. c. 1.* p. 138.

Τρεῖς ἀρίθμει (e) τὲς πάντας ὑπὲρ λέ-  
χος, ὧν δύο δρῶσιν,

Καὶ δύο πάσχεσιν· θαῦμα δοκῶ τι λέ-  
γειν.

Καὶ μὲν οὐ ψεῦδος· δυσὶν εἰς μέσσος γὰρ  
ὑπεργεῖ

Τέρπων ἐξόπιθεν, πρόθε δὲ τερπό-  
μενος.

Cui simile epigramma eiusdem Stratonis iam editum est (f). Redeo ad Tiberium. Hic vero primum non video, quomodo his Spintriis uti aliquis potuerit ad infamandas Tiberii libidines, et quale hoc genus Satyrae fuerit. Deinde, quod iam Addisonus vidit, numos hos Tiberii iussu cufos fuisse, inprimis inde probabile fit, quia eo in loco inuenti sunt, qui sedes fuit teterrimae voluptatis. Praeterea Suetonius de eodem Tiberio dicit (g): *Cubicula plurifariam disposita tabellis ac sigillis lasciuissimarum picturarum et figurarum adornavit, librisque Elephantidis instruxit, ne cui in opera edenda exemplar imperatae schemae deesset*, (quo in loco omnino *schemae* legendum est, pro *scenae*. nam σχήματα dici de turpibus figuris patet

B 2

ex

(e) forte ἀρίθμῆς.

(f) in Antholog. L. II. c. V. p. 188.

(g) l. c. p. 551.

ex iis, quae Spanhemius loco mox laudando dicit). Cum igitur in tabulis suas libidines depingi iusserit Tiberius, nonne probabile est, illum etiam numis easdem mandari voluisse et oculis proponi? Occurrunt etiam illae Spintriae in gemmarum sculptarum multis (b), atque Winckelmannus in urna quoque sepulchrali turpem eiusmodi figuram conspexit (i). Sed priusquam ad alia transeamus, lubet doctorum virorum sententias de his Spintriis addere et examinare. Illustrius ille incredibili doctrinae copia, summisque omnium aetatum viris adnumerandus Ezech. Spanhemius in aeterno opere (k) numero paucos eiusmodi numos exstare dicit, eosdemque raro occurrere. „Neque  
 „tamen, pergit, ut verum fatear, certe col-  
 „ligi posse existimauerim, nummos illos  
 „percussos sub Tiberio, quum neque id  
 „tradat eo loco Suetonius, nec vlla caetero-  
 „quin memoria in iisdem sit expressa, quae  
 „id

(b) *Description des pierres gravées d. f. B. de Stosch.* p. 267.

(i) *Geschichte der Kunst des Alterth.* T. I. c. 3. p. 85.

(k) *de Usu et Praestant. Numism. Diss. XIII.* p. 520. sequ.

id' indiceſ, ſed tantum litterae numerales,,  
 I. II. etc. Accedit abhorrens ab eiſmodi,,  
 inſtitutis Tiberii ingenium, qui in Capreenſi,,  
 ſeceſſu et remotus ab hominum conſpe-,,  
 ctu, impuras id genus voluptates ſibi ſe-,,  
 ponebat, neque illas aere ſignari ad po-,,  
 ſteriorum memoriam vellet. Vnde con-,,  
 iiciebam aliquando, eoſdem ad numos il-,,  
 los theatrales haud incommode referri poſ-,,  
 ſe, qui in publicis et obſcoenis ſpectaculis,,  
 in vulgus magno numero ſpargebantur.,  
 Fundus erat mihi huius moris et inſtituti,,  
 Martialis (1):,,

*Nunc veniunt ſubitis laſciua numiſmata,,  
 nimbis,,*

*Nunc dat ſpectatas teſſera larga ſeras.,,*

Vides hic laſciua numiſmata, et ſimul co-,,  
 piam et rationem eorundem, quae velut,,  
 ſubitis nimbis ad ſpectatores theatri licen-,,  
 tia proiiciebantur: et quemadmodum alio-,,  
 qui nimbos de donis theatralibus uſurpare,,  
 noui Claudianum (m):,,

*Quippe velut denſo currentia munera,,  
 nimbo.,,*

B 3

Haud,,

(1) L. VIII. ep. 78.

(m) Conf. Prob. et Olybr. v. 45.

„Haud abs re proinde huc spectare vide-  
„bantur lasciui illi Romanorum numi adhuc  
„superstites, qui usu et argumento hunc ipsum  
„morem comprobarent. Firmant id ipsum  
„egregie notae illae numerales, quales gemi-  
„nae occurrunt in aliis numis eiusdem magni-  
„tudinis et formae cum quadrigis vel effi-  
„gie Augusti in anteriori parte, in auersa  
„autem, numeri varii inclusae coronae lau-  
„reae, et quos non male ob Circensium alio-  
„rumque ludorum celebritatem percussos col-  
„ligas. Vnde cadit etiam eorum argumen-  
„tatio, qui ideo lasciua id genus numismata  
„Tiberio adscribunt, quod occurrunt non-  
„nulli eiusdem numi illinc cum eius effigie,  
„hinc cum numeris id genus. Neque tamen  
„negauerim, ex fœdis illis schematibus Ti-  
„berii aut libris Elephantidis desumi potuisse  
„obscœnas illas numorum figuras, qui re-  
„liquae Floraliū aut similium ludorum in-  
„famae sub impuris principibus accessissent.  
„Sed de loco Martialis iudicent optimi ta-  
„lium arbitri, quum alioquin neque de spe-  
„ctaculis eiusmodi loquatur ibi poeta, quae  
„obscœnis id genus figuris locum dare posse  
„videbantur, neque ignorem, lasciua ibi nu-  
„mismata aliter vulgo ab interpretibus sumi.  
„Qualia autem, quaecunque ibi a Bilbilitano  
„vate



vate designentur, lasciuia vere seu cum ob-  
scoenis figuris numismata ad numerum,,  
XXIX. se obseruasse, coram mihi retulere,,  
praestantes Urbis antiquarii. Plura tamen,,  
se vidisse ac ad numerum vsque XL. testa-  
tur Pyrrhus Ligorius in operibus ineditis.,  
Haec Spanhemius: cui tamen de iis, quae  
de secessu Tiberii Capreenfi dicit, ideo as-  
sentiri nequeo, quia hic ipse locus est, vbi  
Addisonus suo etiam tempore (iter vero in  
Italiam, ni fallor, fecit a. 1699.) eiusmodi  
numos inuentos fuisse dicit. Iam Capreas  
insulam *quaesuisse illum flagitiis obtentui*  
Aurelius Victor (n) narrat. Quare nullum  
dubium est, quin illi numi ad Tiberium  
auctorem referendi sint (o). Spanhemii  
interpretationi addamus verba Patini (p).  
“Nummi, hic inquit, cum Augusti effigie,,  
laureata vel radiata: III. X. XVI. Multi,,  
eiusmodi nummi variis numerorum notis,,  
ad XXXV. vsque excurrunt. credibile,,  
est, singulis tribuniciae potestatis annis ab,,  
Augusto cudi curatos fuisse. anno autem,,  
XXXVI. trib. pot. mortuus Augustus. Alii,,  
B 4 sunt,,

(n) *de Caesar.* c. 3. p. 312. ed. Arntzen.

(o) conf. Rinck *de veter. Numism. potent.* p. 21.  
c. 3.

(p) ad *Numism. Imperat.* p. 29.

„sunt numi cum his notis, qui auersa facie  
 „monstruosas spintriarum libidines exhibent,  
 „sed hi Tiberio potius, quam Augusto tri-  
 „buendi videntur, sic enim Suetonius —  
 „*Cubicula — sigillis — adornauit*. Quid  
 „autem sigilla haec esse possunt, praeter im-  
 „pressas aeri figuras”? Verum equidem non  
 puto, intelligi numos, quibus quomodo cu-  
 biculum adornari possit, non video: parua  
 malim signa, fictilesque imagines explicare,  
 quo sensu verbum etiam apud Plinium oc-  
 currit (*q*). Sed puto immerito ad Spin-  
 trias quosdam numos referri, in quibus nul-  
 lum Tiberianae turpitudinis vestigium de-  
 prehendo, quique tantum ob numeri notam  
 in hanc suspicionem mihi venisse videntur.  
 Earum igitur numero non solum eximendos  
 censeo illos, qui caput laureatum habent,  
 numos (*r*), sed alium quoque aereum (*s*)  
 in aduersa habentem puerum nudum alatum,  
 dextra gladiolum tenentem et quasi osten-  
 dentem aliquid, sinistram tenentem ad fron-  
 tem. capilli sunt passi, et, ni fallor, lauro  
 implicati. Altera pars laureo in ferto habet  
 notam VII. Begerus numum hunc ita ex-  
 plicat:

(*q*) *Histor. Nat.* L. 36. f. 59. p. 756.

(*r*) in *Museo Pembrochiano*. T. III. tab. 79.

(*s*) in *Thef. Brand.* T. II. p. 611.

plicat: "Numisma hoc ad secessum Ca-  
preensem retuli, neque adhuc apparet ra-  
tio in contrarium. At nulla, inquit Ar-  
chaophilus, in numismate praeter nume-  
rum VII. inscriptio est. Id ipsum, inquit,  
Dulodorus, facit, ut coronam ad victo-  
riam quandam Veneream referamus, quam  
Cupido obtinuerit: at ubi certamina rerum,  
Venerearum Capreensibus Tiberii fuere po-  
tiora? Numisma adeo obscœnum non  
est, inquit Archaeophilus, ut Tiberii ne-  
quitiam exprimere credi possit. Equidem  
licet de secessu Capreenfi non negem, ta-  
men honestiori certamini et non Tiberio  
numisma vindico. Quid enim? si ad seces-  
sum Augusti pertineat, et sub Cupidine  
ephebus lateat ex eorum numero, quos ex  
veteri instituto exercentes Augustus spectas-  
se Suetonio c. 98. memoratur? Si hoc sta-  
tuas, laurea non diffamabitur, sed septi-  
mum victoris praemium indigitabit. Con-  
iectura, subiecit Dulodorus, futilis non est.  
Idem Begerus, dum alio loco (t) hunc nu-  
mum dat, haec notat: "Inscriptione qui-  
dem caret, ex collato tamen Cupidine,  
cum secessu Capreenfi, quo sellariam ex-

B 5

cogita-

(t) in *Thef. Palatino* p. 293. adde Io. Iac.  
Gessneri *Numism. Antiqu. Imp. Rom.* t. 37.

„cogitavit, cubiculaque plurifariam dispo-  
 „sita tabellis et sigillis lasciuissimarum pictu-  
 „rarum et figurarum adornavit, facile col-  
 „legeris, lascium hunc Cupidinem figura-  
 „rum earum septimam fuisse, qui numerus  
 „intra lauream adscriptus est, forte quod  
 „strenuae haec militiae brabeum fuisset iis,  
 „quos Spintrias appellavit, et eum in finem  
 „conquisiuerat, vt triplici serie connexi co-  
 „ram ipso, vt Suetonius loquitur, se inui-  
 „cem incestarent. En egregium perditissi-  
 „morum in secessu facinorum monumen-  
 „tum"! Verum praeter necessitatem credo  
 Begerum haec suspicatum fuisse. Nam si  
 Cupidinem ipsum aspicio, (si lubet puerum  
 existimare Cupidinem,) nullum video cor-  
 poris obscoenum habitum, nullum turpio-  
 rem gestum. Est Cordiae gentis numu-  
 lus (u), cuius aduersa pars caput Veneris  
 exhibet, cum inscriptione MN (Manius)  
 CORDIVS: auersa habet Cupidinem nu-  
 dum saltantem, in dextra corollam, in sinistra  
 palmam gerentem, cum verbo RVFI: quo  
 typo ad Familiae Iuliae originem respici, recte  
 Fulvius Ursinus et Liebius docent. Habet  
 alius (x) etiam numus Caracallae, qui vr-  
 bem

(u) in *Gotha Numaria*. p. 228.

(x) in *Parisi Num. Imper. R.* p. 308.

hem Tomos celebrat, puerum alatum ad pyramidem stantem, quem Patinus putat Tomitas in honorem Ovidii signasse. Quod vero ad numeros attinet, nonne iniustum est, ideo, quoniam in spintriis eadem notae occurrunt, alios quoque numos, nihil obsceni prae se ferentes, ad illas referre? Nonne etiam eadem notae in numis conspiciuntur, quos minime illis adnumerandos esse clarissimum est? Habemus non paucos numos (*y*) ex aere minimo Augusti, ubi etiam numeri varii in media laurea corona apparent: altera pars modo funambulos habet, modo virum in citis bigis, modo caput laureatum: quare etiam Hauercampius (*z*) eos ad sacros ludos, qui quotannis fieri solebant, pertinere arbitratur. Dat Goltzius eorum multos (*a*) et Ludou. Nonnius (*b*) per singulos tribunitiae potestatis annos a primo vsque ad XXXVI. signatos esse docet. Quid dicamus de alio numo e Goltzii tabulis a Morello prolato (*c*)? In aduersa parte sunt  
duae

(*y*) in *Thef. Morell. Numism. Imper. Aug.*  
Tab. XLIII.

(*z*) in *Commentar.* p. 413.

(*a*) in *Numismat. Augusti.* t. 68.

(*b*) in *commentario* ad illa. p. 86.

(*c*) in *Numism. aer. Tiberii.* v. p. 627.

duae figurae sedentes, quarum altera rotundum aliquid supra genua tenet, altera laeva instrumentum tangens, dextram eleuans ad arietem in muro stantem: ad latus parietis arbor est: supra legitur MOIA. in auersa numerus XIII. in lauro. Non credo, aliquem hic decantatam satis de Goltzii fide cantilenam repetitum esse, cum verissime a Wachtero (*d*) dictum esse mihi persuaferim: „Fidem huius perdocti artificis et praecipui „antiquitatis numariae instauratoris, Goltzii inquam, tot numis testatam, quos veros, „non fictos esse, experientia post obitum „eius docuit, porro suspectam habere, hodie non licet, postquam totus paene antiquariorum chorus sinceritatem eius agnovit”. Quare quicumque etiam sit symbolorum in hoc numo sensus, recte tamen puto Hauercampium docere, hos numos neque Senatus Consulto neque monetae gratia cufos esse, sed, velut Saturnalitios, annum imperii eius, qui tum imperauerit, inscriptum habere. Idem censet Hauercampius de alio numo Mitreiae gentis (*e*), qui in corona laurea numerum XI. habet: quo putat annum imperii,

(*d*) in *Archaeologia Numaria* p. 59.

(*e*) vid. *Tbesaur. Morell. Famil.* et Hauercamp. p. 287.



*Num. cont.:*

*p. 29.*



*p. 31.*



*p. 46.*



*I.D. Heine sc. G.*



imperii, quem tunc Augustus egerit, indicari, numum vero ipsam extra ordinem cusum, ut inter Saturnaliorum munuscula donaretur. Sed de numis Saturnalitiis infra dicemus plura. Haec ideo disputauimus, ut, exemplis similibus numorum, qui numeri notam habent, laudatis, ostenderemus, non esse eos, quos supra indicauimus, ad Spintrias referendos.

Non opus est, ut diu moremur in alio numo, in quo Io. Georg. Eccardus (f) nescio quam Satyram sibi inuenisse visus est. Numus ille argenteus caput habet foemineum velatumque, cui verbum PIETAS. additum. Auerfa exhibet foeminam sedentem, laeua hastam puram, dextra extenta Palladium gestantem, vestitamque toto corpore, nisi quod medio pectore nuda. Adduntur litterae S. C. et infra VESTA. Eccardus conspicit hic Vipsaniam Agrippam, maiorem Marci Agrippae natu filiam, quam primo Tiberius duxerat, sed, Augusto urgente, licet iam filio Druso

(f) in *Epistola ad Abb. Luc. Gerhard. de numis explicatu difficilioribus*. Lipsiae 1722. vnde numum transtulit et rem repetiit Hantthaler in *Exercitation. de num. veter. P. I. Dial. XIV.* p. 96. vide numum etiam in *Museo Pembrochiano* T. I. t. 37. et Io. Iac. Gessneri *Numism. Ant. I. R.* t. 31.

Drufo ex ea suscepto, dimittere debebat, Iuliamque ducere. Latere vero hic putat *aliquid calliditatis Tiberianae*, atque, cum Vesta praefes fuerit castitatis, eum hac sub imagine fidem Vipsaniae conjugalem extollere, Iuliae vero coniugi scelestos amores tacito emblemate exprobrare voluisse. Verum tota haec opinio nullis argumentis firmatur. Primum enim quomodo mihi probabit Eccardus, in Vipsaniae honorem hunc numum cufum esse? quomodo me refutabit, si Iuliae aut Liuiæ numum tribuerim? Deinde unde mentem consiliumque Tiberii Eccardus diuinavit? Nonne in quam plurimis Augustarum numis Dea Vesta conspicitur? In Etruscillae (g), Iuliae Titi (h) filiae, Plotinae Traiani (i), Sabinae Hadriani (k), numis habemus Deæ huius cultum. Iuliae  
Seueri

(g) vid. *numos maximi moduli* adiecit. *Num. Praest. Imper. Rom.* Vaillantii. T. III. p. 194. edit. Rom.

(h) v. ibid. T. II. p. 102. *Museum Pembrochian.* T. III. t. 50. et adde *Medailles Monnoyes & Monumens ant. d'Imperatrices Rom. du Sieur le Menestrier.* p. 7.

(i) Vaillant. l. c. p. 131.

(k) idem ibidem p. 154. v. *Museum Farnes.* T. VI. t. 39.

Seueri numus (1) habet quatuor maiores figuras cum duabus minoribus sacrificantes ante templum Vestae, vt ex addito verbo VESTA apparet, et numus Cornel. Saloninae (m) Vestam stantem exhibet. Ex his intelligitur, non adeo rarum esse castitatis symbolum Deam Vestam in numis Augustarum, vt ideo altius quidquam latere suspicari debeamus.

Sequitur alius numus, quem Seguinus edidit, Satyricum censuit, et copiose explicuit (n). Cuius sententia vt eo melius perspiciatur, totam orationem huc transferre lubet. "Numus est mihi plumbeus, magnitudine denarii Romani argentei, pondere tantillum maiori, antiquus citra omnem dubitationem. Ab vna parte coronam vides, ab altera digamina, cui infusus est palmae ramus cum hisce notis IO. SAT. IO. Fateor, vt ad familias Romanas et numos, Consulares sum propensior, me illum primo intuitu retulisse ad C. Sentium Saturni-

(1) v. *Numismat. Cimelii Caesaris Regii Vindobonensis* T. I. tab. 3. n. 5.

(m) vld. ibid. t. 4. n. 12. adde *Mus. Farnesian.* T. IV. t. 23.

(n) in epistola addita *Numismat. Select.* p. 195.

„turnium, qui consul fuit anno V. C.  
 „DCCXXXIII. Nec certe pluribus litteris,  
 „quam his tribus S A T. Saturnini cognomen  
 „expressit Fulu. Vrsinus in ultimo Sentiae  
 „familiae numo. Sed adhibita diligentiori  
 „meditatione animaduerti me aberrasse a  
 „scopo, et ad inferiora tempora me demit-  
 „tens sub imperio Ti. Claudii eusum fuisse  
 „hunc numum, omnino mihi persuasi. Ac  
 „primo constat grauissimorum virorum au-  
 „thoritate, Claudium quamuis in admini-  
 „strando Imperio, immo et priuata domo,  
 „stolidissimum, tamen reperisse tres litteras,  
 „quas reliquis iam inuentis adiecit: atque  
 „inter eas praecipue numerari digamma fa-  
 „cie litterae ꝥ inuersae, ut in hoc numo  
 „cernitur. De tribus litteris testatur Suetor-  
 „nius his verbis: *Novas etiam commentus*  
*est litteras tres, ac numero veterum quasi*  
*maxime necessarias addidit, de quarum ra-*  
*tione cum priuatus adhuc volumen edidisset,*  
*mox princeps non difficulter obtinuit, ut in*  
*usu quoque promiscuum essent.* „Sed et Cor-  
 „nelius Tacitus idem affirmat, postquam  
 „de litterarum inuentoribus prolocutus est”.  
 „Claudius, inquit, tres litteras adiecit, quae  
 „usui, imperitante eo, post oblitteratae, ad-  
 „spiciuntur etiam nunc in aere publicandis  
 „plebisci-

*plebiscitis per fora et templa fixo.* “At,,  
 vero de Digamma solo Quintilianus ait, non,,  
 inutiliter Claudium Aeolicam illam ꝓ ad,,  
 vsus litterarum adiecisse. Quin et doctif,,  
 sumi viri, Lipsius et Torrentius, fatentur, il,,  
 lud Digamma in vetustis aevi Claudiani,,  
 marmoribus passim occurrere, vt *pomoe-,,*  
*rium terminaꝓit ampliaꝓitque*, sic *Octa-,,*  
*ꝓia, Diꝓi Augusti, XV.* ꝓir pro, Octauia, Diui,,  
 Augusti, XV. vir. et similia. Cum igitur,,  
 Digamma solis Claudii temporibus viguerit,,  
 et, eo per boletum sublato, defierit esse in,,  
 vsu, vt patet ex Tacito; atque etiam in in-,,  
 scriptionibus, ipso imperante, exaratis, quae,,  
 huc vsque remanserunt, reperiatur: existi-,,  
 mo et numum nostrum eo imperitante cu-,,  
 sum fuisse. Hoc vt liberius credam, ad-,,  
 ducunt me reliqua, quae in vtraque ipsius,,  
 nummi parte insculpta cernuntur, nimi-,,  
 rum corona, palma et notae IO. SAT. IO.,,  
 quorum omnium argumentum ad solius,,  
 Claudii tempora et res in iis gestas referri,,  
 posse arbitror. Ac primum notas illas IO.,,  
 SAT. IO. sic explico: IO. SATVRNA-,,  
 LIA. IO. Auctor mihi et fundus est Dio, ex,,  
 quo, nisi me fallit animus, coniecturam,,  
 meam eruditis approbabo. Expeditionem,,  
 aduersus Britannos Claudius impulsu cuius-,,  
 C dam,,

„dam extorris susceperat, sed cum exerci-  
„tus Gallici, quos in Insulam praecire iusse-  
„rat, abnuerent, indigne ferentes, se in al-  
„terum veluti orbem amandari, et cunctatio-  
„ne sua commodum belli tempus tererent:  
„Claudius adhuc in Vrbe commorans, rei cer-  
„tior factus, Narcissum libertum, cuius gra-  
„tia apud Imperatorem semper fuit maxima,  
„ad eos misit. Ille receptus intra castra,  
„legati tribunal ausus est conscendere, vt  
„milites adloqueretur, sed indignati, eius-  
„modi homuncionem munera Imperatoris  
„obire et vsurpare, in risum et cachinnos  
„effusi conclamauerunt: Io Saturnalia Io!  
„et Narcissum auerfantes, ad A. Plautium le-  
„gatum conuersi in Insulam traecere. Ne-  
„mo nescit, in festis Saturnalibus, quae per  
„aliquot dies mense Decembri agebantur,  
„Romae equites, immo et Senatores, abiecta  
„toga, solitos synthesium induere (id breuis  
„et seruilis vestis genus) ac seruis accum-  
„bentibus et epulantibus ministrare, cum  
„interim togas induerent isti, et in omni-  
„bus dominorum vices gererent. Ita iocus  
„ille militaris, quo Narcissi exploditur au-  
„dacia, et carpitur incuria Claudii, qui li-  
„bertorum mancipium audiebat, in hoc nu-  
„mo expressus videtur post adeptam victo-  
„riam:

riam : quod conuenit cum antiquo reipubli-  
cae more, quo in triumphis milites Impe-  
ratori victori et triumphanti solebant per-  
sales et facetias illudere. Palmam et  
coronam ad victoriam pertinere, clarius  
est, quam vt explicatione indigeat, sed illam  
esse Britannicam, persuadent omnino supra-  
dicta. Et certe Claudius ipse, qui, auditis  
suorum rebus egregie gestis, Roma aduene-  
rat, vt huic bello praesens aliquam glorio-  
lae partem captaret, post deuictos Britan-  
nontanti fecit hanc victoriam, vt, quauis  
dies non amplius sexdecim in Britannia  
egisset, praeter nomen imperatorium in  
exercitu vetusto more suum, etiam Bri-  
tannici nomen acceperit, Senatusque ei de-  
creuerit triumphum, ludos annuos et ar-  
cum trophaea ferentem in Vrbe, alium-  
que in Gallia, vnde in Britanniam solue-  
rat, et ipse post peractum magnificentissi-  
me triumphum etiam Consularibus ac Se-  
natoribus, qui ei in hac militia affuis-  
sent, triumphalia insignia concesserit. Vt  
mirum videri non debeat, si in tanta et  
tam communi omnium alacritate, etiam  
palmae et coronae numis insculptae sint :  
quemadmodum et in aliis cuiuscunque  
metalli arcus huiusmodi cum trophaeis et  
C 2 statujs,

„statuis equestribus descriptos habemus. Sed  
 „vt ex omni parte constet, numum nostrum  
 „rite Britannicum vocari, et in ea Insula  
 „plures cudi solitos plumbeos (quatinus alii  
 „velint esse stanneos), memini me vidisse  
 „numum eiusdem ponderis et metalli etc.”  
 Haec Seguinus. Cui, numo hoc et incuriam  
 Claudii et Narcissi audaciam notari existi-  
 manti, assentitur Christ. Frider. Ruhe (o),  
 qui copiose Digamma Claudianum explicat,  
 de quo consulere etiam potes, quos laudat  
 Burmannus (p). Dant eundem numum  
 Spanhemius (q) et Patinus (r), opinionem  
 vero Seguini non attingunt. Sed Baudelo-  
 tius (s) non solum exhibet, sed explicat  
 etiam, quasi Saturnalitium, festoque Iouis  
 diei sacratum, ita: IOVI VICTORI SA-  
 TURNALIA IO: aut IOVI VICTORIA  
 SAT. IO: quoniam non putat Digamma ne-  
 gligendum esse. Equidem nactus hic lo-  
 cum pluribus explicandi, quam supra attigi,  
 opinionem, Saturnalitorumque numorum  
 rationem

(o) in *Specimine Philologiae Numismatico-Latinae Primo*. cap. II. p. 43. v. Tab. I. n. 28.

(p) ad Quintiliani *Instit. Orat.* I, 4. p. 40.

(q) dans les *Césars de l'Empereur Julien*. p. 2.

(r) ad *Suetonium*. Tab. XXI. n. 2.

(s) *L'utilité des Voyages*. p. 509.



rationem enarrandi, ut reliqua eo facilius intelligantur, de Saturnaliorum celebritate ea repetam, quae huc facere videantur.

Fuerunt, qui plumbeos numos quotquot restant, a falsariis effectos putarent: forte, quod pauciores ad nostram aetatem peruenerunt, quam cusi ex aliis metallis. Quod tamen non aliter esse potuit, cum plumbum omnium metallorum mollissimum temporis edacitati minime resistere queat. Sed praeclare, praeter Baudelotium (t), et Ludov. Sauotium (u), illustris Schlaegerus (x) plumbeae monetae apud veteres usum bene confirmauit, et contra Hotomannum, Io. Smetium, Burc. Gotth. Struuium et Io. Reiskium eos numos non ignotos fuisse Romanis ostendit. Atque ne repetam, ipsam illam legem Corneliam (y), qua, qui dissentiant, maxime nituntur: „*ne quis numos stagnaeos, plumbeos, emere, vendere, dolo malo vellet*„ probare usum numorum

C 3

plum-

(t) libro laudato p. 656. et p. 575.

(u) *dans le Discours sur les Med. antiqu. L. II. c. 1. p. 43. sequ. confer Mus. Pembrochianum. P. III. t. 114.*

(x) *de numo Hadriani plumbeo c. 3. p. 18. sequ.*

(y) *L. 9. §. 2. ff. ad leg. Cornel. de fals.*

plumbeorum, cum nemo numos cudat, qui in commercio reprobentur, atque ideo omnino illorum usum fuisse ex hac lege appareat: habemus clara veterum scriptorum testimonia. Nam et Plautus dicit:

*Cui homini hodie peculi numus non est  
plumbeus (z).*

alioque loco:

*Cui, si capitis res sit, numum nunquam cre-  
dam plumbeum (a).*

et Martialis:

— *togatulos inter  
Centum merebor plumbeos die toto (b).*

Baudelotii opinio haec est: licuisse tempore Saturnaliorum complura seruis facere, iisque permissum fuisse, hos plumbeos numos cudere: eorum usum per illorum dierum hilaritatem fuisse, nec ullius alius monetae. Quod mihi tamen aliter videtur. Constat Saturnalibus quam maxime ludis variis indulgisse Romanos. Testantur hoc plures scriptores. Martialis dicit:

*Vnctis*

(z) in *Casim.* II, 3, 40.

(a) in *Trinum* IV, 2, 120.

(b) L. X. ep. 74.

*Vinctis falciferi senis diebus,*  
*Regnator quibus imperat fritillus (c):*  
 et idem alio loco (d),

*Dum blanda vagus alea December*  
*Incertis sonat hinc et hinc fritillis,*  
*Et ludit rota nequiore talo,*

Gellius (e): *Saturnalibus Athenis alea quadam festiva et honesta lufitabamus.* Suetonius (f): *Aleae rumorem nullo modo expauit,* (Augustus) *lufitque simpliciter et palam oblectamenti causa, etiam senex ac praeterquam Decembri mense, aliis quoque festis profestisque diebus.* Macrobius denique (g): *vultisne diem sequentem, quem omnes abaco et latrunculis conterunt etc.* Iam vt ad antiqui temporis, quo nullus auro honor, morem accederent, non auro illos et argento deposito lufisse legimus. Clafficus est locus Luciani (h): *Alea ludere, an confuetum his, qui sub te (scil. Saturne) viuebant? omnino. Sed non de talentis et denis drach-*

C 4

marum

(c) L. XI. ep. 7.

(d) L. IV. ep. 14.

(e) Noct. Attic. XVIII, 13.

(f) *August.* c. 71.

(g) Lib. I. c. 5.

(h) in *Saturn.* c. 8. p. 391. T. III.

marum millibus, ut apud vos, sed summum de nucibus, ne doleret victo, nec ploret et solus semper cibo abstineret. Epulemur nunc et plaudamus, et libertate iam fruamur, deinde ludamus alea, de nucibus more veteri. Similia de nucibus dicit Martialis:

*Saturnalitias mittimus ecce! nuces (i).*

Lucianus etiam alio loco (k) inter leges Saturnalitias, non a magistratu quodam datas, sed usu et more receptas, probatasque, recenset etiam hanc: *Super omnia alea de nucibus ludunt: si quis pecuniam luserit, postridie esurito.* Quem ludendi morem dum confidero, verissime mihi de ludis Saturnaliis explicare videor numum illum (l), qui in aduersa caput foeminae, cum litteris C. S. habet, in auersa quatuor talos cum verbis: QVI LV DIT ARR AM DET QVOD SATIS SIT. nam si illas litteras explices per *Consulto Saturni*, aut, *Consuetudine Saturnaliorum*, aut *Concilio* aut *Conuiuio Saturnaliorum* (m) [vix enim probabile, in ludicri argumen-

(i) *Mart. L. VII. ep. 90.*

(k) in *Cronosolon. c. 13.*

(l) datur numus a Seguino in *Numism. Select.* p. 12. Baudelotio l. c. p. 676. et cel. Hommelio in *Iurisprud. Numismat.* p. 67.

(m) confer Evelyn *Disc. of Medals ant.* p. 23.

argumenti numo locum habere posse verba: Senatus Consulto] auersa belle respondet aduersae parti. Sed suspicior etiam, numos eos plumbeos inprimis inferuisse ludentibus: ne, quod si argentum deposuissent, accidisset, aliquis damnum acciperet, adeoque illa hilaritas turbaretur, qua tum temporis omnia redundare debebant. Praestiterunt igitur numi plumbei eandem fortasse iis operam, quam nostra aetate aenei iis, qui, non lucri, sed temporis fallendi causa ludunt.

Porro hic erat mos Saturnalibus, ut sibi munera mitterent amici, aurea, argentea, fictilia, vestes, fructus, libellos, alia. Saepè fit horum donorum mentio apud Martialem:

*Omnia misisti mihi Saturnalibus, Umber,  
Munera, contulerant quae tibi quinque  
dies.*

*Bis senos triplices, et dentiscalpia septem:  
His comes accessit spongia, mappa, calix.  
Semodiusque fabae cum vimine Picenarum,  
Et Laletanae nigra lagena sapae:  
Paruaque cum canis venerunt coctana prae-*  
*nis,*

*Et Libycae fici pondere testa grauis (n).*

C 5

, et

(n) Lib. VII. ep. 52.

et alio loco (o):

*Saturnalia diuitem Sabellum*

*Fecerunt; merito tumet Sabellus etc.*

Sed non solum haec, verum etiam numos donatos fuisse ex aliis locis intelligitur. Martialis sunt versus (p):

*Nulla remisisti paruo pro munere dona,*

*Et iam Saturni quinque fuere dies.*

*Ergo nec argenti sex scriptula Septitiani,*

*Missi nec a querulo mappa cliente fuit*  
*etc.*

Clarius Suetonius (q) de Augusto: *Saturnali-  
bus, et si quando alias libuisset, modo mu-  
nera diuidebat, vestem, et aurum, et argen-  
tum: modo numos omnis notae, etiam vete-  
res regios ac peregrinos: interdum nihil prae-  
ter cilicia et spongas et rutabula et forcipes  
atque alia id genus, titulis obscuris et ambi-  
guis. quibus vocabulis aliquid subesse obscoe-  
ni Beroaldus et Torrentius censent. Dili-  
genter considerandum esse censeo, quod Sue-  
tonius narrat, numos omnis notae donatos esse.  
Summa eo tempore erat hilaritas: nil, nisi  
conuiuia*

(o) L. IV. ep. 46. adde IV, 19. V, 48. V. 19.  
Macrobian. Sat. L. I. c. 7.

(p) L. IV. ep. 88.

(q) in August. c. 75.

conuiuia laetaeque voces audiebantur: *iur luxuriae publicae datum est*, ait Seneca (r): quomodo seueritas, quae vrbe exulabat (s), in numis comparere potuit? Eos igitur numos, qui figuras aut ridiculas, aut quae alias non conspiciuntur, habent, eosque numos, quos non ad historiam pertinere clarum est, omnes Saturnalitios esse censeo, id est, Saturnalibus cum ad hilaritatem augendam, tum ad ludum, tum ad donanda munuscula, atque etiam, vt tesserae essent in ludis spectandis, e variis metallis confectos. Refero huc cum eos, quos supra Spintrii exemi, aliosque a Pignorio (t) allatos, tum de pluribus viris doctis assentior. Illum numum, qui caput altera parte, altera equum facie humana, cuius tergore Cupido insidet, habet, recte iocicausum esse putat le Pois (u). Quod

(r) *Epistol. XVIII.*

(s) potes consulere Torrentium ad *Sueton. Aug. c. 71. p. 384. ed. Burm. Spanhemium ad Iuliani Caesar. p. 2. Io. Franc. Simonem in dissert. de l'origine des Saturnales dans l'Hist. de l'Acad. des Inscr. et bell. lett. T. II. p. 78. sequ.*

(t) in libro *de seruis* ad p. 248.

(u) dans le *Discours sur les Medailles et Gravures antiques, principalement Romaines. T. III. n. 3. p. 78.*

Quod vero omnem dubitationem tollit, in ipsis numis clarissima documenta originis inuenimus. Tres recensebimus. Primus (x) habet Saturni caput diademate reuinctum, subtusque falcem messoriam perticae insertam cum inscriptione SAT: in altera apparet membrum genitale, supra quod luna, cometes, inter anguem et duo astra. Recte hunc numulum argenteum ex Saturnalitiis missilibus fuisse Haerercampus (y) existimat. Alter, quem Baudelotio (z) debeo, habet auem cum verbo: SATVRNALIA MA. quibus quid potest clarius ad nostram sententiam stabiliendam esse? Tertius denique est hic Claudii, cuius causa haec disputationcula instituta fuit. Non puto illum ad contumeliam cuiusquam cusum fuisse, nam illa exclamatio videtur satis usitata eo tempore et Saturnaliorum hilaritatis quasi propria fuisse. Certe apud Martialem (a) legimus:

*Clamant ecce mei, io Saturnalia! versus,  
Et libet, et sub te praeside, Nerua, licet.*

Quid

(x) *Thef. Morell. Fam. Incertar. T. IV. L.*

(y) in *Commentar.* p. 466.

(z) *L'util. des Voyag.* p. 660.

(a) XI, 2. 6. adde *Obferuat. Miscell. Vol. V.*  
p. 200.



Quid igitur prohibet, quominus simpliciter hoc Saturnalitium carmen numo impressum esse dicamus? quid nos ad abstrusa et difficilia, et recondita confugere cogit? Digamma ideo, credo, in numo apparet, quia, nisi ipsius Claudii iussu, certe illius tempore ab aliquo adulatore cusus esse videtur, qui se putabat rem gratam illi facturum esse, gratiamque Caesaris captabat. Memini Heinsum dicere (b): *Romae veteres e plumbo numos, quibus lo Saturnalia inscriptum, meminisse videre.* Verum vtrum de hoc, an de aliis loquatur, nescio, quia non plura ipse addidit. Equidem hoc vnum addam: illum, qui nostram opinionem de Saturnaliis numis, satis, ni fallor, firmatam, probauerit, rectius iudicaturum esse de multis numis, in quibus explicandis alii operam perdunt, misereque sudant.

Ecce! vero complures hic eruditi nobis occurrunt, Satyramque in numis, nec eam leuissimam ostendunt. Porcum aiunt deuitæ Iudææ symbolum esse, atque symbolum hoc ad Iudæorum esse contumeliam usurpatum. Ita certe Iobertus existimauit (c):

*Le*

(b) ad *Petron.* c. 58. p. 380.

(c) dans la *Science des Médailles.* T. I. p. 413.

Le Porc, inquit, marque la Judée asservie, parce que Vespasien et Hadrien, pour dompter les Juifs, les contraignirent à souffrir sur la porte de Ierusalem la figure de cet animal, qu'ils avoient en horreur. Quibus verbis statim etiam addamus verba Io. Bimardi (d), quibus Ioberti opinionem refutavit. On seroit, inquit, fort embarrassé de citer une seule Medaille, sur laquelle on voye un Porc représenté. Jusqu'à présent on n'y a vu qu'une Laye avec ses petits, et ce type n'a aucun rapport avec la Judée asservie par Vespasien et par Hadrien. Sed opus est, ut eos numos, qui hoc nomine suspecti sint, accuratius describamus et examinemus. Primus est numus Vespasiani, qui inscriptionem IMP. XIX. et scrofam cum fuculis habet: alter est Titi eandem figuram cum verbo: IMP. XIII. exhibens. Qui hunc numum dant, Oiselius et Pedrusius, ita eum interpretantur. „Ille (e), in opprobrium, inquit, Iudaeorum post Victoriâ Iudaicam „Vespasiani et Titi Impp. videtur haec sus „cum fuculis impressa, quasi Iudaeis ex „probrans,

(d) in notis ad Iobert. p. 430.

(e) in *Thef. Numism. Select.* p. 85. ad Tab. XVI. 11. numus Vespasiani est in Tab. CXIV. 10. atque in *Museo Pembrock.* T. III. t. 39.

probrans, nunc etiam scrofis vna cum fuculis,,  
suis libere per vniuersam Iudaeam vagari,,  
et oberrare licitum, vnde antea a Iudaeis,,  
excluebantur,,. Pedrusius (f) de Vespasiani numo dicit: *In tal oggetto si rimarca un' ignominia espressa de' Giudei in obbrobrio de' quali approvò Vespasiano, che la della Scrofa fossa qui improntata, et de Titi (g): Il rovescio dà a vedere una Scrofa co' suoi Animaletti, come pure comparve in un simile Impronto fatto per Vespasiano e dirizzato a ludibrio de' Giudei.* A quibus dissentiunt alii viri docti. Nam ille Vespasiani argenteus numus a Morellio etiam datur (h), explicaturque ab Hauercampio (i): "Foecundum animal scrofa est, vnde ad anni vbertatem referri potest, vel respici ad Aeneae, ostentum, quum ille plura sub matre scrofa viderit,,. De Titi vero aureo numo, qui ibidem (k) exhibetur, Gorius dicit (l): "Expressum mihi videtur hoc emblemata ad,,  
decla-,,

(f) in *Museo Farnesiano*. T. II. t. 20. n. 7. p. 339.

(g) *Ibid.* Tab. 21. n. 7. p. 354.

(h) in *Thes. Numism. Imper. f. Vesp.* T. X. n. 34.

(i) in *commentar.* p. 298.

(k) *Numism. aur. Titi.* T. VI. n. 43.

(l) in *commentar.* p. 351.

„declarandam imperii sub Tito felicitatem:  
 „nam sus foeta, ni fallor, indicat nouam  
 „eamque auspicatissimam Romani imperii,  
 „quasi renati, originem, eamque aeternam  
 „fore, certam ac quietam tanti Principis  
 „sedem, quod faustissimum fuit omen An-  
 „chisae ad Aeneam et Ascanium”. Cumque  
 alius sit argenteus numus (*m*), vbi in an-  
 tica caput Caesaris cum verbis: CAESAR  
 VESPASIANVS, in postica IMP. IIII. et  
 Scrofa: neque de hoc reliquis assentitur (*n*),  
 qui contumeliosos numos hos existimant, ad  
 quos etiam Begerus (*o*) referendus esse vi-  
 detur. Sed, quasi non contentus duobus,  
 tertium quoque Hadriani numum Oiselius  
 addit (*p*). Est ille sine inscriptione, in  
 „quo, inquit, scrofa siue sus cum fucu-  
 „lis aliquot expressa in opprobrium haud du-  
 „bie Iudaeorum: ad exemplum Vespasiani  
 „et Titi Imp. qui etiam numos cudi cu-  
 „rauerunt, post expugnatam Hierosolymam  
 „cum scrofa et fuculis”. Nostrum est nunc,  
 quantum veri his opinionibus insit, exami-  
 nare.

(*m*) *ibid.* Tab. VII. 22.

(*n*) in *Commentar.* p. 359.

(*o*) in *Thes. Brandenb.* T. I. p. 148.

(*p*) l. c. Tab. CXIV. 9. p. 559. adde Spanhe-  
 mium *de Vjs. et Pr. N. Diff.* VI. p. 363.

p. 48.

T. II.



p. 74.

*J. D. Heine sculps. Göttingæ*



mare. quod ut eo melius fiat, rem paullo  
altius repetemus.

Cum armis omnem similitudinem poni de-  
bere, vnaque cum bello omnem discordia-  
rum causam tollendam esse, veteres Romani  
sibi persuasisse videntur. Quare deuictos  
hostes nullo modo irritare, aut contumeliae  
exponere, sed omne inimicitiarum vestigium  
delere voluit prisca Roma, quae hostes etiam  
in ciuitatem recepit, atque hac siue vera hu-  
manitate, siue humanitatis simulatione rebus  
suis bene consuluit.

*Haec est, in gremium victos quae sola  
recepit,*

*Matris, non dominae ritu, ciuesque vo-  
cavit,*

*Quos domuit, nexuque pio longinqua re-  
vinxit (q).*

Hinc iis temporibus nulla tropaea statuerunt,  
quae deuictis ignominiosa essent, nulla mo-  
nimenta, quibus contemptum eorum prae se  
ferrent, exstare Romani voluerunt, abhor-  
rueruntque maxime a Sesostris, Aegyptio-  
rum regis, moribus, qui in cippis, victoriae  
causa positis, membrum virile, si victi po-  
puli

(q) Claudian. de laud. Stilic. III. 150.

D

pati viriliter se gessissent, muliebre, si cum  
 imbellibus certasset, exhibuit (r). Sero  
 demum et bello Allobrogico confecto, id  
 est, a. V. C. 10CXXXIII. prima tropaea sta-  
 tuerunt. Testatur hoc Florus (s). *Vtrius-  
 que*, scribit, *victricis quod, quantumque  
 gaudium fuerit, vel hinc existimari potest,  
 quod et Domitius Aenobarbus, et Fabius maxi-  
 mus ipsis, quibus dimicauerant, in locis  
 saxearum crexere turres, et desuper exornata ar-  
 mis hostilibus tropaea fixere: quum hic mos  
 inusitatus fuerit nostris. Nunquam enim  
 populus Romanus hostibus domitis victricem  
 suam exprobrauit.* Noui quidem, ipsum  
 Florum sibi contradicere videri, atque alio  
 loco (t), vbi de bello Gallico loquitur, di-  
 cere: *de torquibus eorum aureum tropaeum  
 Ioui Flaminius erexit.* Sed puto recte haec  
 sibi constare. nam et, quod Dukerus dicit,  
 tropaea Fabii et Domitii prima fuisse, quae  
 Romani in hostico posuissent, reliqua vetu-  
 stiora Romae collocata fuisse, probare, et  
 mea etiam coniectura Floro succurrere potes,  
 Flaminium aureum Ioui simulacrum e tor-  
 quibus Gallorum conflatum obtulisse, illud-  
 que

(r) Herodot. I. 102, Diodor. Sicul. L. I. p. 51.

(s) Epist. L. III. 2.

(t) L. II. c. 4.



que quasi tropaeum fuisse. Nam iam Romulum Ioui spolia opima consecrasset, notum est (u). Tropaeorum vero erigendorum more recepto, non profecto ad victorum populorum contumeliam ea monimenta spectauerunt. Nihil prae se ferebant aut ridiculi, aut acerbi.

*Vota Deum primo victor soluebat Eoo.  
Ingentem quercum, decisis undique ramis,  
Constituit tumulo; fulgentiaque induit  
arma,  
Mezent I ducis exuuias: tibi, magne, tro-  
paeum,  
Bellipotens: aptat rorantes sanguine cri-  
stas,  
Telaque trunca viri, et bis sex thoraca pe-  
titum  
Perfossamque locis: clipeumque ex aere  
sinistrae  
Subligat, atque ensem collo suspendit ebur-  
num (x).*

D 2

Eandem

(u) Liuius in L. I. 10. Festus de Verb. sign. s. v. opima spolia.

(x) in Aeneid. XI. a v. 4. adde Statii Theb. II. 704. et consule Spanhem. de Vsf. et Praest. Num. T. II. p. 220. et Bulengerum de Trium- pho c. 3.

Eandem moderationem in aliis quoque monumentis ostendebant. Quid habent Romanorum numi, quo victae nationes se irrisas esse queri iure potuerint? quibus exemplis nostra aetas abundat. Modo in numis, ob victorias percussis, Victoria tropaeum coronat: modo alte volans duci imponit coronam: modo illi, thoracem calcanti vel clavum, laurum praebet: modo provinciae devictae prope tropaea, quasi lugentes, sedent: modo victori dona tradunt victae vrbes (*y*). Duriores reliquis videntur illi numi, qui captivum calcatum aut ab equitante duce subuersum exhibent. In numo (*z*) Serdicae, quae Vlpia ab Vlpio Traiano appellata, Caracalla captivum, vno genu nixum, sinistro pede calcat, siue Britannum, siue Germanum, siue aliquem Armeniae regem. Constantius paludatus dextra hastae innixus, sinistra oliuam tenens, captivum pede premit (*a*). id quod etiam Theodosius

(*y*) vid. Suaresii *dissert. de Numismatis* c. 14. et, si lubet varia insignium victoriarum monumenta videre, euolue *Museum Pembrochian.* T. III. tab. 66.

(*z*) in Froelichii *Adpend. ad Num. Urb. Graec.* loqu. p. 275.

(*a*) vid. *numism. aenea maximi moduli e Museo Pisano, olim Corrariorum* tab. 77.



mula *calcare ceruices* hostium, pro victoria potiri. Apud Ovidium legimus:

*Ipse pede imposito caput exitiabile pres-*  
*fit* (k).

et alio loco:

*Plus tibi, quam Iuno, nocuit Venus; illa*  
*premendo*  
*Sustulit: haec humili sub pede colla te-*  
*net* (l).

Propertius etiam dicit (m):

*Tum mihi constantis dissecit lumina fa-*  
*stus,*  
*Et caput impositis pressit Amor pedibus.*

Etiam ille Statii locus de Maximo Domitiani equo:

*vacuae pro cespite terrae*  
*Aenea captiui crinem terit ungula Rhe-*  
*ni* (n).

comparari potest cum similibus numorum typis. Saepe enim deiectus captivus ab  
magno

(k) *Metam.* VIII. 425.

(l) *Heroid.* IX, 11.

(m) *Eleg.* I, 1. 3. vbi vide Brouckhusium, et consule ill. Schlaegerum *de gemma Isiaca* p. 89.

(n) *Sylvar.* I. 1. 50.

magno impetu irruente imperatore cernitur in numis. Talem proterentem victum exhibent Seuerum Samiorum numus (o), et Domitianum (p), Magnentium, Florianumque nuni (q). Duo memini tantum me obseruare numos, reliquis omnibus paullo duriores et acerbiores. Alter est ille (r), ubi Paulus apparet cum tropaeo, et Perseus genibus nixus, cui licet manus post tergum vincit, tergorique vno pede insistere videtur. Alter est (s), in quo Constantinus sub Martis habitu capillis trahit captiuum. Quos numos si quis asperitatis aliquid habere dixerit, facile assentiar. Sed non puto exstare quosdam, qui iure contumeliosi dici possint, aut comparari debeant cum Titi aut Vespasiani numis, si, illos ad ignominiam et irrisionem Iudaeorum spectare, credere velimus. Quare probabile potius est, Romanos antiquum morem obtinuisse, neque devictam Iudaeam risui exposuisse. Quid contra me dici hic possit, facile praeuideo.

D 4

nempe

(o) in *Numism. Pisanis*. t. 35. n. 2.

(p) in *Museo Farnesiano*. T. VI. t. 18. 3. 4.

(q) in *Tristani Commentar.* p. 268. 646.

(r) in *Vaillantii Numism. Famil. R.* tab. IV. et *Spanhem. de Vsf. et Pr. N. Diff. X.* p. 228.

(s) in *Tristani Comment.* T. III. p. 537.

neque summo in contemptu fuisse Iudaeos, irrisosque saepius ab ingeniosis Romanis, qui, quoties risum excitare voluerint, illorum nomine vsi videntur (t), atque adeo facile fieri potuisse, ut in ipsis numis eundem contemptum prae se ferrent Romani. Vbi dabo, eorum ritus et mores Romanis mouisse risum: largior, cum imperatores a deuictis gentibus sibi nomina imposuerint, vocatique sint *Britannici*, *Germanici*, *Parthici*, *Armeniacy*, nullus vero Iudaicus, eos ex contemptu gentis noluisse hoc nomen reliquis addere: [Nam quomodo in numo (u) Vespasiano ab Agrippa rege, anno XXI. regni, dicato ob victam Iudaeam, cum inscriptione ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΟΥΕΣΠΑΣΙΑΝΟΣ ΚΑΙ ΣΑΡ ΙΟΥΔΑΙΑΣ ΕΛΛΩΚΥΙΑΣ ΕΤΕΙ ΚΑ ΑΓΡΙΠΗ quomodo igitur Pagius (x) haec vertere potuerit: *Iudaicus*, *Elliacus*, ego nullo modo video, cum, si verba tantum adspexisset, intellexisset, haec vertenda esse: *Iudaea capta*. Ideo error viri docti est turpis

(t) v. c. *Martial. IV, 4. Horat. Serm. I, 9. 70.* adde ill. Schlaegeri *diff. de fontibus praecipuis, ex quibus profanorum scriptorum errores circa res Iudaicas admissi fluxerunt: praefixa dissertat. Rarior. Fascic. I. p. 20.*

(u) in *Vissarii Annal. p. 687.*

(x) in *Critica Baronian. ad a. C. LXX. p. 67.*

pis et emendandus.] addo etiam locum Cassiodori (y): *His Coss. Aelia Ciuitas, id est, Hierusalem ab Aelio Hadriana condita est; et in fronte eius portae, quae Bethleem egredimur, suis sculptus in marmore, significans, Romanae potestati subiacere Iudaeos.* ubi velim attendant lectores, Cassiodorum non dicere, hoc contumeliae causa a Romanis factum fuisse, atque etiam Romanos respicere potuisse ad scrofam Albanam. Non, quod docte docuit Spanhemius (z), hic repetam: Iudaeis in variis Asiae, Aegypti, aliarumue, ubi nati erant, vel habitabant, regionum urbibus, aequum ius ciuitatis a Romanis fuisse firmatum, suis legibus viuendi arbitrium illis concessum, a Romanis cum iis facta foedera, omnium eosdem iurium participes factos fuisse, quibus reliqui Romano imperio subiecti fruebantur. Illud dico, cuius argumenti puto aliquam vim esse debere, nullum exstare in omnibus numis, qui victoriae de Iudaeis reportatae memoriam seruent, vestigium contemptus. Iudaea victa ita plerumque apparet, vt adsideat foemina, specie lugentis, palmae, cui adiacent arma, adstatque vir paludamento indutus,

D 5 siue

(y) in *Chronico* p. 29. (ed. Lugd. 1595.)

(z) in *Orbe Romano*. c. 15. p. 99. ed. Halens.

siue Imperator ipse, siue captiuus (a): aut alio modo assidens foemina palmae. In alio numo Vespasiani (b) est tantum tropaeum, cum inscriptione DE IVDAEIS: in alio mulier tristis tropaeo assidens, cum verbo IVDAEA. Comparent, qui huius rei cognoscendae studio teneantur, alios numos Titi (c) cum victoria et tropaeo Iudaeae captae, atque palma. Pertinet huc imprimis numus Hadriani (d), in quo Imperator togatus dextram porrigit mulieri in genua procidentis, circa quam tres pueri stant, manusque supplices Imperatori tendunt, quos quasi in gratiam et tutelam recipit, addito verbo IVDAEA. Quomodo igitur probabile alicui videri potest, eundem Imperatorem Iudaeos deuictos, quorum in tot numis non alia fit mentio, quam aliorum populorum, irridere voluisse?

Sed

(a) in *Thesaur. Palatin.* p. 85.

(b) *Thes. Brandenb.* T. II. p. 630.

(c) vid. *Ibid.* T. III. p. 105. T. II. p. 635. Patini *Sueton.* tab. XXX. Patini *Num. Imp. R.* p. 141. 147. Oisellii *Thes. Num. Select.* T. XVI.

(d) vid. *Numismata Pisana.* tab. IX. et Oisellii *Thes. Numism. Select.* T. XVII.



Sed dicendum est tandem, quid symbolo porci Imperatores declarare voluisse putem. Quare faciam illud, ut diligentius, quam a quoquam factum esse animaduerti, porci symbolum in numis obuium explicemus. Nam hoc nos illud effecturos esse arbitramur, ut nemo posthac de Satyra in Iudaeos cogitet.

Primum memoriae proditum est (e), antiquissimis temporibus Romanos numis pecudis suisque imaginem impressisse. Hoc, quae restant, antiqua monimenta (f) clare testantur. Porro videmus porcain in numis, quibus foederis percussu memoria traditur.

*Post idem inter se, posito certamine, reges  
Armati Iouis ante aram, paterasque tenentes*

*Stabant, et caesa iungebant foedera porca (g).*

Memora-

(e) Plutarch. in *Poplicol.* p. 103. Βοῦν ἡ πρόβατον ἢ τῶν ἐπεχάραττον τῶν νομισμάτων τοῖς παλαιστοτάτοις.

(f) vid. Bouteroue *Recherches curi. des Monoyes de France* p. 73. 75. et Montfauconii *Antiqu. expl.* T. III. p. 154. 156.

(g) *Aeneid.* VIII. 639. adde *Aen.* XII, 169. Ciceron. *de Invention.* L. II. c. 30. Sueton. in *Claudio* c. 25.

Memorabilis est numus (*b*), cuius in una parte Augusti caput, cum epigraphe: IMP. CAES. AVGVS. TR. POT. VIII. in altera duo Feciales solemni modo velati, porcā supra aram accensam tenentes, cum inscriptione: FOED. P. R. CVM GABINIS. C. ANTIST. VETVS. In denariis (*i*) quibusdam sacrificulus ingenuus porcā manibus supra solum tenet stantem: post illum hasta erigitur: hinc et inde quatuor viri sunt, coeuntes ad foedera, atque bacillos tenentes manibus, quibus porcā tangunt. In numis Veturiae gentis, quanquam alii eos Vetitiae tribuere malunt (*k*), auersa in medio habet Fecialem genu subnixum, porcū tenentem, cui duo viri hasta innixi adstant, forte consul praetorque Romanus et gentis exteræ imperator, dextraque bacillos tenentes, iisque

(*b*) in Wildii *Numismat. Select.* T. XXI. n. 126. adde in *commentar.* p. 167.

(*i*) v. Morellii *Thes. Fam. Incert.* T. I. 3. *Thes. Brandenb.* T. II. p. 592. Liebigii *Gotham Numar.* p. 216. et 447. Morell. *Thes. Num. Imper. s. Aug.* T. XIX. 12. 13. in *comment.* Hauercampium p. 312. et Wisium ad *Numism.* Bodlei. p. 178.

(*k*) vid. Perizonii et Morellii *epist. mutuas de num. consular. R.* (additas diff. Perizonii de aere graui) p. 136. 164. 239.

illique tangentes porcum (l). In initio alio (m) duo Feciales dextras potrigunt supra aram, in qua porca iacet. Haec de foederibus, quae porco caelo facta esse notum est, et docent ex antiquis scriptoribus Iac. Gutherius (n) et Claudius Nicasius (o) alique. Porcus enim militaribus in signis a Romanis exhibebatur. Festus (p): *Porci effigies inter militaria signa quintum locum obtinebat, quia, confecto bello, inter quos pax fieret, caesa porca foedus firmari solebat.* Non assentior quidem Baronio (q), qui, quod Vitellio, Syriae praefidi, contra Arabum, regem Aretam, bellum gesturo ductu- roque exercitum per Iudaeam, occurrerunt princi-

(l) vid. Morell. Thes. ibid. n. 1. Patini Numism. Famil. p. 289. adde eiusdem Suetonium T. XX. n. 2. Spanhemium de Vsf. et Pr. N. Diff. X. p. 204. Begeri Obs. et Coniect. in Numism. quaedam Antiqua. p. 22. Franc. Car. Conradi de Fecialibus et iure feciali P. R. p. 96.

(m) in Vaillantii Num. Fam. T. I. p. 75. adde Thes. Morell. Famil. Antistiae.

(n) de iure pontificio L. IV. c. 18. in T. V. Thes. Graev.

(o) dans l'explicat. d'un ancien Monument trouvé en Guienne dans la Diocèse d'Auscb. c. 12.

(p) L. XIV. p. 356.

(q) ad a. 137. n. 3.

principes, et, cum imagines inferri nefas dicerent, ob signa militaria eidem transitum negarunt (r), illud ideo factum esse censet, quia porcum Romani inter signa militaria gessissent. Nam et aquila Iudaeis inuisa erat, quam nolebant portae magnae ab Herode imponi (s): et videtur hoc signorum genus antiquiorum temporum fuisse. Interim non inepte equitem suam hastae extremae affixam pro signo gerentem deprehendit Morellius in numo (t). Denique etiam in sacrificiis porcus offerebatur diis, eiusque rei testimonia dabunt numi. Memorandus est ille numus (u) cum inscriptione ROMA et Victoria tropaeum coronante, ad cuius pedes est porcus. Frequentiores sunt numi, qui porcum Cereri sacrificatum fuisse testantur. Morem hunc narrat Varro (x): *ab fuillo genere pecoris immolandi initium primum sumtum videtur: cuius vestigia, quod initiis Cereris porci immolantur, et quod initiis, pacis foedus cum feritur, porcus occiditur.*

(r) vid. Iosephum in *Antiqu. Iud.* L. XVIII. p. 884. ed. Hauerer.

(s) v. Ioseph. *Ant. Iud.* L. XVII. p. 843.

(t) in *Specim. Rei Numar.* p. 246.

(u) in Goriæi *Thej. Numism.* t. 40. n. 7.

(x) *de Re Rustica* L. II. c. 4.

ditur. Prisci quoque Latini et etiam Græci in Italia idem fecisse videntur. Cui alius Ouidii locus addendus:

— prima putatur  
 Hostia sus meruisse mori, quia semina  
 Eruerit rostro, spemque interceperit an-  
 ni (y).

Atque alio loco (z):

Prima Ceres auidae gauisa est sanguine  
 porcae,  
 Ulta suas merita caede nocentis opes.

Sed aspiciamus numos: quorum vnus (a) habet caput Cereris in altera parte, scrofant in altera cum verbo AΘE: complures Eleufinii (b) habent porcum modo corona myrtea inclusum, modo clauae insistentem. Quis vero ignorat numos Vibiae gentis (c), qui

(y) in *Metamorph. XV.* 111. adde Nicolaum Kederum *de antiquo et perraro numo Otbini.* p. 34.

(z) *Fast.* I. 349.

(a) in Haymii *Thesauro Britannico.* T. I. p. 178.

(b) *Ibidem* p. 219.

(c) vid. Oisfel. *Thes. Numism.* T. 51. 7. Morell. *Thes. Fam. Vib.* T. I. n. 7. Gorlaei *Thes. Num.*

qui habent Cererem cum facibus Proserpinam quaerentem simulque porcum. Quare ego quoque, quia satis vulgare hoc fuit sacrificii genus, numum quendam singularem longe alius explico, quam vulgo fieri solet. Habet ille (d) vna cum inscriptione C. COEL. CALDVS. COS. caput, cui additus paruus porcus. putant vulgo esse aprum et respici ad victoriam ab Hispanis reportatam. Sed veram interpretationem dat epigraphæ alterius partis: L. CALDVS. VII VIR. EFVL. Hac enim considerata, nonne multo probabilius est, ad Septemvирatum respici in aduersa parte, illiusque symbolum dignitatis esse porcum? His disputatis, remotisque, quae contradici possent, eo facilius nobis erit interpretatio numerum, de quibus dicere coepimus. Existimamus vero iis Romanorum primordia indicari, et felix omen Aeneae oblatum. Varronis est locus (e): *Hinc post triginta annos oppidum alterum conditur*

*Num. R. t. 35. et 36. Spanhem. de Vsf. et Pr. N. Diff. X. p. 57.*

(d) exstat in Patini *Famil. p. 80. Vaillantii Famil. t. 44. Spanhemii l. c. Diff. X. p. 85. Numis Bodleianis, t. VI. Museo Pembrach. T. III. t. 9.*

(e) *de Ling. Lat. L. IV. p. 35. (edit. Paris. 1581.*

conditur Alba, id ab sue alba cognominatum. Haec e naui Aeneae cum fugisset Lauinium, triginta parit porcos. Ex hoc prodigio post Lauinium conditum, annis triginta, haec urbs facta, propter colorem suis et loci naturam Alba Longa dicta. Nolumus, quae huc pertinent, Dionysii Halicarnassei (f) et Aurelii Victoris (g) testimonia repetere: tantum e Virgilio (h) orationem adscripturi:

*Signa tibi dicam: tu condita mente teneto.  
Quum tibi sollicito, secreti ad fluminis undam,*

*Littoreis ingens inuenta sub ilicibus sus,  
Triginta caput foetus enixa, iacebit  
Alba, solo recubans, albi circum ubera nati:  
Is locus urbis erit, requies ea certa laborum.*

Hoc igitur omen frequentissime repetiere Romani, non solum in geminis (i), sed in numis

(f) *Antiqu. Rom.* I. c. 56. p. 44. ed. Hudf.

(g) *de origin. Gent. Rom.* c. 11. ubi vide Arnzenium p. 23.

(h) *Aeneid.* III. 388.

(i) vid. *Thes. Brandenb.* T. I. p. 147. *Musei Florent. Gemm.* II. t. 53.

E

numis quoque. Primus est ille (*k*), qui in aduersa habet duo capita iugata penatium et coronata, cum litteris D. P. P. in auersa sunt duo penates, hastati et militari habitu cum porca: additum: C. SULPICI. C. F. Q. Non probo eos, qui hic feciales sibi deprehendere videntur, nec Goltzium (*l*), qui sine vlla probabilitatis specie praetorem Urbanum et peregrinum inuenit. Sed verisimile potius est, indicari penates, indicari illam triginta foetus enixam scrofam; et, quia Sulpicius Quirinus Lauinii ortus, filium hunc cudisse. Triginta capitum foetum quae peperit sus, apparet etiam in Antonini Pii nummo (*m*): et in alio eiusdem Imperatoris insigni, qui inprimis huc pertinet, nummo (*n*) apparet sus cum fuculis et Aeneas Anchisem humeris

(*k*) vid. *Thes. Morell. Fam. Sulpic.* T. II. 3. Hauercamp. in *Comment.* p. 407. *Thesauri Pembrochiani Numism.* P. III. t. 8. adde *Thes. Brandenburg.* T. II. p. 588. et Baudelot. dans *l'Util. des Voyag.* p. 180.

(*l*) in *Fastis Magistrat. et Triumph.* p. 95.

(*m*) vid. *Thes. Brandenb.* T. II. p. 666. Patini *Numism. Imp.* p. 214. *Numophylacium Reginae Christinae* t. 16.

(*n*) v. Spanhemium l. c. *Diff. VI.* p. 364. et *Numism. max. moduli e. Cimel. Ludou. XIV.* p. 6.



humeris ferens. Quo typo nonne ad vetustissimam historiam respexit Imperator? quod si consideramus, potestne alicui dubium videri, quin idem in numis, quos supra enarrauimus, propositum fuerit Vespasiano, Tito, Hadriano? Referamus igitur potius illos ad originem gentis Romanae, quam ad Iudaeorum contumeliam.

Quo longius in his numis explicandis moratus sum, eo breuior ero in alio, cuius interpretatio Satyrica non veritate, non argumentis, sed coniecturis tantummodo nititur. Nos vero non quaerimus, quae speciosa sint dictu, quae ingenii speciem habeant, sed quae veritatis laude, certe summae probabilitatis nitore splendeant.

Est numus, quem non memini in vlllo libro commemorari, plane singularis, a Chamillardo, cuius nomen rei numariae studiosis non ignotum erit, inuentus, explicatusque in Triuultinis ephemeridibus (o), atque ad Faustinae matrem relatus. Habet ille caput Faustinae, cum epigraphe: DIVA FAUSTINA. In auersa Ceres globo insistentis,

E. 2

(o) dans les *Memoir. de Trevoux.* a. 1703. Nouëmr. p. 326. existat etiam in Walte-  
reckii *Electis Rei Nummar.* p. 107. sequ.

stems, quavis manu taedam tenens, cum verbo  
 S O V S T I. S. C. quidam S C O V T I legit: alius  
 dicit, vna manu illam taedam ardentem, alia  
 papauer habere: aut potius plantam huic  
 Deae sacram, quam *agnum castum* appellant:  
 immo idem ad sinistrum latus esse dicit ti-  
 tionem, siue potius serpentem. Quantum  
 in hoc numo explicando acumen ingenii  
 ostendere viri docti elaborauerint, incredi-  
 bile fere est. Alius putat, monetarii errore  
 hoc verbum ortum esse, legendumque A V-  
 G V S T A. Alius sibi obseruasse visus est ante  
 primum S genus quoddam materiae incen-  
 diariae, in ignibus artificialibus vsitatum,  
 numum in opprobrium Faustinae cusum esse  
 censet, verbumque explicat: FULMEN SA-  
 CERDOTALI ORDINI VENENVM SE-  
 NATVI, TAEDA IMPERIO, contendit-  
 que fulmen loco F. apposuisse monetarium,  
 quo magis verum animi sensum celaret.  
 Alius interpretatur: SENATVS OB VOTA  
 SVSCEPTA TEMPORE INFIRMITA-  
 TIS. Chamillardus ipse coniicit: SACER-  
 DOTALIS ORDINIS, aut si C sit altera  
 inscriptionis littera, SACERDOTALIVM  
 COLLEGIORVM VRBIS SENATVS  
 TRIBVNI IVSSV: putatque ad puellas  
 Faustianas respici. Turneminus denique  
 nimis

numis ingeniose suspicatur: auctorem nudi-  
his litteris duplicem Faustinae cum Cerere  
conuenientiam indicare voluisse: nam et  
explicari eas posse: SALVS ORBIS VXOR  
SATVRNI TERRAE IMPERANS: et  
alio modo sic: SIC OMNIVM VXOR SIC  
TERRAS INCENDIT. Quam abusi sint  
ingenio suo viri docti, facile apparet. Pa-  
tet vero etiam, pertinere hoc numisma ad  
illa, de quibus Georg. Vionnet cecinit (p):

*Sunt tamen et dubiis quae saepe numisma-  
ta mentes*

*Suspensas habuere notis, interprete nullo  
Expedienda, viris necdum bene cognita  
nostris.*

Mihi inprimis, qui numum non oculis vidi,  
difficile est de eo iudicare. Quare tantum  
paucis meam sententiam dicam. Iam pri-  
mum ne opus quidem est, vt moneam, il-  
las interpretationes meris coniecturis inniti,  
nullo argumento firmari: eadem libertate  
reiici posse, qua prolatae sunt. Nam si ita  
numos interpretari licet, quis me reprehen-  
dat, aut quis mihi succenseat, si dixerim,  
litteras explicandas esse sic: Sine Omni Vti-

E 3 *tilitate*

(p) in *Museo Nummario* v. 69. p. 12. ed. Helm-  
stad.

*litate Sectamini Tantas Ineptias: aut Solertis Tantopere Ineptire.* Si hoc nefas esse clamauerit quispiam, quaeram ex eo, quibus argumentis mihi persuasurum se esse credat, illas interpretationes esse prababiliores. Praeterea non Latinum est: *tempore infirmitatis*: neque formulam: *taeda imperio*, prisca Roma dignam censebit, qui de his litteris recte iudicet. Deinde imago Cereris, facibus armatae, non adeo insolita est, ut ideo obstupescere debeamus, et ad coniecturas eiusmodi descendere. Cur cum facibus pingatur Ceres, apparebit ex Ouidio (q), ubi de raptu Proserpinae loquitur:

— — illa duabus

*Flammiferas pinus manibus succendit ab  
Aetna;*

*Perque pruinosas tulit irrequieta tenebras.*

Cui adde locum Statii (r):

*Qualis, ab Aetnacis accensa lampade saxis,  
Orba Ceres magnae variabat imagine flam-  
mae*

*Ausonium Siculumque latus, vestigia nigri  
Raptoris, vastosque legens in pulvere sulcos.*

Hinc

(q) *Metamorph. V. 441.*

(r) in *Thebaid. XII. 270.*

Hinc fortasse etiam mos λαμπροδρομίας  
et λαμπροφωρίας in mysteriis Eleusiniis  
ortus est, de quo Statius:

*Tuque Actaea Ceres, cursu cui semper  
anhelo*

*Votivam tacti quassamus lampada my-  
stae (s),*

quemque in antiquo marmore conspici-  
mus (t), ut alia veterum scriptorum testi-  
monia praeteream, ut Claudiani (u):

*templumque remugit*

*Cecropidum, sanctasque faces extollit Eleusis,  
et Iuuenalis (x):*

— *Quis enim bonus et face dignus  
Arcana, qualem Cereris vult esse sacerdos.*

quae omnia Io. Henr. Eggelinus (y) et Ez.  
Spanhemius (z) praeclare exposuerunt. Pa-

E 4

riter

(s) Sylu. E. IV. ad Iulium Mēnecratem, c. 8. v. 50.

(t) vid. Iac. Sponium in *Itinerar.* T. II. L. V.  
p. 283. et Whelerum in *Itinerar.* L. VI.  
p. 429.

(u) *Rapt. Proserp.* I. 9.

(x) *Sat.* XV, 141.

(y) *Mysteria Cereris et Bacchi. in vasculo ex  
onyche.* in T. VII. Thes. Gronou. p. 69.

(z) in *Epist.* IV. ad Andr. Morellum p. 229.  
adde Meursium de *Eleusiniis.* c. 26. et van  
Dale in *Diff.* VI. ad marmora antiqua. p. 502.

riter Cererem cum facibus exhibent et monumenta antiqua, e quibus signum aeneum dat Causeus (a), et numi, ut Lucii Septimii Severi (b), et alii (c). Serpens praeterea cum spica et duobus papaueribus in alio quoque Faustinae numo (d) occurrit, et a viro docto pro symbolo amoris conjugalis sumitur. Quare neque hoc quenuquam turbare debet. Neque enim serpens aliquid insoliti habet. Quot enim in monumentis Iouem, Iunonem, Mineruam, Bacchum, Isidem, Apollinem, Aesculapium, Hygaeam conspiciamus, quibus serpentes additi sunt, modo pedibus iuncti, modo manibus aut brachiis (e); quod cur factum sit, et ab aliis iam exposita causa est, et a nobis, ad alia properantibus, explicari pluribus nequit. Veniamus ad ipsam inscriptionem, quam solius

(a) in *Museo Romano* T. I. S. 2. t. 13.

(b) in Froelichii *Adpendice ad Num. Urb. Graece loquent.* p. 235. et 243. add. *Quatuor Tentamin.*

(c) v. c. in *Numism. Aur. Imp. I. Ducis Croii et Arschor.* t. 38.

(d) in Tristani *Comment.* T. I. p. 612.

(e) v. Begerum *de numis Cretensium serpentifer.* p. 11. lo. Bapt. Passerium in *Thef. Gemmar. astriferar.* T. III. 203. Montefalconium in *antiquit. explic.* T. I. p. 369. et alios.

Solius monetarii errori deberi puto. Noui quidem, quam vere dixerit Froelichius (f), "Sunt nonnulli arguto ingenio, qui, quae, alii monetariorum menda aut libere appellant, aut merito suspicantur, ipsi arbitrentur mysteria. Hic enimvero eruditionis, et foecundae imaginationis vim omnem exserunt, nouas vetustatis eruendae semitas, rimantur et ingeni sui ductum, ut cum posita loquar,

*Quaque est difficilis, quaque est via nulla, sequuntur.*

Sed puto tamen, neminem negaturum esse, in numis quoque deprehendi erroris, stuporis et negligentiae clarissima vestigia. Euoluat mihi aliquis Froelichii, quem modo laudaui, curiosa diligentia conscriptum libellum, et exempla ab eo data consideret. Inueniet omissas esse alias litteras, alias esse transpositas, adiectas alias vitiose. Docet ille luculentis testimoniis in numo Traiani esse: OPTIMO, et in altera parte: CONSENCAVTIO: in alio Aurelii: DESNOS. S. C. in alio Decii: VERITAS pro VBERITAS: in alio: CONMAXANTINVS. Taceo alia exempla, alibi exstantia:

E 5

(f) *de numis monetariorum veterum culpa vitiosis.* p. 367. l. c.

stantia (g), de quibus omnibus verissimum est Ioberti iudiciū (h): *Ce sont des monstres, dont il ne faut pas faire des miracles, et sur quoi il ne faut jamais rien établir.* Neque illius opinio esset reiicienda, qui diceret, hunc numum pertinere ad male re-  
 cufos (i). Nam interdum numi, quodam typo signati, alio rursus typo notati sunt, priori forma non plane abolita, ita; vt vtriusque vestigia exstent in numo, confusas figuras litterasque exhibente: id quod tum accidisse doctē demonstrant periti harum rerum viri, cum noui Imperatores sui memoriam citius plurimis numis imprimere voluerint, neque satis adesset argenti, aut aeris; tum eos veteres numos, malleo tantum, vt pristina forma deleretur, confusos, nouo typo signasse: atque hinc, si non omne vestigium veteris typi abolitum, et nouae et veteris formae vestigia in recuso numo comparere. Atque ego, licet valde in his rebus timidus sim, videor mihi tamen numum reperisse, cuius ope ille optime potest explicari. In altera parte epigraphe: DIVA

FAVSTI-

(g) in Museo Pembrochiano. T. III. t. 108. et 109.

(h) dans la science des Medaill. T. I. p. 340.

(i) vid. Froelichium l. c. p. 434.



FAVSTINA, in altera Ceres cum duabus facibus et verbum AVGVSTA apparet (k). Credo neminem fere meorum lectorum tam difficilem fore: quin lubenter mihi assentiatur, illumque numum nullum esse alium dicat, quam hunc, sed recusum, talique modo corruptum. Certe, si sine partium studio rem expenderit quispiam, quam prope coniectura mea a veritate absit, intelliget. Satis sit, demonstrasse, falso illum numum ad Satyricos referri.

Venio ad Faustinae iuniorem, quae qua impudicitiae fama laborauerit, eiusdem vestigia in numis quidam deprehendunt, auctore Addisonio (l). Habet ille numus altera parte caput Faustinae, altera militem nudum cum clypeo tantum et galea, quem femina foemina brachio retinere velle videtur. Epigrapha est: VENERI VICTRICI. S. C. Hoc igitur numo putant respici ad amorem Faustinae erga gladiatorem, de quo paullo post plura dicemus. Nam nunc sententias virorum doctorum memorare iuvat. Primum Patinus (m) numum exhibet

(k) exstat in *Museo Pembrochiano*. P. I. tab. 18.

(l) libro citat. p. 212.

(m) in *Numism. Imper. Rom.* p. 248.

hibet et interpretatur sic: „Venerem fed  
 „minus pudicam exhibet numus. nuda fere  
 „nudum maritum retinere videtur ad bel-  
 „lum properantem sub Martis specie. Vi-  
 „ctrici autem aedem constructam fuisse in  
 „theatro Pompeii constat: Pompeii, in-  
 „quit Plinius, altero consulatu dedicatio-  
 „ne templi Veneris Victricis pugnauiere in  
 „Circo viginti elephantes. Plurimae ex-  
 „stant inscriptiones VENERI VICTRICI,  
 „quas et ad victoriam supra Iunonem et  
 „Palladem per Paridem reportatam et ad  
 „victoriam libidinis supra caeteras homi-  
 „nis passiones reuocare placet. Quidni  
 „etiam Faustina victorias Aurelii effecisse  
 „praedicetur, quae in altero numo MATER  
 „CASTRORVM legitur?” Dat eundem  
 Tristrianus (n), conspicitque Faustinae reti-  
 nere cupientem maritum, ne periculum vi-  
 tae ineat, aut orantem, ut se simul ducat.  
 quae saniora verioraque sunt iis, quae addit:  
*Après tout celle nudité de Faustine, la plus*  
*affetée Courtisane de son temps, semble auer-*  
*tir facilement Marc Aurele, que s'il ne de-*  
*meure, ou qu'il ne l'emmene avec lui, qu'elle*  
*lui fera bien voir sur son armet, qu'elle*  
*n'aura peu s'en passer en son absence. quae*  
 quomodo

(n) in *Commentar.* T.I. p.655.

quomodo viro docto in mentem venire potuerint, miror. nam quis credat, Faustinae se ipsam accusasse? Audiamus etiam Ose-  
lium (o). "Videre est, Venerem semi-  
nudam, siue potius ipsam Faustinae, lasci-  
vioris Veneris habitu, quae maritum M.  
Aurelium Imp. sub Martis nudi quoque  
specie expressum, ad bellum cruentum pro-  
perantem retinere velle, atque per illece-  
bras et pellaciam ad blandum et dulce in  
suis castris bellum inuitare atque allicere  
videtur. Quemadmodum istud magnis  
Imperatoribus ac summis belli ducibus non  
semel contigit, ut in medio victoriarum  
suarum cursu per foemineas blanditias ab-  
repti fuerint, ac, cum modo nihil praeter  
pugnas, obsidiones ac militares labores spi-  
rarent, mox per delinimenta muliebria se-  
ducti, gladio ipsis quasi e manibus excus-  
so, vnguentis delibuti, rosis myrtoque co-  
ronati, in Veneris castris diu noctuque lita-  
verint. Quod Veteres per Veneris et Mar-  
tis fabulam designare voluisse notum est:  
siue itaque hic Venerem Marti, siue Fausti-  
nam marito suo abblandientem accipias, res  
eodem redit." Hauercampus denique de  
nostro

(o) in *Thes. Numism. Select.* T. 49. 8.

nostro numo ita iudicat (p): "Ne soli  
 „Graeculi sibi blanditias omnis atque adu-  
 „landi artem vnice vendicarent: ipsi Ro-  
 „mani satis ostenderunt, vel in huius numi  
 „typo, quod scirent blandiri principibus.  
 „In hoc enim Faustinae numo, ipsum M.  
 „Aurelium Imperatorem Marti, Faustina  
 „Veneri compararunt, lepido sane commen-  
 „to, quo finxerunt, armantem maritum in  
 „bellum iturum, spondentemque de hosti-  
 „bus victoriam. quare in margine adscribi-  
 „tur: VENERI VICTRICI, nisi per am-  
 „plexus Veneris Faustinae, quibus Aure-  
 „lium, in Martis morem armatum, circun-  
 „dat, victricem eius potentiam, deuincto sibi  
 „blanditiis suis marito, indicare voluerint?"  
 Videmus, eundem Hauercampium eandem  
 de hac re sententiam alio loco (q) expo-  
 nere. Taceo alios, qui hunc numum, ex  
 aliis repetitum, exhibuerunt (r). Dicenda  
 est enim nostra sententia.

Fausti-

(p) in *Numophylacio Reginae Christinae*, tab.  
 LX. n. 16. in *Comment.* p. 430.

(q) ad *Numism. Aur. ducis Croii et Arschot.*  
 tab. 31. n. 4.

(r) vt Hanthaler in *Exercitat. P. II. tab. VI.*  
 n. 12. vid. p. 210. et Io. Iac. Gessnerus in  
*Numism. Antiqu. Imper.* t. 115.

Faustinaam defendere nullo modo mihi propositum est. Licet enim in numis (s) tanquam ipsa Dea pudicitiae, adscripto titulo, PUDICITIA exhibeatur: nimis tamen eam boni mariti, prudentia dicam, an somnolentia? abusam esse, fide dignorum scriptorum monumentis proditum est. Adscribendus est locus Iulii Capitolini (t), quoniam ad eum respiciunt, qui hunc numum Satyricum censent. *Aiunt quidam, inquit, quod verisimile videtur, Commodum Antoninum, successorem illius ac filium, non esse de eo natum, sed de adulterio, ac talem fabellam vulgari sermone contexunt. Faustina quondam Pii filiam, Marci uxorem, quum gladiatores transire vidisset, unius ex his amore succensam, quum longa aegritudine laboraret, viro de amore confessam. Quod cum ad Chaldaeos Marcus retulisset, illorum fuisse consilium, ut, occiso gladiatore, illius sanguine sese Faustina sublauaret, atque ita cum viro concumberet. Quod cum esset factum, solutum quidem amorem, natum vero Commodum gladiatorem esse, non principem. — Multi autem ferunt Commo-*  
dum

(s) in Numophyl. Reginae Christinae t. 60.

(t) in Vita Antonini Philos. p. 30. edit. Paris 1620.

*dum omnino ex adulterio natum: si quidem Faustinae satis constat apud Caietam conditiones sibi et nauticas et gladiatorias elegisse: de qua cum diceretur Antonio Marco, ut repudiaret, si non occideret, dixisse fertur: Si uxorem dimittimus, reddamus et dotem. De admirabili boni viri patientia loquitur idem scriptor sub finem libri (u,) ubi, Crimini ei datum est, inquit, quod adulteros uxoris promoueret, Tertullum et Orphilum et Vtilium et Moderatum ad varios honores: quum Tertullum etiam prandentem cum uxore deprehenderit. — Et de hoc quidem multa populus, multa alii dixerunt, patientiam Antonini incusantes. Neque haec dixisse historico satis fuit, sed iterum iterumque rem repetit. De amatis, inquit (x), ab uxore pantomimis fuit sermo, et petiisse narrat (y) a Senatu Aurelium, ut honores Faustinae aedemque decernerent, quum tamen impudicitiae fama grauer laborasset, quae Antoninum vel nesciuisse vel dissimulasse addit. Quin aliorum Imperatorum mores ingeniosissime perstrinxit Iulianus, neque haec neglexit in Satyra lepidissima: unde non opus est verba ipsa repetere: cum neminem esse credamus antiquae historiae studio-*

(u) p. 34.

(x) p. 32. C.

(y) p. 33. C.

studiosum, qui illum librum non legerit. Quamvis vero haec ita sint, quamvis Aurelius valde comem se erga amatores vxoris praestiterit, quamvis, qui similem fortunam experiantur, additisque capiti cornubus Bacchi numen imitentur, iure sibi Imperatorem collegam gratulari possint: hoc tamen in numo minime amores Faustinae tangi credo.

Primum, quod ad ipsum Veneris habitum attinet, miror, quomodo ille insolitus videri viris doctis potuerit, suspicionique locum dare. Qui veterum monimenta adspexit, multa liberius exhibuisse illos sciet, quam verecundiae leges permittant. Nam eos vel ipsa religionis corruptae insania haec aut facere iubebat, aut certe ab iis facta tolerabat, defendebatque. Paullo post hoc luculentius ostendemus: nunc in proposito maneamus. Veteres omnes fere Deos pingebant nudos, Deasque nudo pectore, non sine causa, quam memorat Hanthalerus (z), exhibebant. Nuditas vero illa Veneris quasi propria fuit. vnde Sidonius Apollinaris (a).

— longo

(z) in *Exercitat. P. II. Dial. 3. p. 22.*

(a) in *carm. VII. p. 308. adde Sperlingium in diss. ad Numum Furiae Sabiniae Tranquillinae. p. 46.*

— longo veniunt post ordine Diui:  
*Pampineus Liber, Mars trux, Tiryn-*  
*thius hirtus,*  
*Nuda Venus, foecunda Ceres, pharetrata*  
*Diana,*  
*Iuno grauis, prudens Pallas, turrita Cy-*  
*bele. etc.*

Quibus adde epigramma Anthologiae (b),  
 ex altercatione Hadriani et Epicteti repeti-  
 tum:

*Nuda Venus picta est, nudi pinguntur*  
*Amores,*  
*Nam quos nuda capit, nudos amittat oportet.*

Venerem Victricem nudam e vitro antiqui  
 operis dat Causeus (c), et numus Titi (d)  
 eandem ostendit toto corpore nudam, dex-  
 tram ori admoventem, equum sinistra te-  
 nentem fraeno, stantemque ante Martem,  
 pariter nudum, sedentem, et manibus Sci-  
 pioni innixum. cuius numi puto idem argu-  
 mentum esse, quod nostri. Sed de hac nu-  
 ditate paullo post plura.

Veneris

(b) *L. I. ep. 65. p. 40.*

(c) in *Museo Romano. T. I. S. I. t. 42.*

(d) ad Iuliani Caesar. p. 70. adde tamen Tri-  
 stanum in *Comment. P. I. p. 302.*



Veneris quod habitu Faustina exhibetur, inde nemo aliquid ignominiosi eliciet, nisi qui admodum paucos veteres numos attente considerauerit. Quis enim nescit, frequenter veteres Imperatores sibi diuinum cultum arrogasse, Deorumque nomina suis apposuisse? Augustus Apollinis, Hadrianus Iouis Olympii, Commodus Herculis habitum adsumere (e). Sub Bacchi specie Antonium latere (f), non male Gorius coniecit: atque Commodus Mercurii habitu conspicitur (g), quem etiam in gemma (h) Antinoo tribui videmus. Quis nescit, Diocletianum Iouis, Maximianum Herculei cognomen adsumsisse (i)? Pari modo Augustas quoque Deorum personas et nomen sibi arrogasse constat. Appellabantur Iunones reginae, Iunones, Vestae, Pallades, Dianae Luciferae, Cereres Augustae. Liuia Augusti Iunonis specie efficta, Messalina Cereris, Iulia Severi

F 2

(e) v. Spanhemium de *Vsf. et Pr. N. Diff.* XII. p. 489.

(f) in *Museo Florent.* Vol. I. t. 83. 3.

(g) vid. *Patini Num. Imp.* p. 266.

(h) *Causei Museum Roman.* T. I. t. 55. adde super hoc more Paciaudium in *Monum. Peloponnesiac.* Vol. II. p. 73.

(i) vid. *Gruter. Inscript.* CCLXXX. 3. adde *Reinesii Epist.* LXVIII. p. 653.

veri eiusdem Deae, et Marciana, Traiani soror, Palladis honores et habitum usurpavit (k). Veneris vero honores maxime iucundos iisdem fuisse, e multis numis apparet, vbi Augustae sub eius specie coluntur. In Iuliae Domnae numo (l) Venus tota nuda apparet, altera manu pectus, altera pudenda tegens: cuius alii numi Venerem Victricem seminudam exhibent (m). Illa seminuda VENVS VICTRIX est etiam in numo Crispinae, Commodi vxoris, a Patrensisbus culo (n): Herenniae Etruscillae (o): in numo Plautillae (p), Caracallae vxoris: quibus adde numos (q) Galeriae Valeriae, Diocletiani filiae, et nuptui ab eodem Galerio Maximiano traditae, et  
numum

(k) vid. Suaresii *diff. de numismat.* c. 12. p. 27. et Rudolph. Bunauium *de ornamentis et bonoribus Augustarum* p. 27.

(l) v. Froelichii *Adpend. ad Num. Urb. Gr. loqu.* p. 253. adde *Numophylac. Reginae Christianae.* t. 26.

(m) vid. Tristani *Comment.* T. II. p. 127.

(n) vid. Vaillantii *Num. Aer. Imper. in Col.* p. 311.

(o) v. Banduri *Numism. Imper.* T. I. p. 37.

(p) in Oisselii *Select. Num.* T. 49. n. 10. add. *Numism. Vaillantii Praestant. Imp. R.* T. I. p. 127. ed. Rom.

(q) vid. *ibid.* in *Adpendice* p. 278.

numum Magniae Urbicae, Magnentii vxoris, quo VENEREM VICTRICEM celebrari (r) videmus. Quid? quod Cornelia Salonina sub Veneris habitu colitur, ad pedes stante Cupidine cum arcu (s). Quae cum ita sint, non mirum est, Faustinae quoque Veneris Victricis, quae Augustae ita delectatae fuisse videntur, ut nullo alio, titulum habitumque tributum fuisse. In numo Amastriensium (t) apparet Faustina sub Veneris habitu cum pomo: atque in alio (u) sinistra eadem Venus sceptrum, dextra columbam gerit. Singularis (x) alius numus habet eandem Victricem Deam, cum sex Amoribus, qui ludere videntur, turrimque ascendunt, deciduntque. Habent eiusmodi numi Venerem seminaudam, ut noster, inscriptique sunt: VENVS VICTRIX, aut VENERI VICTRICI.

His expositis, facilius lectoribus persuadebo, exhiberi Faustina, sub Veneris figura,

F 3

Aurelio,

(r) in Patini *Thes. Numism. suorum*. p. 15.

(s) v. *Numophyl. Reg. Christin. t. XXIX.*

(t) v. *Thes. Palatin. p. 312. et Brandenb. T. II.*  
p. 675.

(u) vid. Oisellii *Thes. N. Sel. T. 42. 7. add.*  
T. 49. 7.

(x) v. Spanhem. ad *Juliani Caesar. p. 87.*

Aurelio, cui Martis persona per adulationem tributa, blandientem, illecebrisque suis cum demulcentem: id quod non tam probabile, quam verum videbitur consideranti gemmam, simillimam numo nostro, in qua pariter Marti Venus blanditur (y). Illa inscriptione: VENERI VICTRICI, non puto aliud quidquam indicari, quam summam Veneris potestatem. Harduinus (z) quidem dicit, Romanos geminum, ut vincerent, numen appellasse: si armis ac vi superiores discessissent, victoriam adscripsisse MARTI VICTORI: si cum bona gratia, si pacifice et sedate rem transegissent, VENERI VICTRICI victoriam tribuisse. Quod si etiam in quibusdam Imperatorum numis verum sit, certe non potest ad Augustarum numos referri, inter quos est rarior reliquis ille Iuliae, Seueri coniugis, in quo Venus columnae adnixa et superius nuda, palmam et pomum praefert, cum epigraphe: VENERI VICTOR. (a) quem iam editum esse ignoravit

(y) in *Museo Florent.* I, 73, 8. vnde dat Spen-  
cius in opere vtilissimo t. VIII. f.

(z) in *Numism. Seculi Constant.* p. 147.

(a) in *Thef. Brandenb.* T. III. p. 132.

vit Burmannus (*b*), qui se in numo similem inscriptionem obseruasse scribit, variaque docte disputat. Verum, vt similitum locorum instituta comparatione, optime libri alicuius sensus explicatur: ita etiam numos inter se comparare est vtilissimum. Sunt vero duo in honorem Faustinae eusi numi, qui nostri interpretationem luce clarius ostendunt. Alter (*c*) a parte capitis inscribitur: ΦΑΥΣΤΕΙΝΑ CEBACTA: in altera parte scriptum: ΝΙΚΑΙΕΩΝ. Hercules nudus leoni gradienti incumbens, semiresupino corpore, claua sinistro brachio inferto, dextra Cupidinem apprehendit, et cum eo ludit: quem numum Hauercampius ita interpretatur (*d*), vt dicat: “Nicaeenses potentiam, Veneream formosissimae Faustinae agnoscunt, quae Cupidineis blanditiis mariti, bellatoris animum emollit.” Simili inuentione vsi sunt gemmarum sculptores, ad vim amoris indicandam. nam et amor alatus rugienti leoni insidet, et lyram pulsat, et amor idem leonem minaci oris hiatu rugientem, apprehensis dextra iubae villis, sistit, manuque altera stragulum dorso aptat, quasi mox

F 4

infilitu-

(*b*) ad *Quintil. Instit. Or. II. 4. p. 143.*

(*c*) in *Numophylacio Reginae Christ. tab. 20.*

(*d*) in *Commentar. p. 113.*

infiliturus (e): quemadmodum idem spectavit alius artifex, qui Cupidinem geminae insculpsit, Herculis capiti imminuentem, illumque tenentem capillo, abiecta claua (f). Alter numus insignis moduli (g) memorabilior etiam est, pariter Faustinae sacratus: cuius habet caput, cum epigraphe: FAVSTINA AVGVSTA. In altera parte Venus abblanditur Marti, galea tecto caput, et scuto laeuam: iuxta illam Cupido, prope hunc thorax in terra conspicitur. Nonne vero in hoc numo eadem victrix Veneris vis indicatur, quam in nostro celebrari dixi, quem immerito ad Satyricos referri nunc patet? Nonne omnes tres ad pulchritudinem et gratias, quibus Faustina ad Venerem prope accedat, declarandas spectant? Labet, ne quid praeteriisse videar, lectores ablegare

(e) Piccarti venusta manus gemmam vtramque reddit, in *Stoschii Pierres gravées* p. 53. t. 6, t. 66.

(f) in *Thes. Palat.* p. 40.

(g) datur numus in Vaillantii *Numism. Praest. Imp. R. T. III.* p. 142. ed. Rom. in *Museo Farnesiano*. P. V. t. 13. n. 1. in *Numismat. Cimelii Caesar. Reg. Austr. Vindob.* T. II. p. 44. in *Gesneri Numism. Ant. Imp. R.* tab. 114.



p.75. Num. cont.



p.86



p.96.



ablegare ad contemplationem geminae (b), in qua toto pectore nuda mulier, quam togatus chlamydatosque quidam tenet. In hac etiam Begerus Faustinae et Aurelium sibi inuenisse visus est, multaue pro nuditate hac dixit, quae illi legere debent, qui lasciuiores habitum in nostro numo agnoscunt.

Quemadmodum vero hunc numum Satyricorum numero exemi: ita parum absuit, quin alium iisdem accenserem. Non memini, me illum alias videre, quam in Patini opere egregio (i), vnde Io. Iac. Gessnerus (k) eundem repetiit. Describitur vero ab illo sic: "Elegantissimum typum, quem,, exhibet numus, difficile est mihi explicare.,, Statua quaedam basi imposita est: coram,, sese erigit asinus, cuius dorso insidet figura,, quaedam: pauci characteres, sed detriti, inscripti sunt: ex quibus nihil probabilis coniecturae elicere potui: potero fortasse, si,, mihi vnquam integrior numus occurrat.,, Equidem illam statuam Priapi esse statim conieci, atque etiam, asini natura considera-

F 5

rata,

(b) in *Thes. Brandenb.* T. I. p. 124.

(i) in *Numism. Imper.* p. 252.

(k) in *Num. Ant. Imp. R. t.* 115.

rata, suspicatus sum, numum ad irridendas libidines Faustinae spectare. Certe, si quis recordetur ea, quae supra de moribus Faustinae scripsimus, illi non adeo ab omni veritatis specie haec coniectura abhorrere videbitur. Re vero eadem etiam atque etiam mecum expensa, meam opinionem reieci ipse, et hoc numo populum quendam aut urbem aliquam cultum Priapo exhibere voluisse, sine Faustinae irrisione, existimaui. Recordabar enim illum locum Lactantii, ubi asinum *litabilem Priapo victimam* appellat (1), recordabarque, observatam fuisse Romae hominis mentulati statuam, siue Priapi effigiem, infra ad dextram cum asini capite, cui sacrificialis dolabra imminet, ad sinistram cum eodem capite, cum oblongiore cultro (m). Causam vero, cur asinus Priapo sacrificetur, iucunde narrat Ovidius (n), nempe Priapum Vestae dormienti vim afferre voluisse, eam vero ruditu asini Sileni excitatam de somno effugisse: inde incipit:

*Caedi-*

(1) *Instit. diu.* L. I. c. 21.

(m) vide Ferretii *Musas Lapidares* I. Mem. 12. Saubertum *de Sacrificiis* c. 23. Haseumque *de ὀνόλογα τρέα*.

(n) *Fast.* I, 391. 439.

*contumeliosorum et satyricorum.* 91

*Caeditur et rigido custodi ruris asellus;  
Causa pudenda quidem est, sed tamen  
apta Deo. —*

et addit:

*Morte dedit poenas auctor clamoris, et hinc  
est  
Hellepontiaco victima grata Deo. —*

et alio loco:

*Lampsacos hoc animal solita est mactare  
Priapo,  
Apta asini flammis indicis exta da-  
mus (o).*

quemadmodum contra sacris Vestalibus asini coronis et fertis coronari solebant (p): id quod iis et Consualibus feriis contingebat, teste Plutarcho (q). Asinum etiam putat Cuperus (r) promitti Priapo in marmore (s):

HORTORVM. CVSTODI. VIGILI  
CONSERVATORI. PROPAGINIS  
VILlicORVM

DVM.

(o) *Ibid.* VI. 345. sed, de hoc versu alio loco.

(p) v. Alex. ab Alexandro *Genial. dier.* L. III  
c. 12.

(q) *Rom. Quaestion.* XLVII.

(r) ad *Inscript. et Marmor. antiqu. addit.*  
*Apotheos. Homeri* p. 299.

(s) in *Gruteri Inscr.* p. XCV. 4.

DVM. TVA. POMIFERV. CVSTODIA. PROTE  
 GIT. HORTVM  
 TERROR. ET. INFESTIS. FVRIBVS. INGVEN.  
 ERIT  
 LAMPSACIOS. MELIOR. NON. IMBVET. HO  
 STIA. CVLTROS  
 QVAM. VENIET. NOSTRA. VICTIMA. CAE  
 SA. MANV

Neque vero credere quispiam debet, indecorum esse hunc typum, et liberius additum numo Augustae Faustinae. Nam quod supra attigimus, paullo pluribus hic ostendendum est, obscoeniora suis in monumentis saepe veteres proposuisse. Nescio an verum sit, licet omnes verum putent, quod Tertullianus (t) dicit, in mysteriis Eleusinis arcenum fuisse illud summum, membri virilis simulacrum. nam paullo melius ut de sacris illis sentiam, inclinatur animus, neque fidem omnino habeo iis, quos Patres dicimus, quique, quod obscurum erat et ignotum, malum censebant, neque etiam falsa profanis obicere verebantur, modo ad utilitatem rei Christianae haec mendacia spectare putarent. Interim tamen hoc verum esse, phallorum obscoenas imagines ad superstitionem illorum

(t) *adversus Valentinian. init.*

rum pertinuisse (*u*), clare apparet ex iis monumentis, quae Causeus (*x*), Io. Macarius et Io. Chiffletius (*y*) exhibuerunt, atque ex iis, quae viri docti de hac re ex fide dignis testimoniis collecta dederunt (*z*). Priapeia vero haec sacra nullo modo occultare, sed, ut partem religionis, monumentis in publicis quoque proponere voluerunt. Dat Baudelotius (*a*) duos numos, alterum Seueri, alterum a Lampfacenis Maximinis dicatum, qui illud membrum, quod natura tegi voluit, exhibent. Atque hoc memorabilior est ille argenteus rarissimus (*b*) cum capite

(*u*) vide Diodor. Sic. L. I. c. 2.

(*x*) dissert. de Mutini simulacris. in *Thef. Graecian.* T. XII. p. 974.

(*y*) Io. Macarii *Abraxas seu Apistopistus, quae est antiquaria de gemmis Basilidianis disquisitione. Acced. Abraxas Proteus, seu multiformis gemmae Basilidianae portentosa varietas, Commentario illustrata a Io. Chiffletio.* Antverp. 1657.

(*z*) vide Kircherum in *Oed. Aegypt.* T. I. Synt. III. c. 4. Io. Bapt. Casalius de *veter. Aegypti ritib.* c. 25. et in libro de *profanis Rom. ritibus.* c. 12. sequi Seldenum in *Syn- tagm. de diis syriis.* II. c. 1. p. 227. Cupe- rum in *Harpoer.* p. 89.

(*a*) dans l'*Usine des Voyag.* p. 344.

(*b*) in Haynii *Thef. Britannico.* T. I. p. 70.

capite Demetrii II. diadennate reuincti, prope quod littera M. (quia Marathus, antiqua Phoenicum vrbs, procul dubio numum cudit): in postica parte stat foemina, dextra thyrsum Bacchi tenens, sinistra pomum, coronam gestans radiatam in capite, vnde ab vtraque parte dependent duo poma pinea: infra duae stellae et tota vestis ad latus vtrumque emittit mentulas. epigraphe est: ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΦΙΛΑΔΕΛΦΟΥ ΝΙΚΑΤΟΡΟΣ. quo numo probabile est Venerem Pantheam indicari, vndique collectam, compositamque ex iis, quae Syri colebant, numinibus. Videmus enim monumenta quaedam, quae quasi omnium Deorum Dearumque specula sunt, et vbi, quae singulis Diis propria data, vni tributa esse conspiciamus. Eorum exempla ab iis, quae talia explicanda funserunt, petenda sunt (c). Omnium vero, si Spintrias exceperim, obscoenissimi numi facile illi sunt, quos Lesbos signauit, quorum vnum dat Patinrus:

- (c) vide Causei *Museum Romanum* T. I. S. 2. t. 31. 32. Baudelotium l. c. p. 201. 219. 240. Nicasium *de numo pantheo Hadriani Augusti*. Lugd. 1694. Iac. Sponium *de ignorantum Deor. aris* in T. VII. Gronou. *Thes.* p. 245. Cuperum ad *Apotheos. Homeri* p. 176. Phil. Bonanni *Museum Kircher.* Cl. IV. n. 39.

nus (*d*): in quo vir mulierem liberius amans conspicitur. qui quidem numus, aut ego valde erro, aut idem est, cuius fit mentio in libro male inscripto: *Meursii elegantiae Latini sermonis*. (Viris scribo, non pueris, ideoque nec pessimum librum ad testimonium vocare pudet.) Ibi igitur dicitur (*e*): “Vidi ego Romae in domo Vrsini, numos duos, alterum ex aere, alterum ex, argento, in insula Lesbos, ut dicebat, cu-, fos. in altero Sappho nuda cum nuda puella tribadico conflagabat duello. Vir nudus, in altero, dextero nixus genu, puellam sustentavit nudam, et pilo flegebat diuaticis, femoribus fauentem. Neque me falso opinari credo, Fr. Wisium (*f*) errare, dum eundem numum dat, et in eo misericordiae symbolum, et virum forte Sapphum a rupe deiectam tollentem conspici se credit. Nam aut ipse numum non recte inspexit, aut, qui eius typum laminis aereis inscripsit, lapsus ignorantia est, numo forte nimis detrito. Puto enim, eum numum non diuersum

(*d*) in *Thef. Numism. suorum* p. 20. vide etiam *Museum Pembrock. P. II. t. 19.*

(*e*) p. 312.

(*f*) in *Numism. Bodleianis. T. V. p. 259* in comment. p. 6.

sum a reliquis esse. Sed nimis longe me a proposita re digredi video. Erat vero illud nobis propositum, ut ostenderemus, numum nostrum ad Priapi sacra pertinere, atque moneremus lectores, ne se turbari paterentur typi siue obscoenitate, siue insolentia. Quare nunc pergamus.

Restat ille Gallieni numus, ob multas virorum doctorum de eo disputationes notissimus, quem regis Galliae Cimeliarchum servat: quanquam eundem etiam in Wurtembergico thesauro (g) fuisse video. Describitur ille, explicaturque a Bandurio sic (h):

GALLIENAE AVGVSTAE. *caput Gallieni corona ex spicis concinnata ornatum, ad humeros dextrorsum.*

VBIQVE PAX. *Victoria in bigis a dextris sinistrorsum, dextra baculum tenet.*

“Nova et insolita epigraphe, novus ac, insolitus typus huius numi, quem in ludibrium atque ad aeternum Gallieni dedecus culum ab aliquo, qui Imperatoris titulum,”

(g) vid. *Cimeliarchum Eriderici Augusti, ducis Wurtenb. Stuttg. 1709. p. 55.*

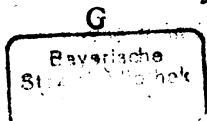
(h) in *Nomismat. Imper. Roman. T.I. p. 151.*



tulum contra eum arripuerat, putant viri,,  
eruditi. *Gallienae Augustae*, inscribitur, vt,,  
omnibus notum fieret, pro foemina eum,,  
haberi debere, qui res tam segniter in bel-,,  
lis vndique Romanum imperium premen-,,  
tibus ageret, de quo agit Pollio, vt eius,,  
nec mentio quidem apud exercitum fie-,,  
ret, vel quod Zenobia in eum arma sum-,,  
fisset, eiusque ducem Heraclianum vicisset.,,  
Caput Gallieni pro laurea spicis ornatur, tan-,,  
quam abdomini potius, quam bello vaca-,,  
ret. Ex altera parte *Vbique Pax*, cum,,  
nulla imperii Romani prouincia esset, quae,,  
bello seu barbarico seu ciuili, non impete-,,  
retur. Victoria bigas agit, quod Gallie-,,  
nus victoriam in circo potius, quam de,,  
hostibus quaereret. Numus hic inter ra-,,  
rissimos censendus.,, Haec ille. Nos vero  
primum recensamus aliorum sententias,  
aspergis subinde nostris opinionibus, deinde  
nostrum dicamus iudicium.

Primus, ni valde erro, hunc numum de-  
scribit, cui res numismatica plurimum debet,  
Ezech. Spanhemius (i). Verba viri sum-  
mi sunt: — *une Medaille d'Or affez extraor-  
dinaire*

(i) in *Commentar. ad Iulia. Caesares* p. 103. \



dinaire de cet Empereur, laquelle se trouve dans le Cabinet d'un Prince illustre de l'Empire, au raport des Scavans Antiquaires, qui l'ont veüe, qui m'assurent, qu'elle est antique, & de qui j'en ay eu le dessein, ou il se trouvoit l'inscription suivante de Gallienae Augustae avec le visage de Gallienus: et alio loco (k) idem pergit: J'ay remarqué depuis, que M. Patin alléque aussi en passant cette Medaille, dans une Lettre adressée a l'Abbé Bracése, & de laquelle il dit: similis prorsus fortuna Gallienae Augustae numum aureum obtulit, cui Vbique Pax erat inscripta. Je suis bien aise, qu'une Medaille aussi singulière, & que je n'ay point veüe jusques icy, mais que nous allons voir, suivant le dessein, que j'en dois à M. Morell, se trouve apuïée par le temoignage d'un homme aussi célèbre, & aussi versé dans la connoissance des Medailles, que mon bon & ancien ami, M. Patin. Haec Spanheimius.

Non poterat tam bellam occasionem, acumen ingenii ostendendi, Harduinus, qui

Quod mecum ignorat, solus vult scire videri,

omittere.

(k) in Addend. p. 489.

omittere. Nam, quasi alter Hercules, ille manu fortissima a nemine alio superanda monstra domuit, totumque hominum genus, immo, quicquid est ubique doctorum hominum, desipere, pro sua humanitate docuit. Duplicem vero, ut foecundissimum erat viri ingenium, opinionem exposuit, quarum quam veriore putauerit, ego nescio, cum ipsi hoc indicare non lubuerit. Primam his verbis explicuit (1): „Ac primo GAL-  
EYENAE AVGVSTAE scriptum est pro „  
GALLIENE AVGVSTE: in vocandi ca- „  
su: pro usu scilicet temporum illorum, qui- „  
bus litterae AE et E subinde permutabantur „  
inscribendo, ob soni similitudinem. Sic in „  
nummo Probi ex aere minimo: PIAETAS „  
AVG. in nummo Carausii: FORT. RAE „  
DVX: in Maximiani Herculii nummo: „  
BEATISSIMO SEN. AVG. in nummo „  
Helenae: AELENA: in nummo Fl. Victo- „  
ris: BONO REIPVBLICE, et alibi, uti „  
iam diximus. In vocandi autem casu po- „  
stos interdum titulos videmus in nummis. „  
Sic in argenteo Commodi nummo, in quo „  
Iupiter stat, dextra fulmen tenens, su- „  
perscriptio est: OPTIME MAXIME. In „  
G 2 nummo „

(1) in *Chronol. Specim. I. Numism. Seculi Constantin.* p. . . .

„ nummo Carausii plumbeo, quem laudat,  
 „ Seguinus p. 199. EXPECTATE VENI.  
 „ In nummo Theophili βασιλέως. ΘΕΟ.  
 „ ΦΙΛΕ ΑΥΤΟΥΣΤΕ ΣΥ ΝΙΚΑΣ: eadem  
 „ plane sententia, atque in nummo Gallieni,  
 „ ut apparet. Quid enim interest, an dicas:  
 „ *Theophile Auguste tu vincis: an Galliene*  
 „ *Auguste, Ubique Pax?* — Iam corona  
 „ graminea, qua caput Gallieni cingitur,  
 „ inaguarum victoriarum index fuit, et inter  
 „ genera coronarum bellicarum principem  
 „ locum tenuit. Plinius lib. XXII. sect. IV.  
 „ *Corona quidem nulla fuit graminea nobi-*  
 „ *lior, in maiestate populi terrarum princi-*  
 „ *pis, praemiisque gloriae... Graminea nun-*  
 „ *quam, nisi in desperatione suprema conti-*  
 „ *git, nulli, nisi ab uniuerso exercitu decreta.*  
 „ *Ceteras Imperatores dedere: hanc solam*  
 „ *miles Imperatori. Eadem vocatur obsidio-*  
 „ *nalis, liberatis obsidione abominandoque*  
 „ *exitio totis castris.* Quae denique Pax  
 „ Gallieno adscribitur, eadem consignatur in  
 „ nummis argenteis Saloninae, quae Gallieni  
 „ coniux: SALONINA AVG. •CC• AVG.  
 „ IN PACE. Sedens, dextra ramum oleae,  
 „ laeua hastam tenet. Sed haec obiter de Gal-  
 „ lienii nummo, qui visus est hactenus perdiffi-  
 „ cilis explicatu: nonnullis arbitrantibus, sal-  
 „ sum

sum ac mordax eo lenitate dictum contine-  
 ri: falso: cum in numinis antiquis, saltem,  
 Latinis, nihil plane sit ludierum, aut scur-  
 rile, nihil Romana gravitate ac maiestate,  
 indignum: nec, si nummos quidem testes,  
 audimus, quisquam fere ex Augustis aut,  
 magis in bello strenuus, aut magis acce-  
 ptus populo Romano Gallisque fuit, quam,  
 Gallienus. Hactenus Harduinus eo loco.  
 Sapientiora profecto haec sunt et veriora iis,  
 quae alio loco (m) disputavit. "Est num-  
 mus, inquit, prae caeteris celebratissi-  
 mus, haud felicius a nobis hactenus, quam,  
 ab aliis, expositus, quod nemini tunc ve-  
 niebat in mentem, primas tantum ibi ex-  
 primi totidem fere vocum litteras. Aureus,  
 est in thesauro regio. *Gallienae Augustae*:  
 Caput est Gallieni, herba cinctum, quam,  
 gramen vocant: vultus virilis et gravis:  
 cur corona detur graminea, Plinius docebit,  
 Libro XXII. Sect. IV. 30. *Vbique Pax*:  
 Victoria in bigis. Prioris tituli sententia,  
 haec est: *GALLIENO Augusto Edua AV-*  
*Gusta Urbis Servatori Triumphalem Ar-*  
*cum Erexit.* Posterioris hic sensus est:  
*Victoria Bisuntina QVietem Eduae Pepe-*  
 rit,

G 3

(m) ad Plinii *Histor. Natur. T. I. p. 570. vid.*  
 tab. VIII.

„rit, Augusti X. decennialibus. Bisuntini  
 „sunt, quos hodie vocamus: les Besançon-  
 „nois dans la Franche Comté. quorum num-  
 „mus argenteus etiam seculo XIII. inscribi-  
 „tur: BISVNTIVM. Primus ille annus  
 „Gallieni fuit, yt Decennalia significant, et  
 „prima ea, simplexque victoria, cum bigae  
 „pictae sint, non quadrigae”. Quid vero  
 est illudere lectoribus, si hoc non est? quid  
 est aliud magno conatu maximas nugas age-  
 re et in re seria pueriliter ineptire? Cum  
 ille Harduinus in numorum interpretatione  
 non historicorum testimonia adhibuerit, cum  
 non alia antiquorum temporum monimenta  
 consuluerit, eaque tantummodo, quae ab  
 ingenio, acuto profecto et perspicaci, sed  
 audaci simul, nec procul dubio interdum  
 satis vigente recta valetudine, sibi dictaren-  
 tur, secutus sit: quis non miretur, eundem  
 tamen dicere audere (n): *nummorum testi-  
 monio adferri humanum certius nullum pos-  
 se?* Quare etiam bene reiecit hanc interpre-  
 tationem Harduini Froelichius, qui rectius  
 castiusque antiquitatis monimenta tractare di-  
 dicerat. „Haec, inquit (o), etsi ingenii  
 „feliciter

(n) in *Chronol. Veter. Testam.*

(o) de *numis Monetar. Veter. culpa vitios.* c. 2.  
 p. 372.

felicitate et antiqui sermonis suavia, atque, eiusmodi sint, quae ita concepta fuisse mereantur, quis tamen credat (si longior etiam, hisce sub litteris lateret oratio,) eam integre, riteque post tot secula ingenii viribus quempiam assecutum esse, aut etiam potuisse? Quis vero non hic potius, etsi ne id quidem omnino certum sit, lapsum sculptoris arguat, qui orthographiae fortasse non satis gnarus et soni similitudine deceptus: GALLIENAE AVGVSTAE loco GALLIENE AVGVSTE formauerit etc., ubi dat simul plura exempla numorum, in quibus littera AE pro E ab errante monetario scripta est. Sed audiamus aliorum sententias.

Edidit Vallemontius duas epistolas (p), in quibus lectoribus persuadere laborat, hunc numum cūsum esse in honorem mulieris huius

G 4

ius

(p) *Nouvelle explication d'une medaille d'or du Cabinet du Roy, sur laquelle on voit la Tete de l'Empereur Gallien & cette legende: Gallienae Augustae: avec l'idée d'une nouvelle Histoire d'Empereur Gallien par les Medailles.* a Paris. 1698. 12. prima epistola Latine versa in Woltereckii *Electis rei numariae* p. 168. sequ. et Italice nella *Galleria di Minerva*. T. IV. P. II. p. 17. sequ.

ius nominis, consobrinae Gallieni, quam Tillemontius putat neptem fuisse Gallieni cuiusdam, qui pater fuerit matris Gallieni Imp. Hanc enim, dicit, Corn. Celsum, tyrannum ab exercitu in Africa Imperatorem electum, occidisse. Praeterea arbitratur, non tam stultum aut imbecillem fuisse Gallienum, ut vulgo homines credant: Trebellium Pollionem in illius vita describenda magis satyricum agere, quam historicum, adeoque illi non omnino fidem habendam esse. Hanc sententiam Vallemontii refutarunt Baudelotius (q) et Gallandus (r), quorum ille numum satyricum censet, aliumque etiam numum e medio aere, caput altera parte cum verbis GENIVS POPVLI R. habentem, in altera inscriptionem, INTRA VRBEM S. C. (s) ad irrisum Gallieni percussum fuisse, sed sine omni veritatis

(q) Charl. Cef. Baudelot *lettre a Mr. de Vallemont, sur la nouvelle explication, qu'il a donnée à une medaille d'or de Gallien*. Paris. 1698.

(r) *Lettre touchant la nouvelle explication d'une medaille d'or du Cabinet du Roi*. Caen. 1698. exstat Latine in Woltereckii *Elect. Rei numariae* p. 189. et dans le *Journal des Sçavans* a. 1701. Août. p. 616.

(s) v. Tristani *Commentar.* T. III. p. 65. 66.



ritatis specie putat; hic iam alio loco ostendere conatus erat, errore monetarii ita legi pro *Gallienae Auguste*. His in altera Vallemontius respondet, et imprimis mulieris Gallienae causam agit, ipsiusque Gallieni, quem quidem non omnibus dicit vitiis immunem fuisse, sed tamen nimis omnia a Pollione aucta esse, eoque modo illum Constantii gratiam voluisse captare, qui a Claudio Gothico ortus esset, successore Gallieni et fortasse etiam interfectore. Parum certe abest, quin, Gallieni tempore abundantiam et tranquillitatem summam fuisse, nobis persuadere velit, Gallienum autem ad Principes praeclaros referat. In commentariis meis notatum inuenio, defendisse Baudotium suam opinionem alio libello (t): verum nondum illum vidi. Sed Grainvillii disputatiunculam (u) legi, in qua, eum numum ad irrisionem Gallieni spectare, ita probare laborat, ut quam plurimos satyricos

G 5 numos

(t) *Reponse a Mr. G \* \* où l'on examine plusieurs questions de l'antiquité, & entre autres la Dissertation publiée sur le Gallien d'or du Cabinet du Roy. Paris. chez Pierre Auboin. 1698. 12.*

(u) *Dissertation sur quelques medailles satyriques de Gallien. dans les Memoir. de Trevoux. 1712. Juin. p. 1092. sequ.*

numos exflare nobis persuadere conetur. Esse enim dicit summas, quas Imperatoribus tribui legamus, laudes, irrisionis tantum causa adhibitas. Non serio dici Commodum, imbecillem et voluptuosum hominem, *Germanicum*: non serio praedicari in Balbini et Puppieni numis *Amorem Mutuum: Caritatem: Concordiam: Fidem Mutuam*, cum nunquam amici fuerint; non serio in numis Claudii scriptum esse: *CONSTANTIAE AVGVSTAE*: et, ut alios taceam, satyricos esse eos numos Gallieni, in quibus *IVNO REGINA*, Dea superba, ferox et vana, in quibus *PVDICITIA*, in quibus *VIRTVS AVGG.* celebretur.

Porro Vaillantius (*x*), in ludibrium Gallieni hunc numum percussum putat, ab uno ex illis, qui Imperatoris titulum contra eum arripuerint, qua in sententia video etiam esse Iobertum (*y*), Euelynum (*z*), Fr. Wismium (*a*), et Gorium (*b*), qui omnes hunc numum

(*x*) in *Numism. Praestant. Imp. Rom.* T. II. p. 369.

(*y*) dans la science des Medaill. T. II. p. 116.

(*z*) *Discourse of Medals antient & modern.* p. 78.

(*a*) ad *numism. Bodleiana.* p. 183.

(*b*) ad *numism. Florentina.* P. III. p. 175.

numum Satyricum censent. In Museo vero Pembrochiano. (c) datur hic vna cum duobus aliis: altero Gallieni, cum epigraphe: PAX FVNDATA, altero Saloninae, de quo infra agemus, sub titulo: *Nummi Satyrici falso crediti.*

Priusquam accuratius omnia examinemus, nostram sententiam de Vallemontii et Grainvillii opinione dicamus, necesse est. Contra illum vero permulta dici possunt, et dicta iam sunt, quae non omnino nullius sunt momenti. Tot enim in vno numo difficilia et insolita occurrunt, vt, licet singula defendi possint, tamen in vno coniuncta vim aliquam habere debeant. Primum ipsa verba Trebellii Pollionis de Celfo: *Quare creatus per quamdam mulierem Gallienam nomine consobrinam Gallieni septimo die interemptus est* (d), duplicem videntur interpretationem admittere. Nam vt distinctionis signum ponimus, et Celsus Gallienae auctoritate et arte electus, et ab eadem interemptus videbitur. Mirari etiam aliquis potest, illam de Gallieno bene meritam, eiusque ideo amantissimam consobrinam in Africa fuisse, atque ideo suspicari, illam forte ob

(c) P. III. t. 89. (d) p. 198.

ob diffidium et inimicitiam absentem tali modo puniuisse Gallienum. Non magis etiam ab assensu retinet illud, quod nomen *Augustae* a Gallieno consobrinae tributum esse videmus, quam quod inscriptio numi capiti non conueniat virili: quanquam noui, quae pro hoc dici possint. Grainuillii opinio nullo modo probanda est. Videtur ille non cogitasse, quam multa in numis debeantur adulationi, debeantur ipsorum principum cum stupori, tum honorum cupiditati. Verum est, si legamus historicorum de quorundam Imperatorum vitiis narrationes, et egregia in numis illis tributa elogia consideremus, summum esse diffidium. Sed originem rei indagare non est difficile. Quoties ipse senatus, immo totus populus Romanus a pristina nobilitate discessit, humilissimisque adulationis generibus principum gratiam captauit, qui omnium contemptu dignissimi essent! Porro qua de causa numi cusi sunt? an, ut vitia et scelera principum narrarent, non credo. tantummodo ad honores illorum pertinebant. quare si verae laudes deessent, falsae addebantur. Comparemus recentiora tempora: intueamur nostra: et laudum falsarum rationem non difficulter intelligemus. Maneamus in patria. quae

quoties

quoties *Ampliatores Imperii Germanici* (e) eos appellavit Imperatores, qui non solum nihil adiicerent imperio, verum neque accepta tueri possent! Litterarum amantissimos principes eos celebrari audivit, et risit prudentiorum numerus, qui histrionum iocos et venatorum clamores quotidie, suaves Musarum concentus nunquam acceperant; quique, diuitiarum copia in sinum levis saltatricis effusa, viros doctos esurire passi erant. Quare assentior lubenter quidem Grainuillio, laudes plurimos Imperatores non promeritos fuisse. Sed sub iisdem Satyras latere, nemo credet, qui aliquo rerum usu praeditus sit; qui, quid postulet ambitio, quid praestet adulatio, sciat; qui, quid omni tempore factum fuerit, consideret.

Hos scopulos quasi praeteruecti omnia, quae in hoc numo occurrunt, examinemus, quaeque in vtramque partem nobis in mentem veniant, explicemus. Ipsa inscriptio: GALLIENAE AVGVSTAE, addita capiti virili, ignominiosa esse videri alicui possit. Notum enim est, appellari imbecilles et timidos mulieres per contemptum. Ita Homerus (f):

(e) *Mehrer des Reichs.* (f) II. B. 235.

ὧ πέπονες, κακ' ἐλέγχῃ, Ἀχαιῖδες, οὐκ  
 ἔτ' Ἀχαιοί.

et alio loco (g):

ὧ μοι ἀπειλητῆρες, Ἀχαιῖδες, οὐκ ἔτ'  
 Ἀχαιοί.

Virgilius etiam (h):

*O vere Phrygiae, nec enim Phryges.*

Non exiguum huic rei pondus addit, quod Trebellius Pollio ait (i), Gallienum tam ineptum fuisse imperio, ut etiam mulieres eo melius imperarent: quodque idem memoriae prodidit: crinibus fuit eum auri scobem adpersisse, radiatum saepe processisse, cum chlamyde purpurea gemmatisque fibulis et aureis Romae visum esse, ubi semper togati principes visi, eundemque manicatam purpureamque tunicam habuisse. Unde etiam Iulianus fingit (k), Gallienum stola mollique mulierum incessu incedentem a Sileno:

(g) Il. H. 96.

(b) Aen. IX, 617. (i) l. c. p. 182.

(k) Γαϊδιῆνος — σολῇ τε καὶ κινήσει χρώμενος  
 μαλακωτέρα, ὥσπερ αἱ γυναῖκες. καὶ ὁ Σαληνὸς  
 — πρὸς — τὸν Γαϊδιῆνον,

ὧ καὶ χρυσὸν ἔχων πάντη τρυφᾷ, ἥύτε κόρη.

v. Caesar. p. 6. (ed. Paris. 1577.)

Sileno irrideri. Qui locus eiusmodi est, ut illum numi nostri auctor ante oculos habuisse videatur. Quae quidem omnia etsi probabiliter dicantur, alius tamen sententiae defensor dicet, monetarii errore hanc inscriptionem pro GALLIENE AVGVSTE apparere. Primum docebit habere alios numos huius aevi accusatiuum quoque, ut GALLIENVM AVG. P. R. (l) et alium, GALLIENVM AVG. SENATVS (m); ubi colit, aut veneratur, subintelligitur. In alio Saloninae aduersa pars CORN. SALONINA AVG. ancrsa VENEREM GENITRICEM praefert (n). Quidni igitur, quaeret, etiam vocatiuus locum habere potest, praesertim cum supra Harduinus similia exempla dederit? Tum laudabit alios numos, in quibus *AE* pro *E* comparet, dicetque, Gallieni aeuo in tantis turbis facilius eiusmodi errores committi potuisse. Tuebitur se forte auctoritate viri docti, Eduardi Corfini,

(l) v. Patini *Numism. Imp. Rom.* p. 411. adde Tristani *Comment.* T. III. p. 69.

(m) v. Banduri *Numism. Imp.* T. I. p. 181. 171. 154.

(n) v. *Numism. Cimel. Caes. Reg. Vindobon.* T. I. t. 12. 21.

Corfini, qui de hoc tempore scribit (o):  
 „mirari plane non possumus, in tanta tem-  
 „porum iniquitate, principum aut tyranno-  
 „rum numero, imperii vastitate, rerumque  
 „omnium perturbatione, in ipsis etiam histo-  
 „riis ac nummis si mira perplexitas et obscu-  
 „ritas obseruetur, quum praesertim Gallie-  
 „ni temporibus in Historicos ipsos et nu-  
 „morum artifices irrepsisset, ut proinde plu-  
 „rimi nummorum interpretes ab ipso Gal-  
 „lienii imperio noui deteriorisque aevi ini-  
 „tium in Caesarum et Augustorum numinis  
 „ducendum esse putauerint”.

Corona spicea an. in hoc numo sit, an eadem ignominiosa antiquis temporibus fue- rit, nescio. certe me nihil memini legere. Est numus *Καταραυῶν* (p), in quo caput imberbe spicis ornatum, imposito petalo, ad formam pilei Romani accedente, quod qui- dam putant Cereris caput esse. Et apud Oiselim (q) est in numo Memminiae gentis caput cum corona e spicis et vario frugum genere

(o) in *Epistol. tribus, quibus Sulpiciae Dryan- tillae, Aureliani et Vaballathi numi expli- cantur* (Liburni 1761.) p. 68.

(p) in *Doruilli Siculis* T. II. t. 4. n. 6.

(q) in *Thes. Select. Numism.* T. 51. n. 1.



genere composita. Hoc scio, non solum poetas dare Cereri coronam spiceam, ut suaviter Tibullus (r) canit:

*Bacche veni, dulcisque tuis e cornibus  
vua*

*Pendeat; et spicis tempora cinge Ceres.*

sed spicas etiam esse symbolum annonae abundantiae, fertilitatisque regionis, ut apparet, ne plures adferam, e numo M. Antonini (s), modium cum quatuor spicis et papauere, verbisque, SPES PVBLICA, habente. Denique recordor Gellium scribere: *Ex eo tempore collegium mansit fratrum arualium, numero duodecim; cuius sacerdotii insigne est spicea corona et albae infulae.* ex quo loco vix videtur spicea corona vnquam contemptus causa usurpata fuisse (t). Hoc etiam meminisse, esse in numo Liciniae gentis

(r) in El. II, 1. 3. adde Iac. Wilde in *Numism. Select.* p. 131. et 207.

(s) v. Spanhemium *de Vsf. et Pr. Num. Diff.* III. p. 154. et *Diff.* VII. p. 532. adde *Museum Farnesian.* T. VI. t. 22. n. 6.

(t) *Noct. Att.* L. VI. c. 7. eadem habet Plinius in *Hist. Nat.* L. XVIII. c. 2. adde *Paschallium de coronis.* L. VI. c. 15.

H

tis (u) imaginem Romae galeatae et duabus spicis erectis in galea ornatae. Neque ego facile dixerim, an recte viri docti coronam gramineam in numo contemplantur, cum nunquam aliis in numis eam viderim. Memini etiam virum doctum negare, eam in numis conspici (x).

Haec de aduersa parte. Bigae in auersa Bandurio quomodo suspectae videri poterint, miror. Victoria in bigis non raro occurrit. In numo Seueri (y) cum epigraphe: VICTORIAE AVGG. est Victoria in curru triumphali, vt auriga, dextra scuticam tenens, et sinistra habenas. Comparari potest numus Probi cum inscriptione: VOT PAX (z); possunt consuli numi Valeriani (a) et Getae (b). Quare haec figura neque insolita est, neque suspecta esse debet. Verum multo magis nos exercet epigraphe: VBIQVE PAX. Quam dum considero, video, in illo certamine de hoc numo, non recte rem, de

(u) in *Gorlaei Thes. Num. Rom.* T. XXI. 2.

(x) in notis ad *Ioberti Scient. Monet.* T. I. p. 417.

(y) in *Oisellii Thes. Sel. Num.* T. 69. 8.

(z) v. *Numismata Pisana* t. 74.

(a) in *Banduri Numism. Imp.* T. I. p. 103.

(b) in *Numophyl. Reg. Cbristinae*, t. XXIX.

de qua disputaretur, definitam fuisse. Lubenter largior, quod nemo historiarum studiosus negabit, summum esse dissidium inter numos Gallieni et historicos. Illi fortē, strenuum, fortunatum, pium, castum, prudentem principem celebrant: hi hominem omnibus vitiis contaminatum, omnibusque sceleribus deditum, imbecillem et infelicem pingunt. Immo inter historicos ipso est dissensio. Nam Eusebius (c), Gallienum omnium consensu probatum esse, ex Dionysii Alexandrini testimonio dicit, atque ipsum principatum, veluti senectute exuta, pristinisque sordibus repurgatum, eo tempore laetius effloruisse. Quo credo testimonio adductum Christ. Gottl. Schwartzium, qui de Gallieno satis accurate agit (d), scripsisse: "Tantos tamque eximios Theologos mendacii aut assentationis arguere quis, velit?" Sed parum abest, quin ego arguere velim viros summe reuerendos, cum quod recordor, quales se boni viri erga Iulianum, sub Apostatae nomine notum, praestiterint; tum quia fere probabile est, eos in describendis moribus Gallieni, qui benignum se erga Christianos praebuerat, non parum gra-

H 2

tiae

(c) in *Histor. Eccles.* L. VII. c. 23.

(d) in *Miscellan. Polit. Humanit.* p. 17.

tiae et partium studio dedisse. Verum de his non agitur hoc loco: neque agere viri docti debebant. Quaestio est, utrum Gallieni imperium quietum, an turbulentum fuerit. Atque hic quidem neminem censeo negaturum esse rem, plurimum scriptorum testimonio firmatam: summam fuisse rerum perturbationem, siue triginta tyranni, ut Pollio scribit, siue viginti septem, ut Vossius, pater, rationes subduxit, siue septemdecim tantum fuerint, ut Tillemontius arbitratur. nam vel tres sufficere arbitror ad imperium vehementissime turbandum. Nolumus hac in re ea curare, quae non propius ad numum nostrum pertinent. Satis sit nobis: totum fere Imperium Gallieni fuisse turbulentum et inquietum. Quae enim quies esse poterat eo tempore, quo, ut Orosius dicit (e), *undique permissu Dei repente populi soluti, laxatisque habenis, in omnes Romanorum fines inuecti*, ut Germani, Parthi, Quadi, Sarmatae, Gothi, quaeque potuit tranquillitas esse, cum ciuili discordia, et tyrannorum factionibus omnia plena essent, *quasi coniuratione totius mundi concussis orbis partibus*, ut Pollio ait (f)? Ille igitur, qui in contumeliam Gallieni hunc

numum

(e) L. VII. c. 22.

(f) p. 177. C.

numum cūsum esse existimant, iure quæ-  
runt, quæ *pax ubique* tum esse potuerit, et  
quomodo hæc epigraphe illius temporis ca-  
lamitati conueniat? Verum non desunt, quæ  
dissentientes respondeant, qui hac parte fere  
superiores videntur. Primum dicent, non  
perpetuum fuisse bellum, sed interdum etiam  
laetam pacis lucem affulxisse. Gothos fuisse  
a Macriano victos: Celsum tyrannum occi-  
sum: Scythas repulso fuisse: atque hæc  
omnia eiusmodi numi cudendi occasionem  
præbere potuisse. Immo Chamillardus, in  
disputatione doctissime elaborata (g), cui-  
que si plures exstarent similes, historiam  
perfecto haberemus certiorē multo, illos  
numos cum verbis: *Ubique Pax*, et similibus,  
quos statim memorabimus, iis temporibus  
adsignat, quibus, ut Zosimus ait, *caeteri  
propemodum omnes poenas dederunt, solus  
Aureolus infesto erga principem animo es-  
se pergebat*; quæque Orosius ita describit:  
“*sed cito ira Dei in misericordiam verti-  
tur, et coeptæ ultionis maior forma, quam*,  
H 3 poena,

(g) Lettre du Pere Etienne Chamillard sur les  
Medailles du Galien, ou l'on fait voir, que  
tous les Historiens sont d'accord avec les  
Medailles, dans les Memoires de Trevoux  
a. 1719. Nouembr. p. 95. sequ.

„poena in mensuram plenitudinis reputatur.  
 „Igitur primus Genuus, (Ingenuus) qui  
 „purpuram Imperii sumserat, apud Mys-  
 „sam occiditur. Posthumius in Gallia inua-  
 „sit tyrannidem, multo quidem reipublicae  
 „commodo: nam per decem annos ingenti  
 „virtute ac moderatione usus et dominantes  
 „hostes expulit, et perditas prouincias in  
 „pristinam faciem reformauit; seditione ta-  
 „men militum interfectus est. Aemilianus  
 „apud Moguntiacum, cum res nouas molire-  
 „tur, oppressus est post mortem Posthumii.  
 „Marius ibidem inuasit imperium, sed con-  
 „tinuo interfectus est. Deinde Victorinus  
 „a Gallis ultro creatus, et post paululum occi-  
 „sus est. Huic successit Tetricus, qui tunc  
 „Aquitanae praesidatus administrabat offi-  
 „cium, multasque seditiones militum per-  
 „tulit. At vero in Oriente per Odenatum  
 „quendam collecta agresti manu, victi, re-  
 „pulsique Persae, defensa Syria, recepta  
 „Mesopotamia est; et usque ad Ctesiphontem  
 „rusticani Syriae cum Odenato suo vincendo  
 „venerunt”. Descripsi totum locum ideo,  
 vt appareret, admodum probabile esse, eo  
 tempore talem numum cudi potuisse. Potro  
 ii, qui hunc numum ab ipso Gallieno cu-  
 sum esse existiment, aliis monumentis ad suam  
 senten-

sententiam firmandam bene uti poterunt. Sunt inscriptiones magnificae, Gallieni honori dicatae. Dabimus exempla quaedam. Prima sit illa (b):

GALLIENO CLEMENTISSIMO PRINCIPI  
CVIVS INVICTA VIRTVS SOLA PIETATE  
SVPERATA EST.

quam quomodo Grainvillius satyricam censere potuerit, non video. In alia inscriptione (i) MAGNVS ET INVICTVS audit, quod saepius elogium (k) illi datur.

Quodsi vero numos Gallieni perlustremus, maximas felicitatis et tranquillitatis laudes in iis legimus. Estne ea inscriptio, quae tot homines offendit, honorificentior illa: PAX FVNDATA (l), aut his: SECVRIT. PERPET. SECVRIT ORBIS (m), aut istis: OB CONSERVATIONEM PATRIAE: PAX AETERNA: FELICIT. PVBL. SAECVLI FEL: PAX PVBLICA: ABVNDANTIA AVG. (n)

H 4

Taceo

(b) v. *Gruter.* p. 274. (i) *Ibidem.*

(k) in *Sponii Miscellan.* p. 201.

(l) *Vaillant. Num. Praest. Imp. Rom. T. II.* p. 365. (m) *Ibid.* p. 368.

(n) *Banduri Numism. Imp. R. T. I. p. 171.* 173. 177.

Taceo alios, in quibus Gallienus sub Herculis aut Mercurii habitu apparet (o), aut qui Aequitatem cum cornu copiae, et Iouem Pacatorem orbis celebrant (p). Non quaero, an vere haec omnia Gallieno tribuantur, immo assentior Bandurió, dicenti, (q) „verius „numos inscribi debuisse: *Catamitras publica* „*ca: Miseria publica: Clades publica*“. Sed apparet tamen, in quamplurimis numis, quos minime satyricos existimare licet, eadem elogia legi, quae in nostro. Inprimis autem memorandi sunt duo alii numi. In altero (r) est caput Gallieni cum corona, siue graminea, siue laurea, et in altera parte legitur: VBIQVE PAX. vnde verisimile fit, inscriptionem in illo numo vitio monetarii esse corruptam, cum in hoc GALLIENVS AVG. clare legatur. Alter est Saloninae numus; Satyricus etiam a quibusdam iudicatus. Describitur ille et explicatur a Vailantio

(o) vide *Iuliani Caesar.* ex edit. Spanhemij. p. 102. et Hauercompium ad *Orosii Histor.* L. VII. c. 22. p. 519. adde Gorium ad *Numism. Florent.* II. p. 24.

(p) v. *Thef. Palatin.* p. 342. et *Brand. T.* II. p. 744.

(q) ad l. c. p. 161.

(r) vid. *Museum Pembrock.* P. I. t. 22. et *Numism. Cimeliarch. Vindobon.* T. I. t. 12. 19.



lantio. (s) sic: "AVG. IN PACE. Figu-  
ramuliebris sedens, dextra ramum, sinistra  
hastam transversam. Haec inscriptio in Sa-  
loninae nummo insolens et obscura Trista-  
no nostro videtur, sed non inspexerat num-  
mum, in Gallieni ludibrium eusum, cum Gal-  
lienae Augustae nomine, et epigraphe: *Vhi-  
que Pax*, dum totus orbis Romanus a bar-  
baris undique premeretur; unde in dede-  
cus hunc etiam eius coniugi signatum pu-  
tamus a quodam tyranno, qui similiter,  
eam *in pace Augustam* appellaverit, dum  
per omne imperium continuo arderet bel-  
lum. Sed contra ego inde, quod quam-  
plurimi numi sunt, qui ad illius similitudi-  
ninem accedant, eademque elogia habeant,  
apparere puto, minime ad Satyricos illum  
referri debere. Praeterea etiam, si com-  
paro numos cum hac inscriptione a Bandu-  
rio datos (t) cum iis, quos indicatos inue-  
nio in opere, quod ab Occone inceptum,  
Mediobarbo auctum et Argelato fere per-  
fectum fuit (u), video quatuor diversos esse  
numos; differentiam additis litteris facien-  
tibus. Eos igitur publica auctoritate per-

(3) in *Numism. Praest. Imp. R. T. II.* p. 375

(t) *Numism. Imp. T.I.* p. 238.

(4) p. 380. 381.

cussos esse, vel ipse hic eorum numerus docet, cum non probabile sit, si Satyricus esset, tot eiusdem numi exempla facta fuisse. Tristani (x) sententia haec est: *Mon opinion est, que Salonine est qualifiée Augusta in pace en cette Inscription, comme animant de son genie la Deesse Pax, sous l'attribut de laquelle elle est représentée le rameau d'olive en sa main & assise en estat calme & tranquille.*

Vnum addam, quo et ii, qui numum ferium putent, uti poterunt, et, qui aliter sentiant, quodque miror ab iis neglectum esse, qui de hoc numo disputauerunt. Copiose Trebellius Pollio (y) describit triumphum, quem Gallienus, interfectis apud Byzantium militibus, egit: *Quasi, inquit, magnum aliquid gessisset, Romam cursu rapido conuolauit, conuocatisque patribus, decennia celebrauit, nouo genere ludorum, noua specie pomparum, exquisito genere voluptatum* — multis interiectis pergit: *Ibant praeterea gentes simulatae, ut Gothi, Sarmatae, Franci, Persae, ita ut non minus, quam ducenti singulis globis ducerentur. Hac pompa*  
homo

(x) in *Commentar. T. III. p. 102.*

(y) p. 178.

*homo ineptus eludere se credidit populum Romanum* (z). Nonne igitur, ut perfecta esset triumphi laetitia, etiam numis, ubique esse pacem, vñdique victoriam reportatam, testari potuit Gallienus? Ii vero, qui numum Satyricum censeant, nullum habebunt aptius tempus, cui illum adscribant, quam hoc. Nam Pollio narrat, illam pompam a *scurris quibusdam elusam* esse, quos Gallienum viuos combussisse addit. Quidni enim, dicent, etiam in numis Imperatoris stultitiam, triumphos, victorias et pacem mentientis irridere potuerunt, quam eluserunt verbis?

Exposui, quae mihi pro vtraque opinione dici posse viderentur, omnia, quae confiderent velim lectores et expendant. Equidem, etsi aliquam dubitationem animo meo infidere non negem, magis tamen in eam inclino partem, ut hunc numum, monetarii errore corruptum et in honorem Gallienicum fuisse existimem. Quod si verum est, nullus erit omnino antiqui temporis numorum, qui ad contumeliam cuiusquam, aut irrisionem cusus sit. Nam eos, de quibus egimus, immerito hoc nomine suspectos esse, satis luculenter nobis demonstrasse videmur.

*Ipsæ*

(z) adde *Aur. Victor. de Caesar. c. 33. p. 402*

Ipse fateor, me mirari, non usurpatum fuisse hoc Satyrae genus iis temporibus, quibus pessimi principes satis benignam ridendi materiem praeberent, et homines satis ingeniosi essent, et acuti in aliorum vitiis facete perstringendis. Fateor equidem, rem prope incredibilem videri, si cogitemus, quo iniuriarum contumeliarumque genere Imperatores adfecerit populus, quos odio habebat. Eorum enim statuas imaginesque euerterunt, luto conspurcauerunt, titulosque ex numis et lapidibus eraserunt. Domitiani mortem tam iucundam Senatui fuisse narrat Suetonius (a) ut repleta certatim curia non temperaret, quin mortuum contumeliosissimo atque acerbissimo acclamationum genere laceraret; scabellum etiam inferri, clypeosque et imagines eius coram detrabi, et ibidem solo affligi iuberet; nequissime eradendas ubique titulas, abolendamque omnem memoriam decerneret. Atque idem Maximini monumentis contigisse, testatur Iulius Capitolinus (b), qui, iuvenes, inquit, Maximini statuas deiecerunt: imagines perfrugerunt, nomen publicitus eraserunt; atque de Commodi Cingius Severus censet (c),

eius,

(a) cap. 23. add. Aurel. Vict. c. XI. in Caesar.

(b) vit. Gordian. c. 9.

(c) Lamprid. vit. Commod. c. 20.

tius, qui non nisi ad perniciem et ad dedecus suum vixit, abolendas statuas, nomenque ex omnibus priuatis publicisque monumentis eradendum esse. Atque ita multorum marmorum exemplo apparet, erasa esse Imperatorum nomina, relictæque sola eorum honorifica elogia (d): id quod fatum Neronis inprimis saxa experta sunt, atque in Caligulae et Getae (e) saxis bene docti viri obseruauerunt et docuerunt. Pariter inscriptiones Imperatorum et luto cominaculatas et nigro colore obscuratas esse constat (f). Licet vero haec ita sint, numi tamen exenti fuisse

(d) vid. Gruteri *Inscript.* IX, 4. XXXII. 10. CXIV. 4. CCLXX. 6. CCCXIX. 7. CLXXIII. 1. et alias; adde Reinesium ad *Inscript.* X. 5. p. 601. Cuperum ad *Lactant. de mort. persecut.* c. 3. p. 129. Alexandr. de *Nigris de vetustiss. lapideae cuiusdam inscript. erasione in Maluasii marmor. Felsin.* S. III. cap. 4. Fabrettum *de Columna Trai.* C. II. p. 36. Io. Vignolium *Dissert. I. de anno primo imp. Seuer. Alex.* p. 25. et II. p. 91.

(e) v. Annibal. de Abbatibus Oliuerium ad *marmora Pifaurenfia* p. 34. et Nardinum in *Rom. Vet.* L. V. c. 6.

(f) Euseb. *Hist. Eccl.* L. IX. c. 2. Lamprid. *vit. Elagabal.* c. 13. et consule Io. Dominic. Bertolium in *antiquitatibus Aquileianis.* p. 284.

fuisse videntur furore, odio et inimicitia populi. Num forte, cum eiusmodi numorum exiguus plerumque numerus edatur, dicamus, eos omnes interiisse? Num, cum neque scriptorum quispiam eiusmodi numorum mentionem iniecerit, et mirum alicui videri possit, cum tam varii generis numi conseruati sint, Satyricorum nullum exstare, nullos omnino fuisse credamus? Sed fortasse etiam hac in re plura et certiora docebit dies, et tempus; cum quotannis benigna fortuna complures antiquos numos e terris erui videamus, vnde multa cognoscuntur, quae maiorum aetate plane incognita essent. Quis etiam neget, nepotes nostros, si modo bonis litteris suis honos maneat, neque Musae e Germania excedere cogantur, multas partes rei numariae melius intellecturos esse, quae nobis plane nunc obscurae sunt? Mihi sufficit, ostendisse, inter eos, quos nunc habemus, numos antiquos nullos esse Satyricos, nullos contumeliosos.

Progrediamur ad recentiora tempora, eorumque numos eo consilio perlustremus, ut Satyricorum originem indagemus. Quo in negotio ut eo felicius versemur, opus profecto est, ut poetas imitemur, qui Deorum Musarumque opem implorant, ubi ad diffi-

cilem

cilem aliquem locum peruenerint. Ita nos etiam aduocabimus prece Mercurium: non solum, quia numorum ditissimus creditur, sed quoniam etiam aurea virga leuem turbam coercere poterit, quam, quoniam sibi tantummodo numorum explicandorum prouinciam datam esse existimat, magno clamore sublato nostros labores vituperaturam esse praeuidemus. Hi sunt illi, quorum causa votum amici cuiusdam mei lubenter usurpo, hisque solis precibus Deos bonos fatigo:

*O precor, facite, ut caput sit unum,  
Quicquid usquam hominum est ineptio-  
rum,*

*Quos alto feriam simul flagello.  
Ist hac ne mihi cura sit perennis!*

Nunc ad rem ipsam pergamus.

Si fabellis quibusdam fides habenda esset, non diu nobis quaerendi forent numi Satyrici primi. Numulos quosdam, manum extensam habentes, ab Imperatore Henrico IV. in contumeliam Rudolphi, cui in praelium prope Merseburgum a. 1080. manus abscissa, cufos esse putant (g). Dedit eiusmodi

(g) v. Cyriac. Spangenberg *de usu et abusu Monet.* addit. Tilemanni *speculo rei Monet.* (Francof. 1592.) p. 218.

modi plures Schlegelius (*h*), dedit memorabilem Koehlerus (*i*), cuius in vna parte est crux, in altera manus cum parua rosa. Sed docte vterque ostendit, numorum horum patriam esse Halam Suenorum: eos deinde in aliis vrbibus cufos fuisse: illum cum rosa deberi vrbi Altenburgo, cum et manus sit vrbis, et rosa olim fuerit Burggraviorum Altenburgensium insigne.

Satyricus, aut potius contumeliosissimus omnium, censetur vulgo ille, quem magna illa Septentrionis Regina, Margaretha, cudit (*k*).

Habet ille in altera parte imaginem reginae, humero tenus, nudo pectore, demissis capillis, coronato capite. In altera est typus, quo alii litteram O, alii sexus muliebris insignia notari putant.

Qua

(*h*) in *dissert. de numis antiquis Gothanis*, Cygnacis, Coburg. Francof. et Lips. 1717. tab. I. p. 21.

(*i*) in *Historischen Münz-Belustig.* T. XII. p. 257.

(*k*) datur hic numus, in Eliae Brenneri *Thes. Numm. Suco-Gothicor.* t. V. et in Koehleri l. c. P. VII. p. 241. addé Kundmanni *Numos Singular.* p. 117.



Qua de sententia ut recte iudicari possit, historiam reginae breuiter enarremus oportet. Magnus Smek, rex Sueciae et Noruagiae duo habuit filios, Ericum et Haquinum. Hic rex Noruagiae constituitur, et regis Daniae Woldemari filiam, Margaretham, in matrimonium ducit. Relinquit filium Olaum, quo mortuo, Margaretha Daniae et Noruagiae regina fit. Sueci infensi Alberto Megapolitano, Margaretham aduocant, illique sceptrum deferunt, quae, victo a. 1388. Alberto, omnium ordinum suffragiis fit regina. Hanc igitur tum hunc numum in contemptum Suecorum cudisse, varii scriptores tradiderunt, quorum princeps est Ericus Olaus, qui temporibus Caroli Canuti vixit, atque haec memoriae prodidit (1): „Quae promissa fuerant consiliariis regni Sueciae, in ludibrium conuertebat. Vnde et in perpetuum ludibrium, et opprobrium regni monetam quandam, instituit, turpitudinis sexus sui insignia praeferentem, „Koehlerus vero, Brennerus, alique huic narrationi fidem adhibere nolunt. Ille dicit, Suecorum erga Danos et Margaretham

(1) in *Histor. Suec. Goth.* L. V, p. 150. ed. Loccen.

retham odium causam fuisse huius accusationis: Suecos ob maiora tributa reginae non fauisse, atque ideo forte pessima quaeque suspicatos esse. Hic vero docte ostendit, eo tempore in more fuisse positum, ut numi littera prima aut Principis, cuius auctoritate, aut urbis, in qua cudebantur, nota signarentur. observari hoc in numis Erici M. et Alberti:  $\text{Ö}$  esse initium verbi *Örebroae*, antiqui Nericiae oppidi, eiusque litterae figuram Danicam esse  $\text{Ø}$ : quam eandem notam urbem inde ab isto tempore in omnibus mensuris et ponderibus servare: punctum vero in medio inde ortum, quia caelatores in numerum matricibus caelandis rudius usi essent circino, cuius vestigium illud punctum. Pontanus (*m*) etiam refutat hanc fabellam: „Addunt, inquit, (Sueci), „in dedecus quoque gentis suae et veluti fo- „cordiam exprobrando viris ea parte, quam „in foeminis natura tectam vult, numum „signasse, sed hoc, ut quaeque natio sibi- „met ac suis applaudit, alienigenis minus „est aequa, ita in eam quoque, quod Dana, „non Sueca esset, fuisse confictum, aequior- „res facile concedent. Nam de numo quod „afferunt,

(*m*) in L. IX. rer. Danicar. p. 544.

afferunt, casu, non studio factum, ut so-  
let subinde in exprimendis numerum ecly-  
pis per negligentiam, aut alias rudiculae,  
fortuita positione, aut usu longiore attri-  
tae aberrari: et facile id fuisse in numo  
istio, liquere hinc potest, quod, ut altera,  
pars effigiem foemineam, cum parte cri-  
nium hinc in nodos collecta, illinc soluta, ex-  
hibuit, ita altera characterem O, qui Da-  
nis cum virgula transmissa usurpatur loco  
diphthongi, expressum habuit. At hoc ni-  
hil obsceni aut probrosum: sed Örebro de-  
signabatur, qui locus siue oppidum fuit, mo-  
netae id temporis ius habens, iuxta in-  
super Daniae, Sueciae, ac Noruagiae regno-  
rum concursum propemodo collocatur, ut,  
ita nihil eo indicatum sit aliud, quam nu-  
mum cum ubiuis valuisse, et omnibus Da-  
niae, Sueciae, Noruagiae districtibus fuisse  
communem etc., Haec igitur si cogito, per-  
pendoque simul, reginam non bellum ges-  
sisse cum Suecis, sed eorum auxilio cum Al-  
berto, neque causam habuisse, illos hac in-  
iuria afficiendi: multo magis moueor, ut  
numum hunc non Satyricum censeam, quam  
eo, quod alii dicunt, vix credibile esse, re-  
ginam eo impudentiae processisse, ut hoc  
typo numos signaret. Nam primum Mar-

garetha non castissima fuisse dicitur, minimeque Vestalis: deinde tempore recentiori, quo politiores mores sunt, certe esse dicuntur, ex quo Francia Germaniam sua elegantia beavit, notum est, quid numo aliqui imprimi curauerit Augustus, primus e domo Saxonica Poloniae rex.

Picturas ignominiosas iis et paullo post sequentibus temporibus non ignotas fuisse constat. Est epistola Germaniae Episcoporum ad Pontificem, Hadrianum IV. in qua de pictura ignominiosa conqueruntur (n): *Nunc demolitur Imperium; dicunt, a pictura coepit, ad scripturam pictura processit. Scriptura in auctoritatem prodire conatur. Non patiemur, non sustinebimus! — Picturae deleantur, scripturae retraherentur, ut inter regnum et sacerdotium aeterna inimicitiarum monumenta non remaneant.* Nempe pictura haec Imperatorem Lotharium, imperium regnumque Italicum donatione Pontificis accipientem, exhibuerat. Atque, ut alia taceam, procul dubio Alexandri III. tempore facta fuit illa, quae in cubiculo quodam

(n) v. Radevicum *de Gestis Friderici*. p. 271. ed. Basileens. a. 1569. add. ill. Hommelii *Iurisprud. Numismat.* p. 112.

quodam Vaticano conspicitur, tabula (o), quae Fridericum I. supplicem exhibet, humeroque eius recto Papam pedem imponentem, cum inscriptione contumeliosa.

Primo anno seculi XVI. numus Satyricus tribuitur.

A. Facies viri cum mitra coronata. FERDINANDVS. R. AR. VETVS. VVL PES. ORBIS. B. lupus agnum rapiens et mordens. IVGVM. MEVM. SVAVE. EST. ET. ONVS. MEVM LEVE.

Luckius hunc numum exhibet (p), appellatque vindicem acceptae a Ferdinando iniuriae, cusum a Friderico II. Siciliae et Neapolis rege a. 1501. Vbi vellem, plura de hoc numo Luckius dixisset, quem me non memini alias videre, et longo forte tempore post cusum suspicor. Nam fere non intelligo, unde Fridericus tantos animos sumserit, cum, quod toto regno erat exutus, tum, quia ipsius filius, Ferdinandus, dux Calabriae, in Hispanorum potestate

(o) vid. *Keysslers Neueste Reisen*. P. I. p. 788. adde *Crusii Annales Suevic*. L. XI. P. II. p. 464.

(p) in *Syll. Numism. Elegant*. p. 4.

potestate erat. Quare multo probabilius est, hunc numum ab aliis, qui Ferdinando non fauerent, percussum fuisse. Mieris (q), qui eum etiam dat, et ad annum 1512. refert, ita dicit: (vertemus enim Belgica verba latine.) „Quia Ferdinandus fraudulenta caliditate et neglecta sanctitate omni foederum, si aliquid lucri habere poterat, ubique malam famam contraxerat, immo etiam non parum fraudibus suis gloriabatur, ita, ut aliquando, quasi regem Galliae bis decepisset, a quodam accusatus, mentiris, responderet, saepius, quam decies, illum decepti: facile potest intelligi, quas ob causas illi hic numus contumeliosus dicatus sit”. Ego puto, illis verbis *Iugum meum* etc. respici forte ad alium numum Ferdinandi, ibidem datum, qui in aversa habet coronata insignia Siciliae, Neapolis, et Hierosolymorum, et ab utraque iugum, cum eadem inscriptione: *Iugum meum* etc. Quemadmodum illo loco onus imperii indicatur, quod Ferdinandus lubenter sustinere praedicatur: ita altero numo ad risum detortum est illud dictum. Si igitur numus, de quo loquimur, a. 1503. aut sequentem praeferret, putarem illum

(q) *Histori der Nederlandsche Vorsten*. P. I. 449.

illum cūsum esse a Ludouico XII. Galliarum rege, quem calliditate sua, vereque vulpino astu regno Neapolitano eiecerat Ferdinandus.

Quare numum, qui huc pertineat, nullum inuenio antiquiorem illo, quem Ludouicus XII. rex Galliae, odio erga Iulium II. Pontificem Rom. ductus a. 1512. cudit. Magnae inter hunc regem et Pontificem inimicitiae ortae erant, atque hic illud operam dare videbatur, ut eum exueret possessione terrarum, quas in Italia habebat. Quod cum diu frustra efficere laborasset, anno tamen seculi XVI. duodecimo, Hispanis, Venetis, et Helvetiis in societatem consilii venientibus, voti damnatus fuit.

Hinc rex ira et indignatione iusta incensus, numum cudit, cuius in aduersa parte est caput regis coronatum cum epigraphe: LVDO. FRAN. REGNIQ. NEAP. R. in auersa clypeus coronatus, tria lilia Francica praefrens; in margine legitur: PERDAM BABILONIS NOMEN (r).

I 4

Christ.

(r) hunc dat Iunckerus in dem Guldenen und Silbernen Ehren-Gedaechtniß Lutheri p. 30. quan-

Christ. Siegism. Liebius, qui totum librum (s) de hoc numo edidit, varia huius numi exempla adfert. quidam numi aurei habent PERDAM BABYLLONIS NOMEN: alii BABYLONIS. Immo sunt, qui in vna parte LVD. XII. REX FRANC. DVX MEDIO LANI: ex altera PERDAM BABYLONEM habent: alii, vt ille, quem dedimus, inscripti fuerunt, sed numerum anni 1512. ad latus vtrumque positum habent in parte auersa. sunt etiam argentei, in reliquis similes, nisi quod in vtraque parte additus sit inscriptioni idem anni numerus, et in aduersa legatur: LVDOVIC. FRANC. REGNIQ. NEAP.

quanquam non primus, vt putat, nam etiam dedit Koehlerus l. c. P. V. p. 225. Luckius in *Sylog. elegant. Numism.* p. 23. adde et plures alios libros: in his Struuium in *Biblioth. Antiqu.* 1706. mens. Febr. p. 73. sequ. adde etiam Le Blanc dans le *Traité Historique des Monnoyes de France*, qui p. 263. aduersam exhibet cum hac inscriptione: LVD. FRAN. REGNIQ. NEA. adde denique *Frans van Mieris Histori der Nederlandsche Vorsten* T. I. p. 445.

(s) *Prodromi reformationis pia memoria recollendae, siue nummi Ludouici XII. regis Gallorum epigraphe — insignes, illustrati et imprimis contra I. Harduinum S. I. defensi.* Lipsiae, 1717.



NEAP. REX. Noui quidem, quid dixerint illi, qui inuisum aulae Romanae nuntium, cum delere non possent, certe interpretatione emollire studerent. Varillassius Ludouicum tantum sacerdotum fastum et perditos mores respexisse: Iac. Gretserus eum plane confictum esse: et Harduinus Ludouicum hoc nuntio Soldano Aegyptio, Campsoni Gauto, Cairi sedem habenti, quam primariam Aegypti urbem Babilionis nomine designari putat, bellum indixisse, animumque, quem post Neapolim recuperatam habuerit, terram, ut aiunt, sanctam recuperandi, declarasse, nobis persuadere conantur. Sed praeter Liebium huius argumenta bene refutauit Deylingius (t). Quare non opus est, ut aliquid addamus, praeter verba Thuani (u); historici summi integerrimique: "Cum Iulio II, inquit, non eandem coluit amicitiam Ludouicus, quippe eum semper infestissimum hostem expertus, quem gratissimum amicum habere debuit: quae odia eo euaserunt, ut temere et iniuriose rex a Pontifice proscriptus, primo Caesaroduni Synodo praesulum regni conuocata ipsum in ius vocauerit, deinde auctoritate quorundam,

I 5

dam,

(t) in *Obseruat. Sacris*. P. III. diff. 50. p. 399.

(u) L. I. p. 6.

„dam Cardinalium Mediolani congregato-  
„rum concilium Pisis indixerit, in quo de  
„emendando ecclesiae statu ageretur, et  
„iuxta regulam ultimi concilii, Constantiae  
„sub Sigismundo celebrati, in caput et mem-  
„bra inquireretur. Quin et eo usque proue-  
„ctus est, ut, spretis multis multorum, qui-  
„bus alioqui plurimum tribuebat, suasioni-  
„bus, moribundi senis inanes diras contra-  
„ria obnunciatione generose reuicerit, cuso  
„etiam Neapoli aureo numo, qui effigiem  
„suam ex vna parte, et insignia Neapolis  
„et Siciliae ex altera referebat, cum hoc  
„elogio: Perdam Babylonis nomen, quales  
„adhuc hodie multi reperiuntur”. Haec  
Thuanus. Aegre fortasse ferent quidam,  
mea ex sententia primum Satyricum numum  
Christianissimi regis manu in Vicarium Dei  
cusum esse. Sed, cum semper ab omni par-  
tium studio ut abessem laborauerim, nulla  
alia de causa me hunc primo loco comme-  
morasse fateor, quam quia non antiquiorem  
inueni. qui si mihi a quoquam indicatus da-  
tusque fuerit, lubenter illum quarto aut de-  
cimo loco esse patiar, modo mihi illud con-  
cedatur, cusum cum esse a Ludouico in Pon-  
tificis opprobrium. Quanquam alii quoque  
numi, eo circiter tempore cusi, testantur, non  
peper-

pepercisse homines Pontificis maiestati. Memorabimus duo exempla. Est nummus:

A. Vulpes capitis, ut ita dicam, monachali conspicuus et erectus, ante quem aliquot aves stant. GECTOIRS POUR LE BUREAU DES FINANCES DE L'EMP. B. fons aquae salientis: ad latus litterae M. K. in margine: ET MONSEIGNEUR L'ARCHIDUC AVSTRIE PRINC. DE SP. (x)

Hunc nummum culum esse putat Mierisius a. 1510. tanquam eo censet Pontificis Iulii II. callidam fraudulentiam, qui licet antea cum Maximiliano, Imperatore, Ludouico XII. et Ferdinando Catholico Cameraci foedus contra Venetos inisset, deinde tamen cum Venetis et Ferdinando Ligam, quam dicunt, Sanctam contraxit. Venio ad duo alios:

I. A. aquila cum corona caesarea victum gallum cum corona regia inter ungues tenet. GALLVS SVCCVMBIT AQVILE. ANNO. 1525. B. Vulpis monachali capitis et rosario conspicuus ante ipsum stantem gallum fallere videtur. FACILITER CREDERE PESSIMA VVLPES.

II. A.

(x) Mieris P.A. p. 426.

II. A. Est eadem facies. B. vulpes monachali cum capitis gallo caput demor-  
det. Inscriptio eadem ( $\gamma$ ).

Hos numos prouenisse dicit Mieris, cum Franciscus in captiuitatem incidisset. Fuisse enim, qui dicerent, Pontificem, suasisse Francisco expugnationem Neapolis ideo, ut illius copiae minuerentur, ideoque sub amicitiae specie Gallum fefellisse.

Maiores eiusmodi numerorum copia prouenit eo tempore, quo de religionis doctrina reformanda, Pontificisque Romani auctoritate minuenda, summa inter principes discordia orta fuit. Vtraque enim pars alteram satyris, imprimisque picturis contumeliosis, cum ad Pontificem ( $z$ ), tum ad Lutherum ( $a$ ) irridendum factis, quales nunc quoque in vetustis codicibus conspiciuntur, perstringere et exacerbare studuit. Inde etiam Carolus V. grauissimis legibus hoc iniuriarum genus impedire et extinguere studuit. Nam in Recessu Imperii, Norimbergae,

( $\gamma$ ) Ibid. T. II. p. 210.

( $z$ ) vid. Io. Samuel Brunquelli *dissert. de pictura famosa*. Ienae 1733.

( $a$ ) vid. Friedr. Hordleder *von den Ursachen des Teutschen Krieges*. L. VI. c. 10. p. 1418.

bergae, a. 1524. (b) edicit: „Derzu dasz, „  
eine iede Obrigkeit bey ihren Drucke, „  
reyn, und sonst allenthalben nothdürff- „  
tig Einsehen haben sollen, damit Schmach- „  
schrift und Gemaeblde hinsfürter gaentz- „  
lich abgethan und nicht weiter ausgebreit., „  
Legimus idem in Rec. Imp. Augustae a. „  
1530 (c). Dasz hinsfürter nichts Neues und „  
sonderlich Schmachschrift, Gemäblde oder „  
dergleichen weder öffentlich noch heimlich „  
gedruckt etc. Porro etiam in Ordinat. Po- „  
litiae, Augustae, a. 1548. (d) — dasz sol- „  
che schmaehliche Bücher, Schriften und Ge- „  
maehde und Gemachte, — dasz — nichts „  
schmaehliches, passquilißchs oder anderen „  
Weiß — gedicht, geschrieben, in Truck „  
bracht, gemahlt, geschnitzt, gegossen, und „  
gemacht etc. Tum in Rec. Imp. Erfordiae, „  
a. 1561. (e) Maximilianus Schmachschrif- „  
ten, Gemalnde und aufrührisch Tractaet- „  
lein, atque in R. I. Spirae a. 1570 (f) aller- „  
ley

(b) in Allen des heiligen Römischen Reichs ge-  
baltenen Abschieden. (Moguntiae 1692.)

p. 207. §. 28.

(c) §. 58. p. 251.

(d) XXXIV. p. 512.

(e) §. 61. p. 678.

(f) §. 154. p. 810.

ley schamlose Schmaehschrifften, Bücher, Karten und Gemähle proscribit. Denique Rudolphus in Ordinat. Politiae, Francofurti, a. 1577. (g) verboſe commemorat hoc iniuriarum genus: *ſchmähliche Bücher, Schrifften, Gemälde und Gemaeckte — nichts ſchmähliches oder paſſquillſchs oder in andere Weiſſ, wie das Namen haben, und in was Schein das beſchehen möcht, gedicht, geſchrieben, in Truck bracht, gemahlt, geſchnitzt, gegoffen oder gemacht, ſondern wo ſolche und dergleichen Bücher, Schrifften, Gemälde, Abgüſſ oder ſonſt vorhanden wæren etc.* Exſtat etiam Mauriti, Saxonis, mandatum (b) a. 1549. ad Senatum Lipſienſem datum, in quo mentio fit *Bücher, Liedere, Reime und Gemälde*, quae omnia facere et vendere nefas eſſe pronuntiatur; quae lex poſtea a pluribus Saxoniae Electoribus repetita fuit. Sed nunquam fit mentis numerum, niſi velis dicere, illos per *opera fuſilia*, quae commemorantur, indicari. Cuſi vero videntur illo tempore in ipſos reſormatae tum doctrinae auctores, Lutherum et Caluinum, aliquot numi.

A. Lu-

(g) Tit. XXXV. p. 887.

(b) in Lunigii *Codice Auguſteo*. P. I. p. 406.

A. Lutherus monachali habitu. HAERESIEVS SI DIGNVS ERIT LUTHERVS IN VLLIS ET CHRISTVS DIGNVS CRIMINIS HVIVS ERIT. 1521. B. mulieris eleganter ornatae et vestitae effigies. CATHARINA VON BORA (i).

Petrus Antonius de Comitibus Gaetanis nummum hunc, mortuo iam Luthero, a pontificia manu in illius irrisionem cufum dicit. "Cum enim, ait, inuersum exhibeat effigiem Catharinae Borae, Sanctimonialis, Nympfschenfis ad Grymmas, scilicet illius, foeminae, quam claustris ereptam ab, a. 1523. Lutherus post biennium tantum, ac, postquam religiosum habitum cum votis, abiecisset, id est, anno 1525. vxorem sibi, copulauit; aduersum vero eundem Lutherum repraesentat adhuc cucullatum: quid, aliud supicer? Sane fateor, priorem partem istius Numismatis eadem impia satis, inscriptione, eodem modo efficto Luthero, eodemque anno signatum, sed inferioris aliquantum magnitudinis dedisse Iunckerum (k), atque ad felicem euasione Prophetarum,

(i) v. in *Musco Mazzuchelliano*. T. I. t. 54. n. 7.

(k) est *Iunckerus*, cuius librum supra laudauimus.

„phetae sui ex Vormatiensi Congressu ap-  
 „plicasse: illius tamen oppositum Christi  
 „crucem tenentis imagine et inscriptione:  
 „*Ego sum via et veritas: nemo venit ad*  
 „*patrem, nisi per me*, ornauerat, quae qui-  
 „dem, vt rei, et tempori congruebant, sic  
 „in honorem Lutheri, quamuis adhuc mo-  
 „nachi, redundare poterant. At qui factum  
 „est, vt in nostro incongruenter et intem-  
 „pestiue alia facie omnino diuersa coniun-  
 „geretur, et affingeretur monacho pellex,  
 „nisi vt clarius appareret, quam temerario  
 „ausu eius iconi inscriptum fuisset illud:  
 „*Haeresibus —?*”

Alter in Caluinum numus hic est:

A. illius effigies. IOAN CALVINVS.

B. anima illius, in igne iacens Sty-  
 gio, cruciatur a duobus daemonibus,  
 quorum alter ardentem facem illius  
 capiti impingit (1).

Produxit plures id seculum, quorum ali-  
 quem ab anno 1584. dat Liebe (m),  
 qui altera parte habet verba: SIC  
 RVET ALTA BABILLON, et ange-  
 lum

(1) Ibidem in *Mus. Mazzuchell.* T. LXXII. 1.

(m) libr. citat. p. 93.



lum solem e coelo in mare deiicientem, altera: FORTIS DNS QVI IVRICABIT EAM, vrbein accensam et sacerdotem Romanum sibi capillos euellentem.

Plures eiusmodi numos dat Iunckerus, quos omnes repetere non opus est. Tantum paucos dabimus.

A. Effigies Caluini. IOHANNES CALVINVS M. infra AK. id est, Andreas Karlstein. B. Veritas sub figura mulieris: irradiatur caput nubibus: ad os columba volat: manibus librum tenet: conculcat pedibus coronam papalem, baculum episcopale, aliaque eiusmodi: ab vtraque parte fugiunt episcopi, abbates, monachi. Infra VERITATE (n).

Exstat fere similis huic numus, vbi, quod in illo veritas, Lutherus facit, dextra lumen, sinistra librum cum septem sigillis tenens, addito serpente coronato et se curuante. Inscriptio est: MAGNVS. ERAT. VITA. MAIOR.

SER-

(n) p. 175.

K

SERMONE. DOCENDO. MAXIMVS (o).

Inprimis vero ab a. 1537. vsque ad a. 1547. Nicolao, vt dicunt, Ambsdorfio auctore, plures numi prodierunt, qui habent caput aut Pontificis, aut Cardinalis, aut Episcopi: si vero numum vertis, ita, vt, quae pars antea superior fuerat, nunc inferior sit, habes caput morionis aut diaboli. Inscriptiones sunt variae: modo: STULTI ALIQUANDO SAPITE, et: ECCLESIA PERVERSA TENET FACIEM DIABOLI. modo: EFFIGIES CARDINVM MVNDI, et: EFFOEMINATI DOMINABVNTVR EIS. modo: MALI CORVI MALVM OVVM. In alio est clypeus cum tribus coronis: quorum cuius elephas insistit. INSIGNI. CIVIT. BABIL. B. Draco septem capitum, cui insidet mulier

(o) p. 221. Dat eiusmodi numos etiam Micris P. III. p. 132. inter quos etiam vnus, qui habet angelum cum tuba et libro aperto volitantem per aëra, urbem corruentem, et verba: CECIDIT CECIDIT BABYLON MAGNA. p. 193. vide duo ad irridendum librum, qui *Interim* inscribebatur.

mulier cum calice, quam adorant duo reges: MERETRIX BA. APOCALIPS. CAP. XVII. H. K. Dat Iunkerus (p) quindecim Satyricos numos in Papam, et duo in librum, qui dicebatur: INTERIM. quorum si quis pleniorē scientiam habere cupiat, poterit librum illum euoluere.

Vidimus plures picturas ad opprobrium Papae eo tempore excogitatas, factasque, quas nemo sapiens probabit, quibusque tantum animi magis exacerbati, discordia aucta, et spes amicitiae sublata fuit. Qui eas Luthero ipsi tribuunt, forte iniuriam faciunt viro prudenti. Illius discipulis deberi illas credo. Interim tamen Sleidanus (q) duas eiusmodi picturas recenset, et a Luthero libris quibusdam praefixas esse censet. Vbi lubenter nomen meum in iis profiteor, quos dicit *haec illius ludicra taxasse, ut parum ipso digna, neque satis verecunda.*

K 2

Huc

(p) a p. 329. confer Gretserum *de cruce* T. III. L. I. c. 3. p. 1796. Iobertum *dans la Science des Medaill.* p. 12. T. I. Seckendorffium in *Historia Lutheranismi* L. III. p. 478. §. 113. Plures dat eiusmodi numos van Mieris in *Histori der Nederlandsche Vorsten* P. III. p. 112.

(q) Comment. de Statu Relig. et Reip. p. 469.

Huc etiam pertinent sequentes numi.

- A. Tres viri toto corpore armati stant  
clypeosque armis suis ornatos tenent.  
Supra in scheda: PHILIPVS IO-  
HANIS FRIDE MAVRITIAE In-  
scriptio est: IVSTVS. N. KEDINQ.  
B. DES 21 OCTOBRES ANNO 1545.  
WARD HERTZOG HENNRICH V  
BRVNS. MIT SEINEM SON KARLL  
BEI BOCKOLOM DVCH DI  
KRISTLICHE BVNTZ. OBERST.  
LANTGRAF. PHILIPS VAN HES-  
SEN BEISEIN HERTZOG MO-  
RITZ VAN SACHSEN E. MIT  
GROSER HERES-KRAFT. ER-  
LEGT. GEFANGEN VND GEN-  
KASSELL GEVVRT. Sunt hi numi  
aurei argenteique (r).

Henricus Iunior, Dux Brunsvicensis, thaleris,  
quos a. 1531. 1534. 1539. 1541. cuderat, ea verba  
inscripserat: *Non vidi iustum derelictum*:  
aliis etiam: *Iustitia non derelinquitur* (s).  
Cum vero Electoris Ducisque Saxoniae et  
Landgrauii Hassiae copiis eo redactus esset,  
vt,

(r) dat Koehlerus l. c. P. V. p. 113.

(s) vid. *Hamburgische Remarquen*. P. IV. p. 41.  
et IX. p. 273.

ut, nulla victoriae spe relicta, d. 21 Octobr. a. 1545. se vna cum filio tradere cogeretur, hic numus cusus est: in quo litteram N. per nunc explicant, et ad illam sententiam respici aiunt.

A. Clypeus cum armis Hispaniae et Austriae, quem duplex scriptura circuit. exterior: VICTORIA INVICTISS.

CAROLI V. IMPERATORIS. GERMANICI. SEMPER. AVG. interior:

VICTOR GAUDET VICTVS MOERET. Supra: MDXLVI. XXII. NO-

VEMBRIS. B. Aquila imperii bi-

ceps, utroque rostro tenens caput, a quo laqueus dependet, qui per caudam volutus quatuor vrbes cingit.

Aquilae incumbit corona Caesarea.

LAQVEVS SCHMALCALDENSIS

CONTRITVS EST ET NOS LI-

BERATI SVMVS (t).

Hic thalerus Augustae Vindelicorum, ut putant, cusus est, iis, qui foedere Schmalcaldensi coniuncti arma contra Carolum V. ceperant, sine praelio dissipatis. Per duo

capita Electorem Saxoniae et Landgrauium Hassiae, per vrbes in numo, vrbes Imperiales,

K 3

les,

(t) dat Koehler. 1. c. P. III. p. 57.

les, quae hoc foedere coniunctae, post illorum discessum non diutius resistere poterant, indicari putant.

A. Caput Imperatoris laureatum, et ordine velleris aurei ornatum. IMP. CAES. CAROLVS V. AVG. B. Iupiter aquilae insidens, Diis cinctus, fulminans in Titanes coelo, quod oppugnant, deiectos. DISCITE IVSTITIAM MONITI (u). Est et idem numus in aduersa cum inscriptione: NICOLAVS. BARO. ET. DOMADR. AVI. ET. BRENT. ETC.

Hunc numum, postquam Viteberga se Imperatori tradiderat, a. 1547. praefectus Caesareus Vitebergensis, Nicolaus Baro Madrucius in honorem Imperatoris cudit: quo principes protestantium partium cum Titanibus comparat. Pergamus ad alios.

Dat idem Luckius (x) alium Caroli V. numum, a. 1547. cūsum, in quo, ut illius verbis utar, Caesar Herculis sub imagine Saxonem cum sociorum quoddam claua contundit, prosternit, supprimit:

(u) dat Luckius p. 124. et Koehler l. c. P. XVI. p. 125.

(x) l. c. p. 126.

primit: Landgrauio Hassiae sub typo Satyri ad arborem allegato: vnitis ciuitatibus, quas Hydra repraesentat, frustra conatibus eius resistentibus.

- A. Effigies Philippi, Hassi, thoricata, capite nudo, in dextra baculum, regiminis insigne, tenens, sinistram admouens gladio, quo cinctus. PHILIP. D. G. LANDG. HASSIE. C. K. D. 2. N. A. 1552. FIER. FE. B. Quinque decussatim positi clypei, cum armis Ducatus Hassiae, et Comitatum, Katimeliboci, Ziegenhainae, Niddae, et Dizae. Inter eos diuifae leguntur litterae: SE. D. S. P. Incircuitu: BESS. LAND. V. LVD. V. LORN. ALS. EN. FALSCH. AID. GESCHWORN.

De hoc thalero vehementer disputatum est. Alii enim dicunt, Philippum Carolo V. exprobrare voluisse, se longius ab eo in carcere, quam par esset, detentum fuisse: ideoque litteras in aduersa interpretantur: *Captiuitate Redemptus Die 3. Nov. A. nno 1552. aut sic: Cassellos vel Cazeneubogium Rediit Die 3. Nouembr. et in auersa: SEductus Dolo Se Prodiderat.* Alii arbitrantur, ante liberationem admodum duras condiciones

Philippo propositas fuisse: quare illum regno carere, quam eas accipere, maluisse. Sed Koelerus vtramque opinionem refutat, dicitque non solum Carolo iniuriam facere, qui eum vnius litterae mutatione Philippum decepisse dicant, sed etiam Philippum promississe, sese non ulturum esse perlati carceris aegrimoniam. Praeterea manifesta est mutatio litterae 2 in 3 et K. in R. Rinckius etiam copiose narrat, quomodo haec fraus orta sit, artificem fraudulentum eludente quodam, qui, quae in aliis numis Philippi legitur, *Parcere subiectis et debellare superbos*, sententiam, transpositis litteris, in animo habuit. Quae si quis legerit, non dubitabit, quin numus hic nunquam cusus, sed a fraudulento artifice effectus sit (y).

Non omittemus duo numos in Paulum Iouium et Petrum Aretinum cufos.

A. fa-

(y) vid. *Hamburgische Remarq.* P. IV. p. 1. Guil. E. Tenzel in libello: *Der in Teutschland bisher eifrigst, doch vergebens gesuchte Thaler Landgraf Philipps von Hessen etc.* Gothae. 1699. Rinck *de vet. numismat. potentia.* p. 193. Kundmanni *Nummos Singul.* p. 36. Koehler. l. c. P. I. p. 233. P. III. p. 441. XV. p. 75. XVI. p. 113.



A. Facies Satyri scurrilis. B. caput loco capillorum membris genitalibus obstitum (2).

Credi, hunc numum ab aduersariis Iouii in eum culum esse, vir doctus notat, quo scurrilis, vt addit, saepe, malignaeque nugacitatis eum et ignorantiae notarent.

A. Effigies Aretini, cum magna barba et torque. D. PETRVS. ARETIN. FLAGEL. PRINCIPVM. B. eadem turpis figura, quae in Iouii numo. TOTVS IN TOTO ET TOTVS IN QVALIBET ARTE (a).

Sunt duo eiusmodi numi, parum a se diversi: de quibus idem vir doctus: — “Op-,, proprium Aretini continent manifestum, vt,, vtriusque auersae partis idem pudendum,, schema et inscriptio demonstrant. Huius,, modi autem in Aretinum dehonestamenti,, Iouium plerique ferunt auctorem, iniuriam,, vlturum, quam illum eidem pari modo,, intulisse crediderant.,, Nempe sunt, qui illius in Iouium numi auctorem Aretinum putant. Hic, ni fallor, a. 1557. ille 1552.

K 5

mortuus

(2) in *Museo Mazzuchell.* T. LXII. n. 3. p. 289.  
(a) Ibid. T. LXIII. n. 5. 8. p. 292.

mortuus est : quod noto , vt circiter intelligatur , ad quae tempora hi numi referendi.

Gallia quoque sub ea tempora Imperatorem Carolum V. numo perstrinxit.

Nam cum ille a. 1552. captas proditione Metas ab Henrico II. summa ope Gallis iterum eripere studeret, Gallicus miles eam ita defendit, vt incepta oppugnatione desistere cogeretur. Haec res quos numos produxerit, verbis Gabr. Danielis narrare iuuat (b). *Il se fit aussi à cette occasion des médailles satyriques contre Charles V. dont la plus ingénieuse fut celle, ou l'on employa sa devise. On sçait, que c'étoit les Colonnes d'Hercule, avec ce mot Latin ultra, plus outre. Par où il faisoit entendre, qu'il avoit, en passant en Afrique, poussé ses conquêtes plus loin que les Colonnes d'Hercule, qui, selon la Fable, avoient été élevées à Cadix, comme à l'extrémité du monde. On ajouta au corps de la devise un aigle enchainé & attaché aux Colonnes d'Hercule, avec ces mots Latins: non ultra metas. L'équivoque de ce mot Metas, qui signifie Metz & en même tems les deux Colonnes, qui étoient les bornes des Conquêtes d'Hercule, étoit fort piquante,*

(b) *Histoire de la France, T. V. p. 496.*

*quante, en marquant, que l'Empereur n'avoit pu passer au-dela de Metz.* Haec Daniel. Numum ipsum nunquam vidi.

Non exiguum numerum eiusmodi numorum protulit bellum inter foederatos Belgas et Hispanos, turbaeque in illis regionibus maximae ortae, inde ab a. 1566. vsque ad a. 1609. Statim enim eo anno numus prodiiit, qui non poterat non Hispanis inuisus esse, contumeliosusque videri.

Cum enim Philippus II. iura Belgarum minueret, praeter pontificiam, nullam religionem tolerare vellet, et tribunal libertati aduersarium conderet: quadringenti nobiles Bruxellis conueniunt, et duce Henrico Brederodio a. 1566. d. V. April. Ducissam Parmensem, Margaretham, quae pro regimine erat, adeunt, illique litteras tradunt. Eos cum accedentes videret Margaretha, et aliquem timorem prae se ferret, Comes de Barlamont dicit: *Madame, ce ne sont qu'un tas de gueux.* Hic contumeliosus sermo iis occasionem dedit numi cudendi, quem e collo suspendebant.

A. Philippi II. imago. EN TOVT FIDELLES AV ROY. B. Duae manus, per

per duo lora, quibus binae mendicorum  
crumenae iunguntur, missae et se com-  
plectentes. IVS QVES A PORTER  
LA BESACE (c).

Sunt aurei et argentei. in quibusdam sunt  
duo homines, quorum alter manticam, alter  
hunc numum in pectore gestat, et digitos  
quasi ad iurandum tollit. E reliquis mul-  
tis, qui infra illud, quod definiimus, tem-  
poris spatium cusi sunt, numis tantummodo  
praecipuos afferemus.

A. Imago Margarethae. MARGARETA  
DE AVSTRIA. D. P. ET P. GER-  
MANIAE. INFERIORIS. B. Leo  
catenatus, sub praelo, quod dux Al-  
banus, Margaretha, et Cardinalis Gran-  
vella, multos inter spectatores, com-  
primunt: in terra iacent chartae, iura  
Belgica continentes. QUID PREMI-  
TIS REDEAT SI NOBILIS IRA  
LEONIS. 1566. (d).

Numus

(c) v. Luckium p. 221. Bizot *Histoire Metal-  
lique de la republique de Hollande.* p. 1. van  
Loon *Histoire metall. des Pays-Bas.* T. I.  
p. 24. et 145. Koehler. P. VIII. p. 105.

(d) Loon P. I. p. 74.

Numus recentior esse dicitur, sed respicit ad crudelitatem Albani, non hominis, sed monstri humana forma induti. Hic iudicium constituit, quod iure tribunal sanguinolentum vocatur a scriptoribus. Huic praeerat Io. Vargas, simillimus Albano. Eo tempore hic numus prodiiit:

A. Destructio imaginum, et supplicia varia hominum in patibulis et rogis.

B. HAERETICI FRAXERVNT  
TEMPLA CATHOLICI NIHIL  
FECERVNT CONTRA ERGO  
OMNES DEBENT PATIBVLARI.

Ao. 1568. (e) nempe hac Latinitate faeuissimus Vargas vsus erat, cum Pontificium aliquem damnaret.

Albano vero in regimine successit a. 1573. Ludouicus Requesensius: qui, quam Albanus statuam aeream sibi in arce Antuerpiensi collocauerat, euertit et conflari iussit. Hinc duo numi.

A. Foemina sedens, magno pileo tecta, gladium nudum in dextra tenens: cincta crate, facta ex palis, salicibus circumdatis. Subtus leo Belgicus. LI-  
BERTAS

(e) Ibid. p. 107.

BERTAS PATRIAE. 1573. B. Pastor baculo abigens lupum, lac exfugere ouibus cupientem. DIFFVGITE CAPRIMVLGI, (f).

A. Statua ducis. POSITA A<sup>o</sup>. 1571. 19<sup>a</sup>. MAY. supra tormentum bellicum, et paruulus fornax. (nam e tormento facta erat, et conflata ex illa sunt rursus tormenta) in latere dextro decidens Icarus ob vicinum Solem. OMNIS QVI SE EXALTAT HUMILIABITVR. MAT. 23. LV. 14. ET 18. In margine litteris etiam maiusculis: *Icarus vt lymphis furit haec libamine moles Fornaci horribilem post canit ore sonum. Ille quod audaci coepit gaudere volatu. Hic populi fuso sanguine laetus erat.* B. diabolus a Deo angelis cincto deiicitur coelo. LVCIFER SIC OCCIDIT ANTRIS SVPERBVS NIMIVM. In margine: ITA VT LVCIFER EX SVMMO COELI HABITACVLO SPONTANEA ELATIONE EIECTVS EST SIC ALBANVS IN CASTRO ANT. DIE 9<sup>a</sup>. MENSIS IVNY

(f) Loon. P. I. p. 172.

IVNY 1574. IN TERRAM PRO-  
LAPS EST (g).

Interea regina Angliae, foedere facto cum Belgis, iis auxilium mittit a. 1586. Robertum Dudleium, comitem Leicestriae, qui Belgicas res gubernaret: sed cum hic parum gratiae colligeret gubernatione sua, munere exutus Angliam redit. Philippus classem, quae inuincibilis audiebat, contra Elisabetham emittit, quae tempestate dissipabatur, Belgis simul impredientibus, quo minus dux Parmensis se cum classe inuincibili coniungeret. Huc spectant sequentes numi.

- A. Regina in folio. ad dextram stat homo illius opem implorans. ad sinistram quinque pueri nudi insignia prouinciarum foederatarum genibus flexis offerunt. Sub pedibus reginae draco multorum capitum. DEO OPT. MAX. LAUS ET HONOR IN ONE AEVVM QVOD. B. in nubibus nomen Hebraicum Iehoua: radii lucis emissi: decidentes Episcopi, sacrificuli, monachi, cum calicibus, vasis sacris, aliisque instrumentis. QVEM DEVS CONF-

(g) Loon T. I. p. 177.

CONFICIET SPIRITV. ORIS  
SVI (b).

A. Imago comitis barbati et pileo cum  
crista ornati. ROBE. CO. LEIC. ET.  
IN. BELG. GVBER. B. Grex  
ouium: quinque agni ante reliquum  
gregem stant: quos respicit canis disce-  
dens. Supra: INVITVS DESERO.  
In margine: NON GREGEM SED  
INGRATOS (i).

Hunc numum aureum ipse Comes cudit, et  
inter amicos ante abitum diuisit. Exstat et  
aliud eius exemplum, in paucis aliam fa-  
ciem praeferens. Sed ordines Belgici hanc  
rem aegre tulerunt, aliumque cuderunt nu-  
mum.

A. Simia prae nimio amore foetus suos  
suffocans. LIBERTAS NON ITA  
CHARA VT SIMIAE CATVLI.  
B. homo, prope ignem, in quem in-  
cidere videtur, fumum euitans. FV-  
GIENS

(b) Bizot. p. 57. Loon P. I. p. 369. *Museum  
Pembrochian.* in *Indice nummorum. Anglic. et  
Scot.* t. 38.

(i) Luckius dat p. 300. Loon P. I. p. 375.  
*Evelyn Discours.* p. 94. Koehler l. c. P. XVI.  
p. 385.



GIENS PVMVM INCIDIT IN  
IGNEM.

A. Pontifex, Rex Hispaniae, Cardinales  
et Episcopi in concilio sedentes. Ocu-  
lis ligatis et asininis auribus (k).

O CAECAS HOMINVM MENTES  
O PECTORA CAECA. in extrema  
margine: DVRVM EST CONTRA  
STIMVLOS CALCITRARE. B.  
classis tempestate agitata. VENI VI-  
DE VIVE. TV DEVS MAGNVS  
ET MAGNA FACIS TV SOLVS  
DEVS (l).

Huc etiam pertinent illi numi, quos Rin-  
akius (m) ita describit: "Hic tres thale-  
ros vnus argumenti proponam, qui rarif-  
simi sunt, et ad paucorum notitiam perue-  
nerunt. Quum a. 1588. Rex Angliae, vt  
apposite vocatur, Elisabetha, foemina supra  
sexum,,

(\*) hoc negant Euelyn et Loon; putant esse  
fasciarum extremitates. quibus ira assen-  
tior, vt credam tamen, artificem studio  
hanc antiquitatem quaesiuisse.

(l) Loon P. I. p. 384. Bizot. p. 59. Luckius  
p. 314. Euelyn. p. 98. Mus. Pembroch. Ib.  
t. 38.

(m) de *Veter. numism. pot.* c. 21. p. 191.

L

„sexum fortis, sapiens istud mundi guber-  
 „naculum, Philippum II. inaudita felicitate  
 „praelio vinceret nauali, celebrauit hunc  
 „triumphum numo, cuius anticae ipsius he-  
 „roinae facies impressa, postica vero exhi-  
 „bet vincentem Anglicam et victam Hispa-  
 „nicam classem cum inscriptione: *Hesperidum regem deuicit virgo*. Hispani nu-  
 „mum imitati sunt eundem, et clanculum  
 „multa exemplaria in Anglia vulgauerunt,  
 „his verbis tantum inscriptioni additis:  
 „*Hesperidum regem deuicit virgo: nega-*  
 „*tur: Est meretrix vulgi*. Sed regina, ipsis  
 „suppressis, eorum loco quosdam substituit  
 „denuo mutata inscriptione:

„*Hesperidum regem deuicit virgo: nega-*  
 „*tur:*

„*Est meretrix vulgi: res eo deterior.*”

„Vt verum fatear, retorsio non vindicat regi-  
 „nae iniuriam: quin imo illam magis auget”.

Addemus tantum vnum numum, qui ad  
 Belgicas turbas pertinet. Cum foederati  
 Belgae feliciter, duce Mauritio, principis  
 Wilhelmi Auriaci filio secundo, res suas  
 contra Hispanorum impotentiam defende-  
 rent, Archidux Ernestus, gubernator ab  
 Hispanis constitutus, Rudolphi II. Imp.  
 frater,

frater, circiter a. 1594. variis modis pacem obtulit, id quod post eius mortem successor, Archidux Albertus etiam et imperator ipse faciebant. Quam parum vero fidei illorum verbis Belgae habuerint, hic numus testatur.

A. Argum Mercurius fistula canenis sopit.

FISTULA DVLCE CANENS NO-  
STRVM NON DECIPIT ARGVM.

Infra: NEC TEMERE CREDEN-  
DVM. B. charta cum tribus sigillis

et verbo PRIVILEGI arbori affixa,

quam clerici quidam et laici detrahere

conantur. ADVERSVS INNIXVM

VLTRO SESE ERIGIT PONDVS.

Subtus: FRVSTRA CONATVR (n).

Praeterea ad hoc seculum duo numi maxime memorabiles pertinent. Duci Brunsvicensi, Henrico Iulio, nobiles de Saldern, Burchardus, Conradus et Hildebrandus, molestiam attulerant, quod in conventu Saltzdahlenfi variarum discordiarum semina spargere tentauerant, hominemque quemdam, qui titulo notarii satis se munitum putauerat, et ob idem seditionis crimen in carcerem coniectus erat, vi eripuerant. Nomine etiam

L 2

omnium

(n) Loen P. I. p. 421.

omnium nobilium, quorum tamen plurimi non nomen addiderant, litteras principi tradendas curant, in quibus multa illi crimina obiciunt. Vocabantur igitur in iudicium, cumque non comparerent, damnabantur, eorumque villae, praedia, aedes occupabantur. Cusus vero fuit eodem tempore numus, quem illi aegerrime tulisse videntur.

A. Silvanus dextra facem ardentem, sinistra tenens sagittam cum cuspidibus duabus recurvis, quos canis rodit, caudam eleuans: ibidem rosa surgit. inter brachia est annus 1595, prope rosam: N. M. T. (*Noli me tangere*) prope sagittam D. G. S. C. (*Durum contra stimulum calcitrare*) in margine: HENRI. IVLI. D. G. POST. EPISC. HAL. D. BRVN. E. LVN. P. P. C. (*Pro patria consumor*). B. filii Korah, Dathan et Abiram a terra suffocati. Supra gloria Dei. in mediis radiis: N. R. M. A. D. I. E. S. (*Non recedit malum a domo ingrati et seditiosi*). Infra: NVM. XVI. In circulo XI. clypei cum armis Brunsvicensibus (o).

Quantum

(o) v. *Hamburgische Histor. Remarquén*. P. V. p. 153. Kundmann. p. 91. Koehler, P. XVI. p. 161.





Quantum se Salderi hoc numo laesos esse existimauerint, et quomodo illum interpretati sunt, ipsis eorum verbis narrare iuuat, quibus ducem apud iudicium imperiale accusauerunt (p).

*“Ferner ist wahr, auch in- und außer-, halb Reichs teutscher Nation notorisch, daß, der beklagte Fürst im Jahr 95 etzlich viel, tausend Thaler unter deren Fürstlichen Namen und Wapen schlagen und publiciren, derselben etzliche nicht allein allenthalben ausgeben und ausgewechselt, sondern auch zu Franckfurt auf der Mess, auch hin und wieder spargieren und vertheilen, ihre Advocaten und Procuratoren auch zu Speyer damit besolden lassen? „*

*Wahr, daß solches zu dem Ende geschehen, damit Sie in- und außerhalb Reichs, desto besser bekannt werden möchten? „*

*Wahr, daß auf einer Seiten solcher Thaler, die historia Numerorum XVI. von Corach, „*

L 3

(p) vid. Extract ex libello articulado deren von Salder in Act. Citat. commiss. proprietatis Feudorum. p. 295. vid. Symphorema III. Miscellan. ad studium Iurispr. vtilium. in Symphor. Consultat. et Decis. Forensf. ed. a Georg. Melch. de Ludolf. T. I.

„rach, Dathan und Abiran, und daneben  
 „Buchstaben N. R. M. A. D. I. E. S. hoc est;  
 „Non Recedet Malum A Domo Ingrati Et Se-  
 „ditiosi, gesetzt seyn?

„Wahr, dasz solche Historia auf den Aetum  
 „zu Saltzdahlem auf dem Landtage verübt,  
 „und auf Anwalds Principalen, als sub per-  
 „sonis Corach, Dathan und Abiran, aber,  
 „Gott Lob, unverschuldet, bedeutet, verstan-  
 „den wird?

„Wahr, und ist solchs erstlichen dabero  
 „abzunehmen, dasz Seine Fürstlichen Gnaden,  
 „gleich bey der vermeynten Inquisition bey  
 „Burcharden von Cram gehalten, berührte.  
 „Historiam dahin ausdrücklich gedeutet hat?

„Wahr, und wird selbiges fürs ander auch  
 „dahero bestarcket, dasz Seiner Fürstliche  
 „Gnaden gleichfalls in ihrem Schmah-Pro-  
 „duet den 5ten Nouembris verschiennen 96ten  
 „Jahrs eingeben, productio originalium etc.  
 „intituliret, obangeregten Spruch, Non re-  
 „cedet malum a domo ingrati etc. auf kla-  
 „gender von Salder Person gedeutet hat?

„Wahr, und ist zum dritten dabero abzu-  
 „nehmen, dasz Seine Fürstliche Gnaden auf  
 „der



*der andern Seiten der Thaler unter dem wil-  
den Mann, welcher auf die Braunschweigi-  
sche Thaler pflegt gesetzt zu werden, einen  
Hund mahlen lassen? „*

*Wahr, dasz aus dem Hunds coeno (salua  
reuerentia) ein Rosen-Busch, worauf eine  
Rose stehet, gewachsen zu seyn gesetzt ist? „*

*Wahr, dasz die Rose deren von Salder  
Wapen ist? „*

*Wahr, dasz der Hund, aus dessen coeno  
die Rose als dasz Salderische Wapen ge-  
wachsen zu seyn gantz schmällich und un-  
flätiger Weise angegeben wird, in des wilden  
Manns Preckel zu beißen sich unterste-  
hen, wobey aber die Buchstaben D. C. S. C.  
hoc est: Durum contra stimulum calcitra-  
re, gepräget seyn? „*

*Dahero, und weil wahr, dasz sich der Herr  
Gegentheil, desz Inhalts solches Spruchs in  
Actis (dabin man sich referirt) oftmahlig  
gebraucht? „*

*So ist auch unstreitig wahr, dasz die von  
Salder, so wohl mit der Historien Numero-  
rum unter denenjenigen, so die Erde ihres  
Wiedersetzens halber verschlungen, so dann „*

*mit „*

„mit mehrbefagten hochauzügigen Sprüchen,  
 „als mit dem unflätigen Schmah gemahlet  
 „angedeutet seyn?

„Insonderheit weil auch zum vierten wahr,  
 „daz klagender von Salder altister Bru-  
 „der, Burchard von Salder seeliger, wel-  
 „cher den 27ten Januarii Anno 95 mit todt  
 „abgangen, als ein Todter auf den Rucken  
 „liegend, unter denjenigen, welche die Erde  
 „verschlungen zu haben auf angeregten Tha-  
 „lern gantz schimpflich und Ehren- verletz-  
 „lich geprägt gesetzt seyn, dergestalt demon-  
 „strirt wird, daz man eigentlich spüret und  
 „siehet, daz Er Burchard von Salder see-  
 „liger damit gemeynt ist?

„Zumahl wahr, daz Er nicht allein als  
 „ein Todter, sondern auch mit seinem dicken  
 „lincken Bein, so Ihme im Tod-Bett irgends  
 „acht Tage vor seinem seeligen Abschied vom  
 „lieben Gott zugeschickt, ist gemahlet worden?

„Wahr, daz der beklagte Fürst hernacher  
 „im selbigen Jahr noch andere Thaler in  
 „überaus grosser Menge schlagen, publici-  
 „ren, ausgeben, distrahiren und austheilen  
 „lassen?

„Wahr, daz auf denselben ebenmässig  
 „schmah- und unflätbige Gemälde in conti-  
 „nue

*meliam Dero von Saldern und andern ehr-  
lichen vom Adel geprägt seynd? „*

*Wahr, dasz auf einer Seiten der selben ein „  
Löwe, als Fürstlich Braunschweigische Wa- „  
pen, der einen Steinbock, welches ein Stein- „  
bergisch Wapen ist, zwischen den Klauen „  
gefasst, aus welches Steinbock, gleich wie „  
aus desz Hündscoeno, davon zuvor ein Stöck „  
mit seinen Aesten, welches desz Stockheimi- „  
sche Wapen ist, und aus demselben eine Ro- „  
se, als dasz Salderische Wapen erwachsen zu „  
seyn, und selbige Rose dem Löwen (salua „  
reuerentia) circa posteriora gantz unfläthi- „  
thiger und unverschämter Weisz gesetzt ist? „*

*Wahr, dasz über den Löwen ein En- „  
gel, der dem Löwen in signum victoriae ein „  
Krantzlein beneben diesen Worten: Tan- „  
dem bona causa triumphat, darbiethet, und „  
daneben auch dieser Spruch: Hüte dich für „  
der That, der Lügen wird wohl Rath, ge- „  
setzt ist? „*

*Wahr, dasz diesz alles in contumeliam „  
Klagender von Saldern, und der andern „  
Beschwerden von Adel, und sonderlich, dasz „  
man Sie nicht allein in-sondern auch ausser- „  
halb Reichs zu immerwährender Schmach „  
exponiren wollen, gemeynt ist? „*

169

L 5

Und „

„Und ist sonderlich wahr, und im gantzem  
 „Reich *comunis et publica fama*, ja aller-  
 „dings *notorium*, dasz die von Saldern, und  
 „ihre Verwandten mit diesen beyden Schlags-  
 „Thalern gemeynt, und dasz Sie in *illorum*  
 „*contumeliam* geschlagen seyn?

„Wie dann auch wahr, dasz die Fürstli-  
 „chen Diener, Rätthe und Beambte, und unter  
 „denselben Paulus Anethanus und Joachim  
 „Theszmar, Fürstlicher Braunschweigischer  
 „Sollicitator zu Speyer und anderer Orte die  
 „Interpretation obberührter Massen zu viel-  
 „mahlen und sonderlich in D. Pfeffers Hoch-  
 „zeit, gemacht haben?

„Wahr und folgt ob diesem allen unwie-  
 „dersprechlich, dasz der beklagte Fürst durch  
 „articulirte Laster und Schmäbungen, Ge-  
 „dichte, Gemähle, Münzschlag, Zu- und  
 „Auflagen, Einziehung, Verderb- und Ver-  
 „wüstung ihrer Güter, heimlichen Nachstel-  
 „lung nach ihrem Leib und Leben, die Treuen  
 „und Glauben, welchen ein Leben-Herr sei-  
 „nem Vasallo zu bezeigen vermöge der Lehen-  
 „Rechte schuldig, gebrochen, und also eine  
 „offenbare *Feloniam* begangen habe“?

Non

Non potuimus non omnia verba accusationis huc transferre, cum quoniam memorabilis huius numi interpretationem continent, tum quia ad argumentum nostri libelli inprimis haec res pertinet.

Alterum, qui hoc seculo cusus, fumemus a Koehlero (q):

A. Dux et vxor illius, sese osculantes et complectentes. WIE KUSSEN

SICH DIE ZW E V S O FEIN.

B. Mulier monastica veste induta, querula, cum libro et rosario, vt appellant. WER KVST MICH ARMES

NVNNELEIN.

Duxerat Io. Casimirus, dux Coburgensis, Electoris Saxoniae, Augusti, filiam natu minimam a. 1586. in matrimonium. Haec a Parmensi quodam Hier. Scoto, centum homine artium, quales homines dux amasse dicitur, corrupta, et post illius discessum amore nobilis cuiusdam Ulrici de Lichtenstein capta fuit. Sed Venus amoris huic non fauisse videtur. Nam maritus, rem ad certos, de ea constitutos, iudices a. 1593. deferret, vbi illa crimen fatebatur, ad aeternum

carcerem

(q) l. c. P. XVI. p. 25.

carcerem damnata, in quo a. 1613. mortua est. Nec videntur illis temporibus mariti tacere, mulieresque negare didicisse, quae ab illis visa, ab his commissa. Habitu monastico ideo forte picta est, quia in monasterio Sonnenfeld captiua tenebatur. Posset pro ea inter alia etiam hoc dici, Casimirum neque ex illa, neque ex altera coniuge, ducis Guilielmi Brunswicensis filia, liberos procreasse.

Ingrediamur nouum seculum, quo Satyricorum numorum maximus editus fuit numerus, quorum si indicem dare vellemus, illud solum seculum totum librum postuleret. Faciamus igitur, quod superiore capite fecimus, praecipuosque tantum adferamus.

A. Duae columbae, bibliis apertis insistentes, seque osculantes. ab vtraque parte :  
S. C: RELIGIO AMOREM. B.  
agnus a lupo cum pileo, qualem Lolitae gestant, morsus. NON CAEDES FOVET. CLOIOCX. (r)

Numus cusus est in Belgio in caedem Regi Galliae, Henrici IV. a Ravailacio perpetrata. quo quid indicare voluerint, nulla interpretatione opus est.

In

(r) Loon P. II. p. 67. dat et Iunckerus l. c. p. 366. sed non recte intellexit.

In eo bello, quod post duodecim annorum  
cem a. 1621. inter Hispanos et Belgas iterum  
ortum est, in quo Fridericus Henricus, Mau-  
ritii Auriaci frater, d. 14. Sept. a. 1629. Sil-  
vam Ducis expugnauit, memoriam rei con-  
feruat numus.

A. Leo Belgicus filua expellens gladio  
obscoena animalia, bubones, striges,  
porcos, asinos, serpentes, alia mon-  
stra. HINC INIMICA MIHI SIL-  
VA EST MEA CEDITE MON-  
STRA. B. SILVA DVCIS A MAX.  
ORBIS TERRAR. DVCIBVS OLIM  
OBSESSA NEC CAPTA A. FR.  
HENRIC. PRINC. ARAVS. EXERC.  
FOED. BELG. PRO IMP. PRID.  
CAL. MAL. OBSESSA MVNIMEN-  
TIS IPSI VRBI PARIBVS IN  
ADITV QVI VNIC. OBIECTIS  
SVB OCVLIS AVXILII REPVLSI  
EXPVGNATIS HOSTE CVM SVO  
ET CAESARIS EXERCITV IN  
VELAVIAM TRANSGRESSO ET  
CVNCTA FRVSTRA MOVENTE,  
CAPTA EST XVII. SEPTEMB.  
MDCXXIX. (s)

(s) Bizot p. 164.

Quan-

Quamquam Oliuarii Cromwellii scelus detestari potius, quam irridere debemus, est tamen numas in illum Satyricus a. 1618. quo mortuus est, cufus.

A. Cromwellii imago armata, cuius capiti duo milites, Romano more armati, laurum imponunt. OLIVAR CROMWEL PROTECTOR V ENGEL. SCHOTL. YRLAN. 1658. B. Masanielli imago, vili habitu induti, cuius caput duo simili habitu conspicui homines coronant. MASANIELLO VISSCHR EN CONINCK V NAPELS. 1647. (t)

Contemptus causa comparatur Cromwellius cum Thoma Aniello, vili et inope piscatore, qui, cum Dux d'Arcos, qui loco regis erat, Neapolitanos tributis et exactionibus cogendis valde premeret, populum ad seditionem excitavit. Ab hoc eligebatur dux, omnia administrabat, auctoritate pollebat maxima. Paulo post, ad insaniam veneno, ut suspicio est, dato redactus, crudeliusque sua potestate usus, ipsius populi voluntate interfectus est. Sed postero die ab inconstanti

(t) v. Lochneri *Sammlung merckwürdiger Medaillen*. P. I. p. 281. 401. q. 101. (1)



stanti plebe lugebatur, summaque pompa sepeliebatur. Rarior reliquis est alias, quem a nemine alio, quam a Iunckero (u), datum esse recordor.

A. caput viri cum mitra: si numum verteris: caput diaboli cornutum. CROMWELL. B. caput cum pileo: si verteris, facies morionis. FAIRFAX.

Iam supra recensuimus eiusmodi numos, in pontificiorum irrisionem cufos. Hic eisdem est inuentionis.

Ad Cromwellii historiam pertinet etiam alius, contumeliosissimus ille et turpis, cum a. 1655. reges Franciae et Hispaniae certatim istius amicitiam expeterent, legatisque missis quisque eum ad foedus allicere tentaret: qua in re etiam Gallicus Hispanicum superauit.

A. Imago Cromwellii laureata. OLIVAR.

D. G. RP ANGL SCO HIBERNIAEQ  
PROTECTOR. B. legati, Franciscus

et Hispanicus, qui, vter prius accedat, certare videntur: in sinu foeminae sedentis condit caput homo, nudas corporis

(u) im Guld. und Silber. Ehrengedachten.  
Lutheri p. 334. X 9 17 9

poris posteriores partes ostendens. RETIRE TOY L'HONNEUR APPARTIENT AU ROY MON MAISTRE LOUIS LE GRAND. (x)

Facetius numo quodam irrisit Regina Sueciae, Christina, eruditos quosdam viros.

A Caput reginae, laureata Minervae galea tectum. CHRISTINA REGINA. Infra nomen sculptoris: TRAVANVS. B. Phoenix, alis expansis et capite ad solis splendorem erecto, rogo ardenti insists. MAKEΛΩΣ. 1665. (y)

Verbum hoc Graecis litteris scriptum est Suecicum, et significat: excellenter. Hoc verbo torisit regina ingenia eruditorum, quos in aula habebat, qui omnibus Glossariis, Lexicis et indicibus euolutis et perlustratis, frustra verbi, quod Graecum putabant, significatum quaerebant. Tandem iis, varias interpretationes commentis, Regina rem multo cum risu explicuit.

Sed nulli numi sunt toto hoc seculo magis memorabiles iis, qui post pacem Aquisgranensem

(x) vid. Loon. P. III. p. 395.

(y) Brenneri *Thef. Suec. inter num. Christianae*, t. IV. Koehler l. c. P. V. p. 145. adde P. VIII. p. 426. P. X. p. 431.

granensem cusi sunt. Quis enim credat, numos Satyricos in causis belli numeratos fuisse? Neque tamen falsa a me narrari, idoneis testimoniis docebo. Quia igitur haec res in primis ad argumentum libri nostri pertinet, de ea accurate exponemus.

Cum post mortem Philippi IV. Ludouicus XIV. *iuris deuolutionis*, vt appellabat, specie vsus, Belgii Hispanici prouinciis inhiaret, summaque celeritate complures vrbes caperet: Belgae, Angli et Sueci, foedere facto, regem ad pacem Aquisgranensem ineundam a. 1668. adducunt. Hac pace facta, non vltcrius progredi poterat Gallus, sed iis, quas ceperat, vrbibus contentus esse debebat. Eo tempore a Belgis hic numus cusus est.

A. Libertas Belgica sub forma Foeminae, dextra hastam, cui impositus pileus, tenens, sinistra nitens clypeo cum leone, iuxta cornu copiae: stat prope trophaeum, cui liber apertus affixus: ad pedes iacent arma varia: procul in mari conspiciuntur naues. B. Corona, cui intexti septem foederatarum prouinciarum clypei cum totidem fasciculis sagittarum, ambit hanc inscriptionem.

M

nem.

nem. ASSERTIS. LEGIBVS. EMENDATIS. SACRIS. ADIVTIS. DEFENSIS. CONCILIATIS. REGIBVS. VINDICATA. MARIVM. LIBERTATE. PACE. EGREGIA. VIRTUTE. ARMORVM. PARTA. STABILITA. ORBIS. EVROPAEI. QUIETE. NUMISMA. HOC. S. F. B. C. F. (*Status foederati Belgii cudi fecerunt*) c1o1oCLXVIII. (2).

Hunc numum Gallia aegerrime tulit, atque Praefes Lamoignon Petro Grotio, legato, dixit: Romanos post Numantiae et Carthagini expugnationem non potuisse superbius loqui. Basnagii de hac re verba nullo modo praetereunda sunt: *Cette Medaille & celles de MITIS ET FORTIS & de LEO BATAVVS ont passé pour superbes & pour injurieuses aux Têtes couronnées: l'on a même crû, qu'elles ont été causé en partie de la Guerre, qui embrasera la Hollande dans peu d'années.* Numi, quorum Basnagius mentionem facit, sunt hi.

A. Pal-

(2) v. Bizot p. 270. Loon. P. III. p. 22. Basnage *Annales des Provinces Unies.* P. II. p. 29. p. 195. p. 272. Koehler P. IX. p. 377.

A. Pallas pede premit iacentem in terra  
discordiam, tenentem dextra serpen-  
tem: sceptrum gerit dextra, cui inest  
supra oculus, sinistra hastam, cui se-  
ptem sagittae additae: iacet agnus ad  
pedes et in mari naues incensae: ad  
sinistrum pedem leo et procul naues  
aequore procedentes tranquillo. Su-  
pra: MITIS ET FORTIS. Infra:  
PROCVL HINC MALA BESTIA  
REGNIS. Jun. 22. 1667. B. Concor-  
dia tenens dextra gladium in vagina  
cum ferto in cuspide: sinistra cadu-  
ceum, et cornu copiae: instat armis:  
maius coelo emissa tenet scuta cum  
armis Angliae et Belgii in scheda vo-  
litante: IRATO BELLVM PLA-  
CATO NVMINE PAX EST. In  
imo: REDIIT CONCORDIA MA-  
TER. Jul. 31. BREDAE. AO. 1664.  
In limbo exteriori: NVMISMA PO-  
STERITATI SACRVM BELGA  
BRITANNOQVE CONCILIATIS.

A. Leo incumbens tormento et armis. LEO  
BATAVVS. procul naues. SIC FI-  
NES NOSTROS LEGES TVTA-  
MVR ET VNDAS. B. arma vobis  
M. a. Amstelae-

Amstelædami. DEO AVSPICE AS-  
 SERTIS NON MINORE ANIMO  
 QVAM SVCCESV AVITIS PA-  
 TRIAE LEGIBVS ADVERSVS  
 TRES POTENTISSIMOS HI-  
 SPANIARVM REGES COACTIS  
 DEINDE SEMEL ITERVMQ  
 CONTRA VICINOS BRITANNOS  
 ARMA SVMERE BATAVIS POST  
 PACEM EGREGIA VIRTUTE  
 BELLO PARTAM ATQVE RE-  
 DVCTA GENERIS HVMANI COM-  
 MERCIA CONSVLES SENATVS-  
 QVE AMSTELODAMENSIS MO-  
 NVMENTVM HOC c1515CLXVII.  
 F. C. (a)

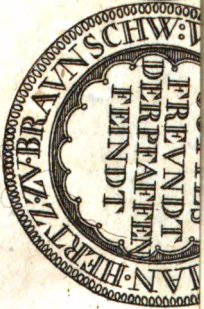
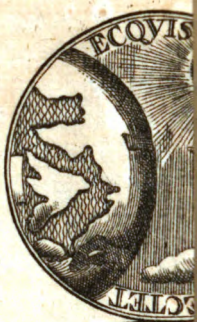
Hi sunt illi numi, quos complurium ani-  
 mos exacerbasse Basnagius scribit. Multi  
 etiam multa eo tempore dixerunt, disputaue-  
 runtque de numo, quem rumor erat in Bel-  
 gio percussum esse in opprobrium Ludouici  
 cum inscriptione: STA SOL aut: STARE  
 FECIT SOLEM. Immo illius auctorem  
 esse dicebant Belgarum legatum ad regem  
 Galliae, Beuningen, et palam hoc ei obii-  
 ciebat Volpilierius (b). Sed et ipse Beu-  
 ningius

(a) Bizot p. 264.

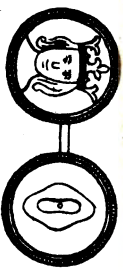
(b) *La Hollande aux pieds du Roi* p. 18. 60.



Num cont:



p. 184. A.



p. 128.



ningius, vir prudens et sapiens, hanc opinionem a se remouit (c), et Loonius (d) atque Fautoritus Noricus, quem putant fuisse Petrum Burmannum I. (e) verbose ostendunt, hunc numum non nisi intervallo quodam ab a. 1668. prodiisse, atque ut ex eius forma et fabrica appareat, in Germania cunsum esse. Numus est hic:

A. Sol exoriens, et hemisphaerium, in quo Belgium, Francia, Hispania, et Britannia, illustrans. ECQVIS CVRSVM INFLECTET. B. Sol in coelo: inter equites aliquot Iosua pugnans ad urbem Gideon. STETIT SOL IN MEDIO COELI. In imo: LIB. IO SVAE. G. X.

Haec est descriptio formosissimi illius numi, quem non aegre ferre debebant Galli, si cogitare voluissent, ipsius regis sui iussu numos cufos fuisse, plenos superbiae, contumeliarumque in omnes populos, eosdemque numos in vnum librum collectos fuisse.

M 3

Interim

(c) in epistola, quae est apud Bafnagium. l. c. P. 361.

(d) P. III. p. 17.

(e) in *Obferuat. ad Nic. Hier. Gundlingii Discursus de Rep. Hollendica*: p. 79. fequ,

Interim forte hic occasionem dedit plurimum sequentibus annis cudendorum, qui idem acumen, si quid est in hoc numo acuti, praeferunt.

A. Rusticus Hollandicus monstrans digito caseum, cui inscriptum: FROMMAGE D'HOLLANDE, et adspiciens solem, quo in medio lilium apparet. STA SOL. In exergo: XII. SEP. 1673.

B. eques Gallicus fugiens. IL. NE. SCAIT. OU. ALLER. XIII. NOV. 1673. (f)

Numus cusus est, cum Brandenburgicus Elector, Imperator, aliique Belgis succurrerent, Gallosque cogerent, occupatas antea vrbes relinquere, et Rheno traiecto recedere.

A. Effigies regis humerotentis. GVILIELMVS III. D. G. MAG. BRIT. FRAN. ET HIB. REX. B. historia Iosuae, cursum solis retardantis. VT ET IOSVA CVRSVM SOLIS RETINET. 1689. (g)

Quos numos ad imitationem illius factos esse apparet.

Ne verò multa de eo numo dicamus, copiosiusque inquiramus, vtrum Belgio, an Germania

(f) Loon P. III. p. 121.

(g) Ibid. P. IV. p. 7.

Germaniae debeatur, (possunt enim in vtramque partem nonnulla dici) hoc certum est, regem Angliae Carolum II. in libello, in quo de causis illati a. 1672. Belgis belli exponit, clare de numis contumeliosis queri. Cuius verba ipsa repetamus (b):

*Mais il ne faut pas s'etonner, qu'ils extravaguent si fort contre nos sujets dans des lieux éloignés, puis qu'ils en agissent si inconsidérément en leur propre Pais a l'égard de nôtre Personne Royale & de l'honneur de cette Nation, qui est si proche d'eux, n'y ayant presque point de Ville dans toute l'étendue de leur Jurisdiction, qui ne soit remplie de Peintures offensantes, DE MEDAILLES, ou de Monumens faux, dont il y en a même, qui ont été mis au jour ou exposés publiquement en montre par ordre de l'Etat, dans le moment, que nous consultations avec eux pour former la Triple Alliance & affermir la paix de la Chretienté. Cela seul étoit digne de nôtre mécontentement & du ressentiment de tous nos sujets. Mais nous y avons été poussé & contrain-*  
*M 4 par*

(b) dans le Corps universel Diplomatique du Droit des Gens. T. VII. P. I. p. 163. Germanice exstat in *Londorpui Actis Publicis*. T. IX. p. 802.

*par d'autres considerations, que celles, qui nous regardent nous-même etc.*

Quantum numerum prima huius seculi pars protulit, tantum etiam altera editum esse videmus. E quibus commemorandus est imprimis ille, quo Episcopus Monasteriensis se tantopere læsum esse putabat. Quod ut rectius intelligatur, res est paullo altius repetenda. Christianus Iunior, Brunsvicensis, Henrici Iulii filius, in bello tricennali Friderici Palatini partes sequebatur, atque a. 1622. Paderbornam cepit. Ibi argenteas sanctorum statuas conflari, thalerosque cudi curavit.

A. In duplici circulo legitur: GOTTES FREVNDT DER PFAFFEN FEINDT. in margine: CHRISTIAN. HERTZ. ZV. BRAVNSCHW. V. LVNENB. B. Brachium armatum nube exertum, cum gladio. TOVT AVEC DIEV (i).

De hoc numo tria notanda sunt. Primum sunt etiam, in quibus gladio impositus pileus sacerdotalis, sed illi videntur supposititii.

Porro

(i) v. Loon P. III. p. 145. *Hamburg. Remarqu.* P. IV. p. 97. *Kundmanni Nummos Sing.* p. 35. *Koehler. P. XIX.* p. 113.

Porro hos thaleros cufos esse vulgo aiunt ex Liborii loculo, quod quidam negant, loculumque cupreum fuisse dicunt. Denique cum in praelio in sinistro brachio tam graviter vulneratus esset, ut sibi illud inter tympanorum et tubarum sonitus abscindi pateretur, alium numum cudisse dicitur, cum inscriptione: VERLIEHR ICH GLEICH ARM VND BEIN WILL ICH DOCH DER PFAFFEN FEIND SEIN: itemque alium cum gladio et verbis: ALTERA RESTAT. quos tamen nunquam ipse vidi.

Iam turbis ortis a. 1670. inter ducem Brunsvicensem, Rudolphum Augustum, et Episcopum Monasteriensem et Capituli Corveiensis administratorem, Christophorum Bernhardum de Galen, querelae etiam gravissimae ob numos contumeliosos exortae sunt. Episcopus enim in sui opprobrium a duce numum Huxariae (Hoexter) cufum esse querebatur, cui inscriptum esset: GOTTES FREVNDT DER PFAFFEN FEINDT: negabat vero dux, numum a Christiano olim cufum, nunc a se repetitum esse, his verbis (k): "*Wozu noch jüngsthin dieses*,"

M 5

*kom-,,*

(k) *Gegenmanifest, und in Iure et facto gegründeter Bericht, dass Sr. Fürstl. Durchlaucht*

„kommen, dass man unter die Leute ausge-  
 „sprengt, ob in den Fürstl. Braunschweig-  
 „Lüneburgischen Münzstätten Reichsthaler  
 „mit dem Symbolo: Gottes Freund der Pfaf-  
 „fen Feind de nouo geschlagen worden, wel-  
 „ches denn gleichfalls zu keinem andern En-  
 „de inventirt, als nur dem Fürstl. Hause  
 „mehrern Unglimpf zuzuziehen, da doch  
 „solches so wenig Herrn Hertzog Rudolph  
 „Augusten Fürstl. Durchlaucht als den übrigen  
 „regierenden Herrn Hertzogen in Sinn  
 „kommen, sondern wie auf dergleichen al-  
 „ten Stöcken wohl geschieht, so mag seyn,  
 „dass auf curieuse Leute Begehren der in  
 „A. 1622. und vor des ictzigen Herrn Her-  
 „tzogen Geburt, bey damahligen offnen Krie-  
 „ge, mit gedachter Inscription geprägte  
 „Reichsthaler auf dem noch vorhandenen  
 „Stock oder Stempel von dem Münzmeister  
 „ohne habenden Befehl und aus keinem boe-  
 „sen Vorsatz, auch ehe das Hoexerische Un-  
 „wesen sich erregt, nachzumünzen ver-  
 „stattet, welches aber, so bald oft höchstge-  
 „meldete

laucht bey denen Motibus, so in Dero Erb-  
 Schutzverwandten Stadt Höxer durch der  
 Fürstl. Corveyischen Regierung verübte Pres-  
 suren entstanden, ihre Garnison hinein zu  
 legen höchst befugt &c. exstat in Londorpü  
 Actis Publicis T. X. p. 752.

*meldete Herren Herzoge davon das geringste „  
erfahren, ernstlich verboten, und der alte „  
Stock weggeschaffet worden., „ Hölse re-  
spondit Episcopus ita, vt pro sapientia sua  
Deum ipsum vindicem iniuriae hoc numo  
illatae nomini sacrificulorum faceret (1).  
Verba sunt haec: „Es muß wohl ein jeg- „  
licher sich verwundern, dass man noch ib- „  
rer Fürstl. Gnaden vorrücken und gleichsam „  
verweisen woelle, als man Münsterischer „  
Seiten unter die Leute ausgesprengt, dass „  
neue Thaler mit der Überschrift: Gottes „  
Freund und der Pfaffen Feind etwa auf dem „  
Hartz an den Braunschweigischen Müntz- „  
staedten eigener Bekänntniß nach, geprae- „  
get, und eben um diese Zeit gantz nach- „  
dencklich und dem Ansehen nach zur Bra- „  
vada vors Licht kommen, welches man den „  
Interpositions-Gesandten, als eine verbitter- „  
liche Sache, billig vorgebracht und mit Vor- „  
zeigung der alten de a. 1622. gepraegeten „  
Thalern und der Collation gegen die neuern „  
remonstrirt, dass dis kein alter, sonder „  
ein neuer Stock oder Stempel gewesen, wel- „  
ches „*

(1) *In Iure et Facta wohlgegründete Ablehnung  
des Fürstl. Braunschweigisch-Wolffenbütteli-  
schen Gegen-Manifests. Münster bey Dietr.  
Raessfelden. a. 1671. p. 85.*

„ches auch Dieselbe, als des Müntzwesens  
 „wohlverstaendige agnoscirt. Man haette  
 „zwar diesen weit aussehenden Trutz an  
 „seinem Ort gestellet seyn lassen, und hof-  
 „fen müssen, gleichwie Gott den Hochmuth  
 „dieser von weiland Hertzog Christian aus  
 „des Heil. Liborii Ruhe-Küsten zu Pader-  
 „born gemüntzte Thaler (wie dann selbiger  
 „und zwar der rechte Stock und Stempel an-  
 „noch daselbst vorhanden ist) kurtz hernach  
 „meroklich gestraffet, und in A. 1623. die-  
 „ses Hertzogen dem Geistlichen Stand ge-  
 „schehene Bravada zum dritten mable durch  
 „eine blutige Niederlage bey Stattlohn im  
 „Stift Münster gestürtzet, und den dem Ca-  
 „tholischen geistlichen Kirchen-Estat zum  
 „Spott und Schrecken aus den Wolken ge-  
 „streckten Arm ihm zu Florn in Treffen ab-  
 „genommen, der gütige Gott auch vor dis-  
 „mahlen würde gebütet haben, das die  
 „Bäume nicht, wie man sagt, in dem Him-  
 „mel aufwüchsen: so hat man doch bey wä-  
 „renden Friedens-Traetaten, ein solches bil-  
 „lig ressentiren müssen, und kan deswegen  
 „Ihrer Fürstl. Gnaden nichts imputiret wer-  
 „den, sondern haben des Hertzogen Ru-  
 „dolff Augusti Durchlaucht diese Müntzung  
 „nicht nur curicusen, sondern leichtfertig  
 „und



und friedhaëssigen Leuten gestattet? Haben sie dieses an seinem Ort zu verantworten. Haben es aber andere Boesewichter, ohne ihr Vorwissen gethan? Haben dieselbe, darauf zu inquiren, und die Thacter, exemplariter zu bestraffen.,

Habemus tertium exemplum querelarum de numis contumeliosis. Cum eo vero, quod dicitur, non noua forma hos numos cusos esse, pugnare videtur Gerhardi, Abbatis Luccensis, testimonium (m). nam ille sub noua forma nouos unciales cusos fuisse scribit, nouamque hanc formam ex Hercynia Hannoueram migrasse, ibique eam rubigine obductam nullius amplius usus esse.

Dedit etiam eo tempore Septentrio numos quosdam, quos praeterire non possum. Ad praelium, prope Nyburg, quo Sueci Duce vsi Steinbockio, cuius omnes undique corrafi thesauri in manus victorum veniebant, a Danis et Belgis vincebantur, spectat hic numus:

A. Elephas hominem dorso deiicit. Pedibus serpentem conculcat et rostro constrin-

(m) in *Celeberr. Viror. Epistol. de re numism. ad Zach. Goetzium.* p. 7.

constringit arietem, omnia reddentem;  
 quae deuorauerat, in pileum, an patiam?  
 nam? suppositam. B. MAGNANIMIS  
 PRETIO QVOS VIS VEL  
 SVSCITAT ASTVS NVNC DE-  
 BELLATIS VNDIQUE TVTVS  
 ERO. XII NOVEMB. MDCLIX. (n)

In Dania etiam cusi dicuntur duo alii numi, cum Fridericus Wilhelmus Suecos, qui suasu Gallorum Borussia inuaserant, celerimis itineribus factis, fugasset, eorumque plurimi fame, et frigore periissent.

A. Aquila in nido stans alta in rupe, elatis alis, erectoque collo circumspiciens, ad quam aperta fauce leo adfilit: sol oriens et campus plenus militum. QVEM DIES VIDIT VENIENS SVPERBVM. A. MDCLXXIX. B. Persequens aquila fugientem leonem: sol occidens: exercitus fugiens, quem exertum nubibus brachium sceptrum percutit. HVNC DIES VIDIT FUGIENS IACENTEM. PRUSSIA LIBERATA A. MDCLXXIX. in ora exteriori: IVSTVS ES DOMINE ET IVSTA SVNT IVDICIA TVA.

A. Mer-

(n) Loon P. III. p. 433.

A. Mercurius volitans per aërem cum  
 marsupio et caduceo. B. WER SA-  
 GEN KAN WO MAN IETZT  
 FIND DIE LIEFLAENDISCHE  
 SOLDATEN DEM GEBEN WIRD  
 MERCVRIVS DEN BEVTTEL MIT  
 DYCATEN. ab utraque parte: IN  
 PREUSSEN. 1679. (o)

Numum etiam Satyricum percussum esse in  
 Petrum Schumacherum, Hafniae, a. 1637.  
 natum, doctrinarum studiis et inprimis lin-  
 guarum scientia famam, et fauorem Fri-  
 derici III. consecutum, supremi Cancel-  
 larii munere, Comitum in Greiffenfeld ti-  
 tulo ornatum, tandem ad pristinam fortu-  
 nae tenuitatem redactum, narrat Schurz-  
 fleischius (p) his verbis: "In Petri Schuma-  
 cheri arcubus repertus est numus, qui et  
 nomen eius et regni insignia tenuit, quod  
 eo factum suspicantur, ut haec tessera re-  
 gi cum progenie pessundando esset. Ve-  
 rum, quia aliter res cecidit, quam desti-  
 nauit Schumacherus, Rex alium numum  
 curavit cudendum, cuius altera parte cer-  
 nitur,,

(o) Loon P. III. p. 248. Tenzel *Monatliche  
 Unterred.* 1695. m. May. p. 351. Koehler  
 P. XIV. p. 225.

(p) in *Epist.* P. I. 341. et 321.

„nitur noctua, infausta auis, et prodictionis  
 „imago, cum chartis lusoriis, altera parte  
 „admissus error designat perditam fortunam.  
 „Ipse cum Berolino missum vidi et legi hac  
 „forma”. Koehlerus numum non tam regis  
 iussu, quam a priuato quodam, inimico  
 Schumacheri, cūsum putat (q). Liebius  
 vero narrat in Thesauro Gothano esse numum,  
 cuius in antica parte caput et verba:  
 PETRVS.COM. IN. GRIF. ET. TONS. in  
 postica FORTVNAM REVERENTER  
 HABE, conspiciatur.

Nunc Angliam accedamus, quae varios  
 numos Satyricos dedit, certe illorum cudendorum  
 occasionem dedit. Primo irridetur  
 dux Monmouthensis, Iacobus, filius Caroli II.  
 extra legitimum matrimonium procreatus.  
 Hic, cum regnum ad fratrem Caroli, Iacobum,  
 peruenisset, multa moliebatur, vt patri  
 succederet. Sed, copiis caesis, ipse captus  
 et capite punitus fuit.

A. Imago ducis humerotenus. B. rupes  
 ex mari eminens, cuius in vertice inter  
 laurum et palmam tres coronae:  
 decidit homo, ramusculum tenens ab-  
 scissum,

(q) P. I. p. 105. et 429.

scissum, qui ascendere voluerat. SV-  
PERI RISERE. IVLY. 6. 1685. (r)

Inprimis vero annus 1688. quo Iacobo filius  
natus erat, et sequentes, quibus et regno exu-  
tus, et illud ope Gallica recuperare studuit,  
feraces fuerunt numorum Satyricorum.

A. Veritas sub foeminae specie, pedibus  
serpentem conterit, aperitque scrinium,  
in quo Iesuita latens supra infantem  
emittit, cum corona in capite et cibo-  
rio in manu. SIC NON HAERE-  
DES DEERVNT. scrinii ianuae in-  
scriptum: IAC. FRAN. EDVAR.  
SVPPOSIT 20 IVNII 1688. B.  
equus Traianus et procul vrbs accensa.  
EQVO NVNQVAM TV CREDE  
BRITANNE. Integumento inscri-  
ptum: LIBERT CONS. SINE IV-  
RAM ET LEG. P: et loro, quo cor-  
pus constringitur: ASTVS. (s)

A. Cista, quam Pallas dederat seruandam  
Cecropis filiabus, quam dum puella  
aperit,

(r) Evelyn p. 151. Loon P. III. p. 306. Koch-  
lerus P. IV. p. 225.

(s) Loon P. III. p. 345.

N

aperit, videt monstrum, superius infantem, serpentem inferius: INFANTEMQVE VIDENT APPORRECTVMQVE DRACONEM. B. Rosetum languidum, radicibus suis praeter spem emittens ramum. TAMEN NASCATUR OPORTET. MDCLXXXVIII (t).

A. Caput regis. LVD OVICVS MAGNVS REX. B. Iesuita brachiis tenens infantem cum parua mola, a vento agitari solita: Dux Louzuni cum gladio disrupto: eos fugientes ad navem persequitur leo Belgicus coronatus, tenens hastam cum pileo et labaro. AVT REX AVT NIHIL. Infra: REGIFVGIVM IAC AD LVD XIV. (u)

A. Regis et reginae capita. GVILIEL REX MARIA REGINA F. D. P. A. B. arma Angliae addita arbori. rex Iacobus et Iesuita fulmine territi fugiunt. ille coronam et sceptrum proiicit, hic gestat infantem cum mola parua. In nube: ITE MISSA EST. Infra: INAVGV RATIS MAIESTATIBVS

(t) Ib. p. 346.

(u) Ib. p. 368.

STATIBVS EIECTO PAPATV  
EXPVLSA TYRANNIDE BRI-  
TANNIA; FELIX. 1689. (x)

A. Caput. IACOBVS II. BRITANI  
REX FVGITIV. B. ceruus pedibus  
alatis. PEDIBVS TIMOR ADDI-  
DIT ALAS. Infra: FVGIT EX  
BRITANNIA. D. 12 Iulii 1690. (y)

Praetereo alios. nam etiam in eo bello est  
aliquantum morandum, quod a. 1688. Lu-  
douicus cum Anglis, Hispanis, Belgis et  
Germanis gessit; quodque causa plurium  
numorum Satyricorum fuit. Primum obii-  
ciebatur Ludouico, illum Turcae foedus ob-  
tulisse contra Imperatorem, quo etiam hic  
numus spectat:

A. Christianus igne crematur. rex Fran-  
ciae, prope iacentibus corona, scepro,  
gladio; adorat Turcam in throno se-  
dentem; oblatis duobus argento ple-  
nis faccis. GALLIA SVPPLEX.  
Infra: VIRO IMMORTALI. B.  
AMICVS TVRCAE AMICI ALGE-  
RINI AMICI BARBARI CHRI-  
STIANORVM OSOR ET HOSTIS.  
1689.

N 2

Deinde

(x) Ib. 386.

(y) Ib. P. IV. p. 10.

Deinde etiam varia, quae illo tempore acciderant, in numis ridendi occasionem dederunt. Inprimis annus 1693. numos exhibet aliquot non praetermittendos.

A. Caput regis. L V D O V I C V S M A G N V S R E X. B. curru tracto a duabus mulieribus rex Versalias redit. praecedit tertia cum baculo, cui sacculus vacuus affixus, et nota O inscripta. V E N I T V I D I T S E D N O N V I C I T. Infra; A B E L G E X P E D I T I R E T D V X V E R S A L M. I V N. M D C X C I I I.

A. Caput regis. W I L L H E L M V S I I I. D. G. A N G. S C O. F R A N C. E T H I B R E X. B. Gallus et gallinae, fugientes vulpem. N I L C A N T V S N I L N V M E R V S. Infra XII. I u n . M D C X C I I I. (z)

A. Arx Rheinfels cum infra iacente oppido St. Goar, et ex aduerso posita arce Catz. infra tabernacula, vnde ignis. Supra: S T R E N A E G A L L I C A E. Infra: R E I N F E L S F R V S T R A O B S E S S. L I B E R A T. D I E 2 I A N. 1693. B. fluuius Rheni sub persona viri, inter duas columnas, in quibus legitur:

(z) Loon P. IV. p. 134.



legitur: NON ULTRA. nitens vna,  
vnde profluit aqua, notata verbo:  
RHENVVS. in scheda volante: HABET ET GERMANIA METAS. in basi dextrae columnae artificis nomen P. H. M. in exergo: ARX RHEINFELS HASSORVM VIRTUTE FVGIENTE TALLARDO SERVATVR (a).

Talardus regi promiserat, se loco strenuarum arcem illi traditurum esse.

A. Sol, nube obscuratus, et lilium marcescens. NVNC GLORIA TRANSIT. B. arcem relinquentes oppugnatores. NEC AVRO NEC ARMIS. Infra: RHEINFEL ET S GOAR OBSIDIO IRRITA GALLIS FVG II Ian. MDXCIII. (b)

A. Caput laureatum. LVDOVICVS MAGNVS REX. B. procul sol occidens. Phoebus in antromarino, Nymphis circumdatus. SOLIS LAVTRICIBVS SERVATVS. MDXCIII. (c)

N 3

A. Rex

(a) Loon P. IV. p. 122. Koehler. P. XVI. p. 97.

(b) Loon P. IV. p. 124.

(c) Ibid. p. 135.

A. Rex Ludouicus sub velo, liliis ornato, in sella retro labente, tenet auenam piscatoriam, quae habet schedam cum verbo: PAX. Ante thronum mulier galeata, cum hasta et clypeo: tres varie induti, quibuscum loquitur alius, lilium in tergore, serpentes in capite, marsupium in manu tenens: ad pedes vestis histrionis. Supra: NE CRE-  
DITE BELGI. Infra: ALIQUIS LATET ERROR. B. Monumentum, cuius fronti affixus septem sagittarum fasciculus, impositusque liber, unde prodit manus cum gladio, scheda cincto, cui inscriptum: ANIMIS OPI-  
BUSQ. PARATI. prope delabitur abscissus ramus palmae, catena et serpente cinctus. Variarum urbium cum verbis: GENVA. PALATIN. RHENI. BELG. HISP. Supra: FELIX QVEM FACIUNT ALIENA PERICVLA CAVTVM. Inimo: SECVRIVS BEL-  
LVM PACE DVBIA. MDCXCIII. (d)

Eo tempore Gallis utilem operam praestitit Ioannes Baert, qui ubique per maria vagabatur,

(d) Loon p. 153. Lochner *Samml. merkw. Med. P. II.* p. 313.

batur, Belgisque inprimis non exiguum  
damnum inferebat, honoribus a rege orna-  
tus. Ab his igitur procul dubio ille numus  
cusus est, in quo eum comparant cum fa-  
moso Stoerzenbechero, qui inter illos prae-  
dones fuit, qui sub finem sec. XIV. omnia  
maria intuta redderent. Illis aegre tandem  
ab vrbibus Hanseaticis, Hamburgensibus in-  
primis, victis, etiam Stoerzenbecher capie-  
batur et plectebatur capite.

A. Imago Stoerzenbecheri barbata. CLAVS  
STOERTZENBECHER PYRA-  
TA FAMOS9 HAMBVRGI NE-  
CAT9. A. 1401. B. Elegans effi-  
gies Baertii longo capillamento ornati.  
IEAN BAERT PYRATA GALLO-  
RVM MAXIMVS. Subtus: NON  
IDEM OMNIBVS FATVM. In ora  
exteriore: CONVENIUNT FACTIS  
PARIBVS PAR NOBILE FRA-  
TRVM. (e)

Praetereo reliquos: in quibus sunt etiam,  
quorum me memini aliquot videre, quos  
odium impotens erga amicos Speneri et  
Franckii, quorum summum de re Christiana  
bene merendi studium, optimum animum

N 4

et

(e) Lochner. P. I. p. 409.

et honestissimam voluntatem aut non potuerunt, aut noluerunt intelligere ii, qui ὀφ. *Ἰδοξῶν* titulo superbi, cum bis ter vlnarum toga per cathedras, scholas et templa ambulabant, quos igitur in Pietistas eorum ira procudit (f).

Delati sumus ad seculum XVIII. cuius primum decennium forte plures numos Satyricos vidit, quam dimidium seculum XVII. Namque sub haec tempora rei numariae studium laete effloruisse videtur, aliis eam scriptis illustrantibus, aliis colligentibus numos plurimos. Inde etiam ardor accensus videtur artificum, quorum tum erant plures peritissimique sculpturae, numorum Satyricorum fabricandorum, quos plures emtores inuenire, charoque pretio emi sciebant. Quare miror, quomodo factum sit, vt Imperator Carolus VI. in litteris patentibus, a. 1715. datis, nullam numorum mentionem fecerit, cum tamen picturarum fiat. — *mit Worten, laesterlichen Büchern, Schrifften, Schmaeh-Carten, schimpflichen Gedichten, Gemäehlden,*

(f) confer Aletophili *Erklaerung verschiedener Schausstücke, welche über die Streitsache des Pietismi und Chätiasmi sind verfertiget worden.* 1697. 12.

*machden, Kupfferstichen, oder andern dergleichen Erfindungen bosshafft ohnbefcheidener Weise angreifen, schmaechen, oder sonst spoettisch anziehen und durchlassen etc. (g)*

Ne vero totum seculum silentio praetereamus, primo decennio qui maxime memorabiles cusi sunt, numos aliquot indicabimus. Neque enim omnes dare nobis propositum est.

A. Effigies ducis. PHILIPPVS DVX ANDEGAVENTIS DECEPTORVM VOTIS OBTRVSVS MDCC. B. Effigies Cardinalis. PORTOCARERO CARD TESTAMENTI FALLACIS ARTIFEX. MDCIC. (*b*)

Quid hoc numo indicetur, ad quam historiam respiciatur, nemo ignorabit.

A. Effigies regis Sueciae. HAEC OMNES VETERVM REVOCAVIT ADOREA LAVROS. Subtus: CAROLVS XII. D. G. SVEC. GOTHOR. REX RVSSORVM TRIUMPHATOR. MDCC. B. Leo dilacerat Draconem. In vicina vrbs Narua cum arce Iuanogrod.

N 5

COM-

(*g*) in Fabri *Staats-Canzley*. P. XXVI. p. 728.

(*b*) Loon P. V. p. 320.

COMPRIME FERALES TORVI  
PRAEDONIS HABENAS. Subtus:  
CALCABITVR ASPER. In ora exte-  
riore: NIL SIBI PERIVRVM SEN-  
SIT PRODESSE FVROREM (i).

Obsidentem paruam quidem, sed bene mu-  
nitam Liuoniae urbem, Naruam, Impera-  
torem Moscouiae cum magno exercitu Rex  
Sueciae d. 20. Nouembris a. 1700. cum multo  
paucioribus militibus aggressus est. Munita  
castra inuasit: copias hostium profligauit:  
multos trucidauit, cepit permultos, et vr-  
bem obsidione liberauit.

A. Pontificis effigies. CLEMENS XI.  
PONTIF. MAX. subtus C. W. B.  
Equus, fraenis solutis, libere currens,  
delabente integumento, et infra iacente  
scheda, cui inscriptum: 7000 Scudi.  
Inscriptum: EQVO NE CREDITE  
TEVCRI. Subtus: AVFVGIA T  
PRO HAC VICE AN. MDCCI. (k)

Post Caroli II. Hispaniarum Regis mortem,  
cum et Austriaca domus succedere vellet, et  
Galli

(i) datur in *Thesauro Numismat. Moderno-  
rum huius seculi.* (Norinberg. fol.) p. 61.

(k) datur ibidem p. 121.

Galli iam regnum occupassent, incertus erat, quid ageret, Pontifex, qui regnum Neapolitanum pro feudo sedis Romanae habet. Tandem Hispanici legati, ducis Vcedae, machinationibus accidit, ut equus tolutarius cum tot, quot narrantur, aureorum dono, d. 29 Iunii a. 1701. in Vaticanum duceretur ornatus integumento, notato insignibus Pontificiis. Sed et Caesareo Legato repugnante, et Pontifice negante, equus expellebatur, per urbem, excusso tegumento, cursitabat et populi risum excitabat. Numum cusum esse a Gothano artifice, Christiano Werinuthio, litterae subscriptae indicant. Respexit ad illud, quod Pontifex antea dicere solebat, equo cum pecunia oblato: *Sufficiant pro hac vice.*

A. Antlia pneumatica, aëre extracto, signata litteris R A V, quam duo equi, quorum alter signatus parmula nuda, frustra distrahere nituntur. Adstat et globum petere videtur vnicornis: desuper aquila fulmina spargit. QVOD VI  
NON POTVIT. B. Manus, cuius quinque digitis inscriptae litterae P. G.  
S. C. L. cochlea globum, in duas partes solutum, aperit. DISIECTVM EST  
ARTE MINISTRA. Subtus: MDCCII.

Exstat

Exstat alius illi simillimus: nisi quod loco aquilae nubes est. cum verbis: NON VI. et in altera parte: SED ARTE. littera P. abest in pollice, cui folium vrticae cum litteris I. W. alligatum.

Huic in omnibus similis est tertius, modulo maior tamen, nisi quod in extrema margine legitur: WAS WAR OHNMÖGLICH ALLER MACHT DAS HAT EIN S. C. H. A. L. G. ZUM STAND GEBRACHT (1).

Magna animorum concordia Duces Brunsvicenses, Rudolphus Augustus et Antonius Viricus, vnito imperio utebantur, huiusque amicitiae testimonia habemus numos plures, in his etiam litteras R. A. V. quae et ad nomina principum respiciunt, et explicantur: *Remigio Altissimi Vni*. Hac vero amicitia quorundam artibus dissoluta, Antonius Viricus hos numos cudi curavit, cuius symbola qui recte intelligere velit, ille, quae apud Koehlerum quidam, qui nomen suum non edidit, disputavit, leget.

A. Effi-

(1) vide ibid. p. 166. et 1023. et duo priores in Koehleri M. B. P. XVI. p. 321. adde *Hallische Anzeigen* a. 1736. N. IX. p. 128. et Ludewigii *Einleitung zu dem Teutschen Münzwesen mittler Zeiten*. p. 197.



A. Effigies reginae. ANNA. D. G. MAG.  
BR. FR. ET HIB. REGINA. Subtus  
R. BOSKAM. F. sculptoris nomen.  
B. Bonna obsessa militibus, et globis  
innmissis petita. BONA A MALIS  
BREPTA. Subtus: SOCIALIBVS  
ARMIS IDIB. MAII. MDCCIII. (m)

Bonnam, quam Elector Colonienſis Gallis  
tuendam dederat, defendit Alegrius: obse-  
dere inde a d. 3 Maii. a. 1703. dux Marle-  
burgius, Obdamius, Fagelius, et, qui coe-  
lum terra miscere videbatur tormentis suis,  
Coehornius: quibus se d. XIX. dedit. Hu-  
ius rei causa in hoc numo luditur, nescio  
tamen, an satis ingeniose. Ipse etiam nu-  
mus, qui in honorem Coehornii percussus,  
nescio an placiturus sit Grammaticis. Habet  
enim versum:

*Vt tonus euertit tubarum moenia quon-*  
*dam,*

*Sicque tonans Coehorn moenia, Bonna, tua.*

Caeterum etiam in hoc numo idem est ver-  
borum lusus: *En mala Bonna diu sic bona*  
*facta breui.* Sed perditte amare se has  
ineptias, Germania quotidie fere nouis exem-  
plis ostendit.

A. Fa-

(m) exstat ibid. p. 267.

A. Facies principum duorum, ad se inuicem conuersae: alter fascia aurei vel-  
 leris, alter S. Georgii ornatus: illi  
 adscriptum: EVGENIVS D. SABAV-  
 DIAE: huic: IOH. D. MARLEBO-  
 ROW. in imo: HIC POLLVX HIC  
 CASTOR ADEST, QVOS GLORIA  
 FRATRES HOOGSTETTEQVE  
 FACIT. NVNC QVOQVE GALLE  
 TVMES. B. Praelium: milites qui-  
 dam flexu genu gladium tradentes du-  
 ci: superne in aëre Fama, cum dua-  
 bus tubis. Inscriptum: PIACVLA  
 TEMERITATIS GALLICAE. In  
 propinquo sub Dei specie Danubius, et  
 varii suffocati flumine milites cum tor-  
 mentis. In imo: GALLE, RETRO  
 PROPERA, VVLTVS PERFERRE  
 DECOROS NON POTES, AVT  
 TVMVLVM SERVITIVMQVE VI-  
 DE. XIII. AVG. MDCCIIII. (n)

Satius duco, nihil, quam pauca dicere, de  
 eo praelio, quo Gallorum audacia fracta,  
 impetusque retusus, Germania liberata; et  
 immortalis gloria fortissimis Ducibus conci-  
 liata est.

A. Re-

(n) datur ibidem p. 390.

A. Regis Romanorum Iosephi imago laureata, quam cingunt haec Virgiliana:

O SATE GENTE DEVM GERMANAM EX HOSTIBVS VRBEM BIS REVEHIS NOBIS. VIRG. In imo: LANDAVIA PER R. IOSEPHVM ITERVM LIBERATA. 25 NOV. 1704. G. F. N. (monetarii nomen: *Georgius Fridericus Nürnberger.*) B. Spelunca Caci munita, sed expugnata ab Hercule (o) SPEM CVSTODITA FEFELLIT. VIRG. Subtus: HERCVLES ROMANVS AVG. In exergo: BIS CESSIT LEOPOLDO MAGNO ET REGI IOSEPHO (p).

Qui Landavia expugnata primum fortitudinis specimen ediderat, eandem urbem, a. 1703. a Gallis iterum captam, et defensam a duce forti d. 25 Nou. a. 1704. iterum feliciter expugnauit. Inscriptione vero in auersa parte respicitur ad eam, quam Vaubanius portae cuidam Landauienti praefixerat: *Haec nemini cedit.*

A. Tres columnae catena iunctae. Primae cum corona laurea, inscriptum:

PVGNA

(o) vid. *Virgil, Aen. L. VIII.*

(p) datur eodem loco p. 430.

PVGNA TERRESTRI II. IVL. ET  
 XIII. AVG. secundae, Cui corona  
 muralis imposita, additum: AVGV-  
 STA VLMA LANDAV TRAR-  
 BACH GIBALTAR ALIISQVE  
 RECEPTIS: tertiae vero cum nauali  
 corona: PVGNA NAVALI XX IVLIII  
 AVGVSTI. Subtus: ANNVS  
 MDCCIV et in ambitu: GERMANIS  
 ANGLIS BATAVIS FELICISSI-  
 MO GALLIS HISPANIS BAVARIS  
 INFELICISSIMVS. B. Haec inscri-  
 ptio: LVDOVICO MAGNO QVI BA-  
 VARIS DEBELLATIS GALLIS  
 TOTIES DEVICTIS SOCIIS ELE-  
 CTORIBVS BIS SVBACTIS GER-  
 MANIS ANGLIS BATAVIS  
 TRIUMPHANTIBVS SVIS CLAS-  
 SIBVS FVGATIS ET INCENSIS  
 A FOEDERATIS PACEM EXPECTAT  
 PETIT ANNO MDCCIV. (q)

Cusus est hic numus eo anno, qui foedera-  
 tis contra Galliam principibus felicissimus  
 erat: cum sub finem illius arcem Graeuen-  
 burg cepissent, hybernorum prope Mosel-  
 lam securitatē adseruissent, suisque excur-  
 sionibus

(q) exstat ibidem p. 439. Loon P. V. p. 4.

fionibus Metas vsque aditum aperuissent.  
Respicitur vero inprimis ad numum a. 1678.  
Parisiis cūsum, in aduersa regis imaginem  
cum verbis: LVDOVICVS MAGNVS REX,  
in auersa hanc inscriptionem habentem:  
*Ludovico Magno, qui Batavis debellatis  
Hispanis toties deuictis Sequanis bis subactis  
Germanis ubique superatis hostium classibus  
fugatis et incensis toti fere Europae coniu-  
ratae et foederatae pacem dedit imperauit  
a. 1678. quam inscriptionem si quis insolentissimam esse dixerit, et reliquis, quae tum conspiciebantur, monumentis similem, aequo profecto Ioue iudicabit, facietque mecum.*

Alium numum, qui huc pertinet, debeo  
Keyßlero (r).

A. AVGVSTA VINDELICOR D. XIV.  
DEC. MDCCIII. IN ANGVSTIIS  
INOPINATO EX ANGVSTIISQ. LI-  
BERATA D. XIV. AVG. MDCCIV.

B. VLMA AB OVI OVI SVIBVSQVE  
LIBERATA. XIII. SEPT. MDCCIV.

Apparet vero, ipseque monet, respici cum  
ad porcorum grunnitum, tum ad verbum  
Gallicum,

(r) in *neuesten Reisen* p. 99. T. I.

Gallicum, quo in adfirmando vtuntur: Ba-  
varosque ob porcorum pastum a vicinis saepe  
irrideri: ideoque numo hoc vtramque na-  
tionem tangi.

Andegauensis dux equo concitato fugat,  
diademate capite decidente. Barcel-  
lona cum portu, obsidione clausa. In  
aëre genius scutum Austriacum soli  
obuertit. SOLIS ECLIPSIS D. 12  
MAI. Infra: BARCELLONA OBSI-  
DIONE LIBERATA PHILIPPO AN-  
DEGAV. EX HISP. FUGATO.

Duci Marleburgico, hostibus prostratis,  
inequistanti, quatuor foeminae, murali-  
bus coronis instructae, claves offerunt.  
VICTORIARVM IMPETVS. Sub-  
tus: SVB DVCE MARLEBURG.  
VICTORE PERPETVO GALL.  
PROFLIGATIS BRABANTIA ET  
FLANDRIA EREPTAE MDCCVI.

In limbo: SIC SOL CRESCENTES DE-  
CEDENS DVPLICAT VMBRAS. (s)

Vrbem Cataloniae amplissimam, Barcello-  
nam, captam a. 1705. ab Hispaniarum rege  
Carolo

(s) Exstat ibid. p. 583. et in Loon P. V. p. 33.  
Lochneri *Sammlung merkw. Med.* T. III.  
P. 409.

Carolo, III. sequenti anno Comes Tolosa-  
nus classe, et dux Noaillius copiis obsede-  
runt: quibus denique Philippus V. ipse ac-  
cessit. Sed qui sub praefecto Comite de  
Vhlefeld vrbein defendebant, fortissime se  
gesserunt vsque ad aduentum classis ex An-  
glicis et Batavis nauibus compositae. Qui  
cum die VIII. Maii accidisset, et classis au-  
fugit, et copiae terrestres, maxima rerum  
suarum parte relicta, fugam ceperunt celer-  
rimam. Illius vero diei hora decima ante-  
meridiana, solis lumen aliquamdiu obscu-  
ratum fuit, quasi ipse sol Satyram facere  
voluerit in regem Galliae, qui solis simbolo  
utebatur. Illis: *victoriarum impetus*, respi-  
citur ad numum, Galliae regis honori antea  
dicatum cum eadem inscriptione (t).

A. Dux Sabaudiae, Victor Amadeus, et princeps, Eugenius, se ante portam Augustae Taurinorum complectuntur: aliis manibus versus hunc extendentibus: iacentibus in terra variis armis, et fugientibus hostibus. Sol e nubibus emergens radios spargere incipit,

0.2

**et**

(t) vid. *Medailles sur les principaux evenements du regne entier de Louis le grand.* Paris. 1723. n. 152.

et fama tuba cantat, schedam gestans,  
 cui inscriptum: SABAVDIA LIBE-  
 RATA IO TRIUMPHE. In imo:  
 VICTORI AMADEO ET EVGE-  
 NIO PRINCIPP. SABAVD. GAL-  
 LICANA OBSIDIONE PROFLI-  
 GATA AVGVST. TAVRIN. LIBE-  
 RANTIBVS. VII. SEPTEME. B.  
 Phaeton e curru in vndas delabitur:  
 MERGITVR ERIDANO. MDCCVI.  
 M. SMELTZING (u).

Augustam Taurinorum, quam vnâ fere  
 yrbium reliquarum reliquerat fortuna Victo-  
 ri Amadeo, obsidione graui pressit dux Fe-  
 villadaeus. Illa igitur a Daunio fortissime  
 defensa, et die VII. Septembr. a. 1706. a Cae-  
 sareis liberata, Gallis fufis, et castris captis,  
 hic numus a Belgico artifice cufus est.

A. Effigies Reginae. ANNA D. G. MAG.  
 BR. FR. ET HIB. REGINA. B.  
 Abimelech, qui dum portas accendere  
 vult, a muliere lapide percutitur, et  
 satellitem orat, vt se occidat. PER-  
 CVTE ME NE DICATVR QVOD A  
 FOEMINA INTERFECTVS SIM.  
 IVDIC. G. 9.

Est

(u) exstat, ibid. p. 607. Loon R. V. p. 44.



Est nutus percussus, postquam urbes Me-  
nin, Dendermonde, Ath, expugnatae, aliae-  
que captae erant, et in Caroli III. potesta-  
tem venerant.

A. Ferox equus, cuius integumentum li-  
lio ornatum, equite excusso, fugit.  
NOVA VELOCEM CINGULA  
LAEDIT EQVVM. B. Vrbs Nea-  
polis cum portu et castellis. Adu-  
nientes milites a procedentibus ciuibus  
rainis palmae excipiuntur. DESER-  
TOS VIDERE LOCOS LITTVS-  
QVE RELICTVM. In imo: NEA-  
POLIS A GALL. DESERT. A CAES.  
OCC. D. 7 IVL. 1707. In margine:  
PARET EQVVS LENTIS ANIMO-  
SVS HABENIS. OVID. (x).

Aduentante Caesareo exercitu, praefectus re-  
gius, Escalonae dux, omnem spem regni  
Neapolitani defendendi abiecit, et Gaëtani  
cum proceribus abiit. Capua occupata, pro-  
pius cum ad moenia Neapoleos accessissent  
copiae, die 7 Iul. a. 1707. clauēs vr̄bis illis tra-  
duntur, vnaque vr̄bs Caroli imperio: deleta  
a populo aerea ducis Andegauensis statua.

O 3

A. Duo

(x) ibid. p. 687. Loon. P. V. p. 52. et Loch-  
ner in *Samml. m. M. P. II.* p. 265.

A. Duo heroes Romano more induti, et laurea fecta manibus tenentes, discernunt duo lilia ex caule, tribus liliis ornato. AD EXORNANDAM LAUREAM. Subtus: EVGENII ET MARLBORVGII CONIVNCTIO GALLORVM DISSIPATIO. B. Gallus gallinaceus frustulum panis hamo inditum deglutiens capitur ab homine sub arbore sedente. VAE TIBI LVDENTI NAM MOX POST IVBILA FLEBIS. Infra: GALLI GANDAVO ET BRVGA GAPTA ALDENARDAM OBSESVRI VINCVTVR MDCCIIIX. XL IVL. (y)

Post irritum conatum Gallorum, Scotiam cum Iacobo sibi Walliae principis nomen arrogante, inuadendi, non felicius euenero, quae a. 1708. moliebantur. Nam et statim, ac ex hybernis abiissent, eos exercitus foederatorum principum anteuertit, et d. XI. Iulii praelio vicit, et fugauit ad Aldenardam, multaque alia egit felicissime.

A. Turris immanis Babylonica, cum multis per planitiem dissipatis hominibus. CONFVNDAMVS LINGVAM EORVM

(y) Ibid. p. 796. Loon P. V. p. 106.

247 RVM VT NON AVDIAT VNVS.  
271 QVISQVE VOCEM PROXIMI SVI.  
Subtus: RYssel VEL INSVLAE  
PER PRINCIPEM EVGENIVM  
OBSESSA 22 AVG. ET 23 OCT.  
1001 RECEPTA. 1708. B. Vrbs obsidio-  
ne clausa. Sol et Luna: SISTE SOL  
IN GIBEON ET LVNA IN VAL-  
LE AIALON. In imo: CASTEL-  
LVM RYssel OBSESSVM XXVII  
1027 OCT. RECEPTVM VERO IX DEC.  
( ) In extrema ora: VNITA VIRTVS  
VALET (z).

De forti Insularum defensione per Mare-  
Schallum Buffterium et felici illarum ex-  
pugnatione per Eugenium diximus iam alio  
loco.

A. Effigies reginae. ANNA DEI GRA

MAG BR FR ET HIB REGINA.

2 B. Leo gallum ex labyrintho fugat.

27 FATA VIAM INVENIENT. Infra

PRAEL. WYNENDAL. 28 SEP. 1708.

2 A. Idem typus. B. Gallus leonem fu-

24 giens: et fluxius Scaldis, sub persona  
hominis mirabundus. IACTABAS

O 4

QVON-

(z) datur ibid. p. 833.

QUONDAM CANTANDO FUGAS-  
SE LEONEM. Infra: ELUVIVS  
SCALDIS SVPERATVS. HOS TE  
ASPICIENTE. D. 26 NOV. 1708.

Respicitur forte ad illum numum, qui a. 1661.  
cufus erat a Gallis.

A. Effigies regis armata. LVD. XIII.  
D. G. FR. ET NAV. REX. B. Gal-  
lus lauro infidens; quem fugit leo.  
VENI VIDI VICI. Infra: L'ORDI-  
NAIRE DES GUERRES. 1661. (a)

A. Idem typus. B. Leo sub pedibus scu-  
tum cum hiliis et clauem habet: altero  
pede prehendit gallum. NVNC TV  
GALLE FUGIS. DVM LEO BELGA  
FREMIT. In imo: INSVLA CA-  
PTA XXIII OCTOB. ET ARCE  
IX DECEMB MDCCVIII. (b)

A. Phaeton in curru solis Zodiaci signis  
terretur. SOLEM MENTITVR  
QVEM SIDERA TERRENT. B.  
Sol alto monte absconditus. SOL  
RVIT INTEREA ET MONTES  
VMBRANTVR. In imo: STRAGES  
GALL

(a) Loon. P. III. p. 14.

(b) Loon. P. V. p. 111. et 123. (c)

GALLI AD MONTES HANNON.  
XI SEPT. MDCCIX. (c)

A. Imago Regis armata humerotenus.  
CAROLVS, III. D. G. HISPAN. ET  
INDIAR. REX. Infra P. H. M. (id  
est: *Philipp Heinrich Müller*, Augu-  
stanus artifex). B. Miles Romano  
more indutus gladium dextra tenens,  
sinistra arripiens Harpyiam: duae Har-  
pyiae ex aëne decedentes quasi victae.  
SCITE PATRIDISONTES HARPYIAS  
PELLERE REGNO. Subtus: VI-  
CTORIA AD LERIDAM IPSIVS  
REGIS CONTRA DUCEM. 1710. (d)

Cum Dux Andegauensis castra sua mutasset,  
rex Carolus, Belgicis, Anglicis, et Caesa-  
reis militibus instructus, illius copias ante-  
vertit, et die 27 Jul. adortus est, vicit et fu-  
gavit.

A. Sol Francicus globo terrarum obscu-  
ratus. DEFECTVM LVMINE VI-  
DIT. B. Duo milites pallio insiden-  
tes ludunt tribus talis. Gallus prope  
O. 15. fe  
(c) Loon P. V. p. 145. TH. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000. 1001. 1002. 1003. 1004. 1005. 1006. 1007. 1008. 1009. 1010. 1011. 1012. 1013. 1014. 1015. 1016. 1017. 1018. 1019. 1020. 1021. 1022. 1023. 1024. 1025. 1026. 1027. 1028. 1029. 1030. 1031. 1032. 1033. 1034. 1035. 1036. 1037. 1038. 1039. 1040. 1041. 1042. 1043. 1044. 1045. 1046. 1047. 1048. 1049. 1050. 1051. 1052. 1053. 1054. 1055. 1056. 1057. 1058. 1059. 1060. 1061. 1062. 1063. 1064. 1065. 1066. 1067. 1068. 1069. 1070. 1071. 1072. 1073. 1074. 1075. 1076. 1077. 1078. 1079. 1080. 1081. 1082. 1083. 1084. 1085. 1086. 1087. 1088. 1089. 1090. 1091. 1092. 1093. 1094. 1095. 1096. 1097. 1098. 1099. 1100. 1101. 1102. 1103. 1104. 1105. 1106. 1107. 1108. 1109. 1110. 1111. 1112. 1113. 1114. 1115. 1116. 1117. 1118. 1119. 1120. 1121. 1122. 1123. 1124. 1125. 1126. 1127. 1128. 1129. 1130. 1131. 1132. 1133. 1134. 1135. 1136. 1137. 1138. 1139. 1140. 1141. 1142. 1143. 1144. 1145. 1146. 1147. 1148. 1149. 1150. 1151. 1152. 1153. 1154. 1155. 1156. 1157. 1158. 1159. 1160. 1161. 1162. 1163. 1164. 1165. 1166. 1167. 1168. 1169. 1170. 1171. 1172. 1173. 1174. 1175. 1176. 1177. 1178. 1179. 1180. 1181. 1182. 1183. 1184. 1185. 1186. 1187. 1188. 1189. 1190. 1191. 1192. 1193. 1194. 1195. 1196. 1197. 1198. 1199. 1200. 1201. 1202. 1203. 1204. 1205. 1206. 1207. 1208. 1209. 1210. 1211. 1212. 1213. 1214. 1215. 1216. 1217. 1218. 1219. 1220. 1221. 1222. 1223. 1224. 1225. 1226. 1227. 1228. 1229. 1230. 1231. 1232. 1233. 1234. 1235. 1236. 1237. 1238. 1239. 1240. 1241. 1242. 1243. 1244. 1245. 1246. 1247. 1248. 1249. 1250. 1251. 1252. 1253. 1254. 1255. 1256. 1257. 1258. 1259. 1260. 1261. 1262. 1263. 1264. 1265. 1266. 1267. 1268. 1269. 1270. 1271. 1272. 1273. 1274. 1275. 1276. 1277. 1278. 1279. 1280. 1281. 1282. 1283. 1284. 1285. 1286. 1287. 1288. 1289. 1290. 1291. 1292. 1293. 1294. 1295. 1296. 1297. 1298. 1299. 1300. 1301. 1302. 1303. 1304. 1305. 1306. 1307. 1308. 1309. 1310. 1311. 1312. 1313. 1314. 1315. 1316. 1317. 1318. 1319. 1320. 1321. 1322. 1323. 1324. 1325. 1326. 1327. 1328. 1329. 1330. 1331. 1332. 1333. 1334. 1335. 1336. 1337. 1338. 1339. 1340. 1341. 1342. 1343. 1344. 1345. 1346. 1347. 1348. 1349. 1350. 1351. 1352. 1353. 1354. 1355. 1356. 1357. 1358. 1359. 1360. 1361. 1362. 1363. 1364. 1365. 1366. 1367. 1368. 1369. 1370. 1371. 1372. 1373. 1374. 1375. 1376. 1377. 1378. 1379. 1380. 1381. 1382. 1383. 1384. 1385. 1386. 1387. 1388. 1389. 1390. 1391. 1392. 1393. 1394. 1395. 1396. 1397. 1398. 1399. 1400. 1401. 1402. 1403. 1404. 1405. 1406. 1407. 1408. 1409. 1410. 1411. 1412. 1413. 1414. 1415. 1416. 1417. 1418. 1419. 1420. 1421. 1422. 1423. 1424. 1425. 1426. 1427. 1428. 1429. 1430. 1431. 1432. 1433. 1434. 1435. 1436. 1437. 1438. 1439. 1440. 1441. 1442. 1443. 1444. 1445. 1446. 1447. 1448. 1449. 1450. 1451. 1452. 1453. 1454. 1455. 1456. 1457. 1458. 1459. 1460. 1461. 1462. 1463. 1464. 1465. 1466. 1467. 1468. 1469. 1470. 1471. 1472. 1473. 1474. 1475. 1476. 1477. 1478. 1479. 1480. 1481. 1482. 1483. 1484. 1485. 1486. 1487. 1488. 1489. 1490. 1491. 1492. 1493. 1494. 1495. 1496. 1497. 1498. 1499. 1500. 1501. 1502. 1503. 1504. 1505. 1506. 1507. 1508. 1509. 1510. 1511. 1512. 1513. 1514. 1515. 1516. 1517. 1518. 1519. 1520. 1521. 1522. 1523. 1524. 1525. 1526. 1527. 1528. 1529. 1530. 1531. 1532. 1533. 1534. 1535. 1536. 1537. 1538. 1539. 1540. 1541. 1542. 1543. 1544. 1545. 1546. 1547. 1548. 1549. 1550. 1551. 1552. 1553. 1554. 1555. 1556. 1557. 1558. 1559. 1560. 1561. 1562. 1563. 1564. 1565. 1566. 1567. 1568. 1569. 1570. 1571. 1572. 1573. 1574. 1575. 1576. 1577. 1578. 1579. 1580. 1581. 1582. 1583. 1584. 1585. 1586. 1587. 1588. 1589. 1590. 1591. 1592. 1593. 1594. 1595. 1596. 1597. 1598. 1599. 1600. 1601. 1602. 1603. 1604. 1605. 1606. 1607. 1608. 1609. 1610. 1611. 1612. 1613. 1614. 1615. 1616. 1617. 1618. 1619. 1620. 1621. 1622. 1623. 1624. 1625. 1626. 1627. 1628. 1629. 1630. 1631. 1632. 1633. 1634. 1635. 1636. 1637. 1638. 1639. 1640. 1641. 1642. 1643. 1644. 1645. 1646. 1647. 1648. 1649. 1650. 1651. 1652. 1653. 1654. 1655. 1656. 1657. 1658. 1659. 1660. 1661. 1662. 1663. 1664. 1665. 1666. 1667. 1668. 1669. 1670. 1671. 1672. 1673. 1674. 1675. 1676. 1677. 1678. 1679. 1680. 1681. 1682. 1683. 1684. 1685. 1686. 1687. 1688. 1689. 1690. 1691. 1692. 1693. 1694. 1695. 1696. 1697. 1698. 1699. 1700. 1701. 1702. 1703. 1704. 1705. 1706. 1707. 1708. 1709. 1710. 1711. 1712. 1713. 1714. 1715. 1716. 1717. 1718. 1719. 1720. 1721. 1722. 1723. 1724. 1725. 1726. 1727. 1728. 1729. 1730. 1731. 1732. 1733. 1734. 1735. 1736. 1737. 1738. 1739. 1740. 1741. 1742. 1743. 1744. 1745. 1746. 1747. 1748. 1749. 1750. 1751. 1752. 1753. 1754. 1755. 1756. 1757. 1758. 1759. 1760. 1761. 1762. 1763. 1764. 1765. 1766. 1767. 1768. 1769. 1770. 1771. 1772. 1773. 1774. 1775. 1776. 1777. 1778. 1779. 1780. 1781. 1782. 1783. 1784. 1785. 1786. 1787. 1788. 1789. 1790. 1791. 1792. 1793. 1794. 1795. 1796. 1797. 1798. 1799. 1800. 1801. 1802. 1803. 1804. 1805. 1806. 1807. 1808. 1809. 1810. 1811. 1812. 1813. 1814. 1815. 1816. 1817. 1818. 1819. 1820. 1821. 1822. 1823. 1824. 1825. 1826. 1827. 1828. 1829. 1830. 1831. 1832. 1833. 1834. 1835. 1836. 1837. 1838. 1839. 1840. 1841. 1842. 1843. 1844. 1845. 1846. 1847. 1848. 1849. 1850. 1851. 1852. 1853. 1854. 1855. 1856. 1857. 1858. 1859. 1860. 1861. 1862. 1863. 1864. 1865. 1866. 1867. 1868. 1869. 1870. 1871. 1872. 1873. 1874. 1875. 1876. 1877. 1878. 1879. 1880. 1881. 1882. 1883. 1884. 1885. 1886. 1887. 1888. 1889. 1890. 1891. 1892. 1893. 1894. 1895. 1896. 1897. 1898. 1899. 1900. 1901. 1902. 1903. 1904. 1905. 1906. 1907. 1908. 1909. 1910. 1911. 1912. 1913. 1914. 1915. 1916. 1917. 1918. 1919. 1920. 1921. 1922. 1923. 1924. 1925. 1926. 1927. 1928. 1929. 1930. 1931. 1932. 1933. 1934. 1935. 1936. 1937. 1938. 1939. 1940. 1941. 1942. 1943. 1944. 1945. 1946. 1947. 1948. 1949. 1950. 1951. 1952. 1953. 1954. 1955. 1956. 1957. 1958. 1959. 1960. 1961. 1962. 1963. 1964. 1965. 1966. 1967. 1968. 1969. 1970. 1971. 1972. 1973. 1974. 1975. 1976. 1977. 1978. 1979. 1980. 1981. 1982. 1983. 1984. 1985. 1986. 1987. 1988. 1989. 1990. 1991. 1992. 1993. 1994. 1995. 1996. 1997. 1998. 1999. 2000. 2001. 2002. 2003. 2004. 2005. 2006. 2007. 2008. 2009. 2010. 2011. 2012. 2013. 2014. 2015. 2016. 2017. 2018. 2019. 2020. 2021. 2022. 2023. 2024. 2025. 2026. 2027. 2028. 2029. 2030. 2031. 2032. 2033. 2034. 2035. 2036. 2037. 2038. 2039. 2040. 2041. 2042. 2043. 2044. 2045. 2046. 2047. 2048. 2049. 2050. 2051. 2052. 2053. 2054. 2055. 2056. 2057. 2058. 2059. 2060. 2061. 2062. 2063. 2064. 2065. 2066. 2067. 2068. 2069. 2070. 2071. 2072. 2073. 2074. 2075. 2076. 2077. 2078. 2079. 2080. 2081. 2082. 2083. 2084. 2085. 2086. 2087. 2088. 2089. 2090. 2091. 2092. 2093. 2094. 2095. 2096. 2097. 2098. 2099. 2100. 2101. 2102. 2103. 2104. 2105. 2106. 2107. 2108. 2109. 2110. 2111. 2112. 2113. 2114. 2115. 2116. 2117. 2118. 2119. 2120. 2121. 2122. 2123. 2124. 2125. 2126. 2127. 2128. 2129. 2130. 2131. 2132. 2133. 2134. 2135. 2136. 2137. 2138. 2139. 2140. 2141. 2142. 2143. 2144. 2145. 2146. 2147. 2148. 2149. 2150. 2151. 2152. 2153. 2154. 2155. 2156. 2157. 2158. 2159. 2160. 2161. 2162. 2163. 2164. 2165. 21

se habet iacentes tres numos, quibus  
 inscriptum: ARRAS ET PARIS. Al-  
 ter ex foederatis tres, et in illis: RY-  
 SEL MONS DOORNICK. Quasi  
 perdidisset, tradit Gallus illi numum  
 cum nota: DOUAY. Supra SPES  
 PERDENS. Infra: DVACVM GAL-  
 LIS PACEM SPERN. EREPTVM  
 MDCCX.

A. Regina dormienti in tabernaculo, pro-  
 pe quod homines laqueum habentes,  
 Ludouico crines abscindit: PHILI-  
 STER VBER DIR SIMSON. In  
 imo: POST VARIAS VRBES ET  
 DVACVM GALLIS EREPTVM.  
 D 27 IVN 1710. B. Regina cithara  
 ludens. Ludouicus habitu valetudina-  
 rii, obuolutis cruribus, sustentans se  
 duobus baculis, saltat. *Il faut s'ac-*  
*commoder aux Dames.* In imo. LV-  
 DOVIC MAGN ANNA ILLO MA-  
 IOR (e).

A. Caput Caroli. CAROLVS III. D. G.  
 HISPAN. ET INDIAR. REX. B.  
 aquila gallum discerpens. NVNC  
 CRVOR ET VVLSAE LABVNTVR  
 AB  
 (e) vide Loon P. V. p. 165.]

AB AETHERE PLUMAE. Infra:  
DE GALLIS IN CATAL ET AR-  
RAGONIA. 1710.

A. Caput laureatum: CAROLVS III.  
HISPANIAR ET INDIAR REX  
CATHOL. B. Rex Philippus fugiens,  
et ad Iesuitam dicens: QVEM FV-  
GIAM NOVI AD QVEM AVTEM  
FVGIAM NEQVAQVAM. In imo:  
CAROLVS DEVICIT DVC ANDE-  
GAV EXERCIT. XXVII IVL DE-  
LEVIT C FEST S. P. IGNAT.  
LOGOL. c1010CCX. ALMENAR.

A. Idem typus, qui supra. B. Rex Phi-  
lippus, habitu regis, vt aiunt, thea-  
tralis militibus dicit: PLA V D I T E  
NVNC ILICET. Infra: PHILIPPI  
EXERCITVS FVNDITVS SVBLA-  
TVS AD SARAGOSSAM. DIE XX  
AVGVSTI MDCCX. (f)

Verum nolumus plures commemorare, nul-  
losque omnino addere, ne exhibeamus, quos  
quisquam ad sui contumeliam pertinere queri  
possit. Est vero eorum numerus magnus,  
atque

(f) Loon P. V. p. 159.

atque merito illud a primo seculi huius anno usque ad decimum quintum circiter tempus Satyricorum numorum prouentu feracissimum appellari potest. Videtur quidem paulum restincta esse inde ab eo tempore horum numorum cum sculpendorum tum emendorum cupiditas: minime tamen res ipsa omnino est abolita. Vidi ego, et in manibus habui plures numos, qui tempore belli, post Caroli VI. mortem contra Austriacam domum orti, cusi erant: vidi etiam quosdam, quibus bellum, quo nuper Germania misere deuastata est, occasionem dederat. Sed ab his omnibus memorandis abstineo. Erit fortasse post centum annos, qui telam a nobis inceptam pertexat, eademque libertate nostrae aetatis numos commemoret, quae ego, qui maiorum nostrorum tempore prodierunt, narraui. Ille igitur, quicumque fuerit, in quibus errauimus, corriget, quae a nobis neglecta, addet, quae certas ob causas omissa, liberaliter adiiciet. Nulla est rerum humanarum, quae non emendationem requirat: nulla, in qua perficienda non plus valeat duorum diligentia, quam unus, qui primus in illa elaborauerit. Meo animo nihil gratius est, quam discere, erroresque, si etiam cum famae detrimento

scribi



fieri debeat, lubentissime et ipse emendo, et aliis mihi hoc beneficium tribuentibus magnam gratiam habeo. Haec cogitato, mi bone, et simul, si quaedam a me non infeliciter explicata senseris, si Te in quibusdam adiutum a me animaduenteris, immo si me in re nondum antea a quoquam diligentius explicata non pessime versatum fuisse videris: nomen nostrum cum beneuolentia quadam et comitate usurpare memento.

---

## ADDENDA ET EMENDANDA

**A**d p. 8.] Quid? quod etiam Satyricam statuam sibi inuenisse visus est Maffei. Nam de statua marmorea L. Veri, in hortis Matthaeiorum, nuda dicit: *E può essere, che nella nudità del corpo l'artefice avesse intenzione di dinotare piuttosto, che il portamento eroico con apparente titolo d'onore, la sua sfrenata lascivia.* v. *Raccolta di Statue antiche e moderne.* n. 106. Sed merito in notis ad *Museum Capitolinum* dissentit Bottarius, ostenditque, veteres, si indicare velent, aliquem inter heroas et Deos numeratum esse, illum nudam finxisse. vides

T. III.

T. III. p. 125. vnde etiam Augusti nudi statua apparet ibidem *tab. 52.*

Ne quidquam praeteream, ad gemmas Satyricas, de quibus locuti sumus, refert I. G. Wachterus in *Miscellan. Berolinens. Cont. II.* p. 342. eam, quae monstrum exhibet e capitibus, humano, equino, arietino compositum, cum pedibus gallinaceis. Vitia tyrannorum in ea inuenit, artificique propositum fuisse coniicit, hac membrorum congerie principis alicuius ingenium describere. Sed ipse videtur non multum suae opinioni tribuere. vide Gorlaei *Dactyliothecam.* P. II. n. 309. 316. 317.

Sed, ut fit in latissimo harum rerum ambitu, quae summi momenti, quaeque primo loco memoranda erant, ea omisi. Nempe repetere ea debebam, quae eruditissimus Comes Caylus in opere pulcherrimo: *Recueil d'antiquités Egyptiennes, Etrusques, Grecques, Romaines, et Gauloises.* T. III, p. 280. de tribus signis satyricis disputauit. Totam vero illius orationem hac transferre lubet, praesertim cum opus ipsum non omnium in manibus sit:

*Les hommes ont toujours été frappés du ridicule; et les nations les plus sages ont*  
non

non seulement succombé au plaisir de le relever, souvent encore elles ont fait servir les Arts à communiquer l'impression, qu'elles en avoient reçue. Plin & quelques Historiens ont rapporté plusieurs exemples de ces sortes de Critiques, que la Grèce leur avoit fournies: ainsi je ne doute pas, que dans le nombre des monumens, qui sont venus jusqu'à nous, il n'y en ait plusieurs de satyriques: mais le caractère des personnages étant aussi inconnu, que le fonds de la plaisanterie, il est impossible aujourd'hui de sentir la finesse de ces badinages, aux quels il est certain que la ressemblance extérieure ajoute infiniment. Nous ne pouvons donc les appercevoir, que très-généralement, & même avec peine, d'autant qu'il est rare de trouver des monumens de ce genre, aussi peu douteux, que celui de ce Numero.

Il représente un Sénateur Romain avec toute la gravité de son état, c'est à dire, habillé d'une toge, plus exactement rendue peut-être, que sur aucun autre monument. Ce digne Consulaire tient à la main le volume, ou le rouleau, qu'on étoit dans l'habitude de donner aux hommes de cet état. Outre que la tête de ce personnage est celle  
d'un

d'un Ours parfaitement dessinée, l'habitude du corps, le maintien & la position des pieds ressemblent à cet animal. J'avoue, que le *sexinium* ne paroît point ici : il étoit un témoignage, qu'on avoit exercé les principaux emplois du Sénat. Cependant je croirois volontiers, que cette critique, ou cette charge, pour employer le terme consacré par les Modernes, seroit celle d'un Consul; cette dignité mettant un homme plus au jour & l'exposant davantage au ridicule. Il paroît du moins, que ce portrait est celui d'un homme fort connu dans son tems : car on ne prend point la peine de faire jetter en bronze une figure, pour tourner en ridicule un homme ignoré. L'examen des Consuls du Haut-Empire, car le bon goût du travail donne une pareille dette à ce monument, pourroit, absolument parlant, faire retrouver le nom de celui, qu'on a eu en vue, mais l'éclaircissement ne vaudroit pas la peine de la recherche.

Ce petit Bronze ne peut être mieux conservé, ni plus précieux par sa rareté. On en voit un à peu près pareil dans le Cabinet des Jésuites de Rome, & dont le volume n'est pas plus considérable. Ignore les proportions

portions & la matière de l'Ane, que possède le Cardinal Albani, & qui paroît revêtu de la toge. Je ne connois, que ces trois Figures aussi peu douteuses dans ce genre. Celle de ce Numero a été trouvée depuis peu de tems à Rome, d'où elle m'a été envoyée.

*Hauteur un pouce dix lignes.*

Ad p. 10. lin. 9.] Eruditissimus Comes, Caylus, dedit etiam caput e terra cocta, artificis Etrusci opus, cum lingua ore exserta. v. *Recueil d'Antiquités Egyptiennes, Etrusque Grecque. et Romain.* T. II. tab. XXVI. n. 1. p. 80. Prudenter vero addit: La langue hors de la bouche; singularité, que l'on trouve aussi sur les Medailles, ne marquoit peut-être pas, comme aujourd'hui, la dérision & l'indécence. On ne finiroit pas, si on vouloit se livrer à des conjectures toujours arbitraires sur des matières voilées d'une si grande obscurité.

Ad p. 36.] Copiosissime doctissimeque Diagramma Claudianum illustratur in libro eruditissimo: *Nouveau Traité Diplomatique par deux religieux Bénédictins.* P. II. Sect. III. c. 1. art. 2. §. 6. 7. p. 44-48. De nostro numo dicitur: *C'est un trophée érigé au Di-*

P

*gamma,*

*gamma, au plutôt à son Auteur, à cause de la victoire remportée sur les Bretons.*

Ad p. 37.] De numis plumbeis dicenti nescio quomodo exciderit liber Franc. Ficoronii *de plumbeis antiquorum numismatibus, tam sacris, quam profanis, dissertatio latine versa. a* Domin. Cantagallio. *Romae* 1750. 4. Nec poenitebit legisse ea, quae Comes Caylus in libro iam aliquoties laudato dicit. v. T. III. p. 285. sequ. vbi etiam de Ficoronii libro iudicat: *Cet ouvrage me paroit d'une médiocre utilité; ce n'est qu'un sommaire & une indication tres legère de chaque objet. L'auteur propose toutes les difficultés, que cette matière peut présenter, par rapport à son ancien usage, mais il n'en lève aucune.*

Ad p. 51. in not. x.] Adde laudatis ibi viris: Gio. Franc. Madrisio *Lezione sopra i Trofei degli Antichi: nella Raccolta d'opuscoli scientif. & filolog.* (Venet. 1730.) T. III. p. 318. sequ.

Ad p. 52.] Generosum hunc Romanorum morem imitata est etiam nuper Britannia in tribus numis, quos dat Cl. Io. Frider. Joachim *im neueröfneten Münzcabinet* P. II. t. XXXX. Primi numi in aduersa parte fuit  
Victoria,

Victoria, sinistra palmam tenens: dextra coronam lauream protendens, in rostro navali: GORKE. TAKEN. MDCCLVIII. in aversa caput muliebre, cuius retro collum apparet tricuspis. O. FAIR. BRITANNIA. HAIL. II. A. Tropaeum, cui Victoria, sinistra palmam tenens, coronam lauream imponit. trunco alligatus assidet homo nudus, brachiis post tergum ligatis, ubi rostri navalis pars conspicitur. QUEBEC. TAKEN. MDCCLIX. infra SOC. P. A. d. B. Caput muliebre. supra BRITANNIA. infra corona laurea, cui infixam decussatim posita tricuspis cum verbo: SANDERS, et signum Romanum cum verbo: WOLFE. III. A. Regis caput laureatum. GEORGE II. KING. B. Arbori adsidet seminuda et tristitiam praeferens vultu et gestu foemina: cuius a tergo Fiber. CANADA SUBDVED. Infra: MDCCLX. S. P. A. C. Nonne melius est, eiusmodi monumentis victoriarum memoriam celebrare, quam contumeliis atrocissimis novae odiorum semina spargere?

Ad p. 64. not. lit. d.] Nuper numum dedit Caylus in libro laudato. T. III. tab. CVIII. n. 2. addam vnum. In Mausoleo Caii Cestii

legitur C. CESTIVS. L. F. POB. EPVLO.  
PR. TR. PL. VII IAR EPVLO. vide *les  
plus beaux Monuments de Rome ancienne  
par Mons. Barbault.* p. 80.

Ad p. 67. post *ferens*] quemadmodum in  
altero eiusdem magnitudinis numo, suam  
foetam, et Aeneam, Ascaniumque naui egre-  
dientes, ardensque Ilium conspiciamus.

Ad p. 71. not. t.] pro L. VI. p. 429. lege  
L. III. p. 516.

Ad p. 81. l. 22.] Sic Iupiter plerumque  
nudus in statuis fingeatur: certe superne.  
vid. *Museum Florentin.* T. II. t. 73. *Museum  
Capitolinum*, T. II. t. 2. 3. Montfauconii  
*Antiqu. Expl.* T. I. t. 9. Venerem seminu-  
dam antiqua signa frequenter ostendunt. v.  
Montfauc. *Antiqu. expl.* T. I. p. 104. *Mar-  
mora Oxoniensia* T. I. tab. VI. etc. Cur Ve-  
nus nuda proposita sit, si scire cupis, nar-  
rabit Aldroandus. v. *Le Statue antiche, che  
in Roma si reggono* p. 120.

Ad p. 83.] consule Io. Burchard Mencke-  
nii dissert. *de Augustorum Augustarumque con-  
secrationibus ex numis illustratis*, inter *Dis-  
sertation. Historic.* P. I. inprimis p. 28. sequi.

Ad



Ad p. 86. n. y.] Errauit. Imago, quam Spencius dat in libro: *Polymetis or an Enquiry, concerning the Agreement between the works of the Roman Poets* etc. deducta est ex anaglypho; sed fere eadem, quae in gemma Florentina. Caeterum pulchre comparari potest cum his duobus monumentis tertium in *Museo Capitolino* T. III. 20. ubi Venus, sed vestita; Martem nudum, hasta tantum et galea insignem, complectitur. Faustinae seminudae habitus forte minus eum offendet, qui viderit Iuliam Titi seminudo pectore efformatam in *Museo Capital.* T. III. t. 54.

Ad p. 88.] Amorem cum leone ludentem  
vide etiam in Maffei Gemmis T. III. t. 19.

Ad p. 90.] Hoc monumentum e Boissardo  
datum videre potes in Montfauc. *Antiqu.*  
*Expliqu.* T. I. P. II. pl. 170. Memorabi-  
lior etiam est in sequenti tabula ceremonia  
Priapi a mulieribus celebrata. Quae primas  
tenere videtur, mulier Priapum aqua irrigat;  
aliae cistas canistraque fructibus plena offe-  
runt, aut etiam vasa vino repleta: nonnul-  
lae tympano ludentes saltare videntur: duae  
duplici tibia ludunt: alia fistrum tenet, alia  
Bacchantis more vestita puerum humeris  
P 3                      gestat.

gestat. Quatuor inactando asino incumbunt, quarum vna victimarii officio fungitur: asinus medio corpore praecinctus est more victimarum. Hoc quoque monimentum antea dedit Boissardus in *P. II. Antiqu. Roman.* confer Lil. G. Gyraldum in *Histor. Deorum gentil. Syntagm.* XVII. de sacrificiis. p. 550. (ed. opp. Lugdun. a. 1696.)

Ad p. 93. not. y.] addé *Tab. VI. cap. 4. p. 73.*

Ad p. 94. not. c.] add. Montfaucon. *Antiqu. Expl.* T. I. P. II. p. 221. et Caylum I. c. T. III. p. 185.

Ad p. 99. not. l.] p. 119.

Ad p. 113.] Vnum tamen, idque memorabile exemplum mihi occurrit. In *Musæo Capitol.* T. II. t. 35. est Sabinæ, uxoris Hadriani, effigies cum mitella in capite, quæ spicas additas habet, forte quia vt Dea et *Neca Δημήτρις* culta fuit. vide Spanhemium de *Vf. et Praest. Num.* Diss. XI. p. 288. Caeterum maris et terræ fertilitas indicatur clauo et spica. vide Gordæi *Dactyliothec.* P. I. n. 42. confer P. II. n. 35. 175. habet etiam Pax in geminis et Victoria spicam. vid. eandem *Dactylioth.* P. I. n. 7. et confer Pier. Valeriani *Hierogl.* T. I. L. LVI. c. 6. et Brouckhusium

hūsiūm ad Tibull. I, 10. 67. *At nobis, Pax alma, veni, spicamque teneto.* E quibus omnibus colligo, non opprobrii causa imponi potuisse coronam spiceam Gallieno.

Ad p. 115. lin. 22.] Consule Chr. Aug. Heumannii dissert. *in qua fabulam de Iuliani voce extrema*, vicisti Galilaeae, *confutat.* Gotttingae, 1740. copiose nuper Iuliani causam egit, Marchio d'Argens in notis ad *Timaeum Locrensem* p. 343-351.

Ad p. 133.] Non debebam omittere similem picturam, quae Venetiis in Palatio ducali conspicitur. vide Io. Fabricium in orati *de utilitate, quam Theologiae studiosus ex itinere potest capere Italico.* p. 9. et Heumannii dissertationem, *qua fabulam de Friderico I. Imp. a Pontif. Rom. pedibus conculcato refellit.* in *Poecil.* T. III. L. I. p. 145. Vetusiam picturam, quae Tubingae fuit, et ad irrisionem monachorum spectavit, recenset Theod. Reza in *Epist.* LXXXI. p. 325. et aliam in Aldersbacensi monasterio Io. Wolphius in *Lectiō. Memorab. Cent.* XI. p. 312. vide eundem in *Cent.* XVI. p. 869. et 909. consule Flavii *Catalog. Testium Veritat.* p. 610. 738. 764. et Io. Conr. Dieterici *Auctar. Catal. Test. Verit.* p. 285. sequ.

Ad

Ad p. 140. ] lege *Antithesin Christi et Antichristi figuratam cum adnexa fratrum Candelburgiorum historia.* in *Observat. Select. Halens.* T. IV. obs. X. p. 171. non attinet complures picturas contra Lutherum, Reuchlinum, Erasimum, Hutterum a pontificiis factas tempore reformatae doctrinae recensere. vide *Ern. Salom. Cypriani dissertationem: pictura testis veritatis sub papatu*, quae exstat in *dissertat. Varii Argum.* p. 66. sequ.

---

### OPERARVM ERRORES.

p. 13. l. 1. pro *Palatini* lege *Patini*. p. 37. l. 13. l. *usum et*. p. 59. l. 3. l. *faciamus*. p. 61. l. 7. p. *enim* l. *etiam*. l. 20. dele, post *Arabum*. p. 63. l. 8. l. loco dicit. p. 64. l. 5. pro *alius* l. *aliter*. p. 70. l. 5. l. *probabiliores*. p. 72. not. c. l. *Imp. R.* p. 74. l. 14. l. *vellent*. p. 75. l. 13. l. *laboravit*. p. 80. l. 23. pr. *quin* l. *qui*. p. 98. l. 9. l. *allegue*. p. 136. in not. leg. *dedit Luckius* — in his *Koehlerum* l. c. — *Struuium* etc. p. 137. l. 4. l. *Varillarsius*. p. 141. l. 19. l. 1567. p. 142. l. 21. l. *mentio*. p. 143. l. 24. l. *Iuncherum*. p. 151. l. 7. l. *tenentis* — *admonentis*. p. 156. l. 9. l. *intra*. p. 159. l. 4. l. *mittit et*. l. 8. l. *in Angliam*. p. 161. not. k. l. 4. l. *ambiguitatem* pro *antiqua*. p. 173. l. 1. l. *pacem*. p. 174. l. 3. l. 1658. p. 181. l. 17. l. *famosissimi*. p. 185. l. 20. l. *Huxariae causa*.

---





XX

487







